

İLK VE
ORTAÖĞRETİMDE
**İSTİKLAL
MARŞI'NIN
ÖĞRETİMİ
ÇALIŞTAYI**

14 Haziran 2022 | Ankara

Mehmet Akif İnan Vakfı

EĞİTİM-BİR-SEN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İLK VE
ORTAÖĞRETİMDE
**İSTİKLAL
MARŞI'NIN
ÖĞRETİMİ
ÇALIŞTAYI**

14 Haziran 2022 | Ankara

Mehmet AKİF İnan Vakfı

EĞİTİM-BİR-SEN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Mehmet Akif İnan Vakfı

MAİV YAYINLARI : 1

Mehmet Akif İnan Vakfı Adına Sahibi
Hıdır YILDIRIM
Yönetim Kurulu Başkanı

Yayın Kurulu

Ramazan ÇAKIRCI
Muammer KARAMAN
Şükrü KOLUKISA
Hasan Yalçın YAYLA

Yayıma Hazırlayanlar

İsmail GÜLEÇ
Neslihan YÜCELŞEN

Grafik Tasarımı

Ertan GÜLDİBİ

Baskı Yeri & Tarihi

Semih Ofset 0312 341 40 75 / 15.10.2022

ISBN: 978-605-72996-0-4

Adres : Hacettepe Mahallesi Hamamönü Sokak No: 28 Altındağ/ANKARA

Tel : 0312 324 25 45 **Faks :** 0312 324 25 46

Web: www.maiv.org.tr - **E-Posta:** maiv@maiv.org.tr

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. İsmail Güleç
Latif Selvi
Hıdır Yıldırım
Dr. Neslihan Yücelşen
Bilal Arpagus

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Eğitim-Bir-Sen
Mehmet Akif İnan Vakfı
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Mehmet Akif İnan Vakfı

Katılımcılar

Prof. Dr. Mustafa Kaçalın
Prof. Dr. Cemal Yıldız
Prof. Dr. Leyla Uzun
Prof. Dr. Suat Ungan
Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı
Prof. Dr. Murat Özbay
Prof. Dr. Abdullah Aslan
Prof. Dr. Halit Karatay
Prof. Dr. Muharrem Dayanç
Prof. Dr. Aliye Uslu Üstten
Prof. Dr. Nihal Çalışkan
Doç. Dr. Salim Pilav
Doç. Dr. Muammer Yılmaz
Doç. Dr. Esra Karakuş Tayşi
Doç. Dr. Ahmet Benzer
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Yücelşen
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Kaya
Dr. Funda Yeşil
Mehmet Yüzücü
Öğr. M. Akil Yağimli
Öğr. Hüseyin Tunca
Öğr. Ümit Yılmaz
Öğr. Tamer Aktay
Öğr. Duriye Yön Topal
Öğr. Yunus Emre Canan
Öğr. Mehmet Karataş
Öğr. Mümine Alperen Kayak
Öğr. Abdülkadir Şahin
Öğr. Gökçe Uzun
Öğr. Fadime Gökusu
Öğr. İbrahim Özerdem

Marmara Üniversitesi
Türk-Alman Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
Trabzon Teknik Üniversitesi
Yıldız Teknik Üniversitesi
Kırıkkale Üniversitesi
Erzincan Üniversitesi
Bolu İzzet Baysal Üni.
İstanbul Medeniyet Üni.
Gazi Üniversitesi
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Kırıkkale Üniversitesi
Bartın Üniversitesi
Gazi Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Türk-Alman Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
SAÜ Vakfı Okulları
Adıyaman Anadolu Lisesi
Cemil Meriç Sosyal Bilimler Lisesi
Çankaya Musa Erdem Anadolu Lisesi
Yusuf Has Hacip Ortaokulu
Ahmet Kabaklı Ortaokulu
Sincan Borsa İstanbul Mes. Tek. Anadolu Lisesi
Yenikent İlksan Anadolu Lisesi
Sincan Şehit Zafer Er İmam Hatip Ortaokulu
Sincan Ali Semerkandi İmam Hatip Ortaokulu
İbn Sina Anadolu Lisesi
Sincan Ali Semerkandi İmam Hatip Ortaokulu
Sincan Şehit Gökhan Uysal Ortaokulu Müdürü

ÇALIŞTAY PROGRAMI / İÇİNDEKİLER

Takdim 11

Açılış Protokol Konuşmaları

İsmail Güleç, Çalıştay Düzenleme Heyeti Adına 15
Hıdır Yıldırım, Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı 19
Latif Selvi, Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri 22

Açılış Paneli

Millî Marş Öğretimi ve İstiklal Marşı

*Dünyada Millî Marşların Eğitim Sistemi İçindeki Konumu:
Almanya ve Fransa Örneği* 27

Prof. Dr. Cemal Yıldız, Dr. Mehtap Kaya
Müzarekeler 53

İstiklal Marşı'nın Öğretilmesine Dair 57

Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın
Müzakereler 74

Bir Metnin Duygusal Etki Gücünün İnşası: İstiklal Marşı Örneği 77

Prof. Dr. Leyla Uzun
Müzakeler 89

Mehmet Âkif Ersoy'a Göre Bir Şiir Nasıl Okunmalı? 95

Prof. Dr. İsmail Güleç
Müzakereler 101

Birinci Oturum

İlköğretimde İstiklal Marşı Öğretimi

<i>Çocuklar İçin İstiklal Marşı Atlası Ne Söylüyor?</i>	105
Mehmet Yüzücü	
Müzakereler	108
<i>İlköğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi</i>	109
Dr. Neslihan Yücelşen, Dr. Funda Yeşil	
Müzakereler	127

İkinci Oturum

Ortaöğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi

<i>Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında İstiklal Marşı</i>	145
Prof. Dr. Aliye Uslu Üstten	
<i>Millî Mutabakat Metnimiz İstiklal Marşımızın Öğretilmesi Meselesi</i>	151
Prof. Dr. Mahmut Abdullah Arslan	
Müzakereler	155
<i>Okullarda İstiklal Marşı'nın Öğretilmesi ve Sevdirilmesi</i>	161
Prof. Dr. Halit Karatay	
Müzakereler	171
Genel Değerlendirme ve Sonuç	185
Fotoğraflar	187

İstiklal Marşı*

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin İstiklal.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garb'ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

* Ertuğrul Düzdağ neşri esas alınmıştır. (Mehmet Akif Ersoy. *Safahat Eski ve Yeni Harflerle Karşılaştırmalı Neşir ve Safahat Dışında Kalmış Şiirler*. 5. Bs. Haz. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: İz Yayıncılık, 2021, s. 602-603)

Bastiğın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkırarak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün vârimı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Rûhumun senden, İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli;
Bu ezânlar-ki şehâdetleri dînin temeli-
Ebedî, yurdumun üstünde benim inlemeli

O zamân vecd ile bin secde eder -varsa- taşım;
Her cerîhamdan, İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fıskırır rûh-i mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer, belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin İstiklal!

Ali Yalçın

Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen
Genel Başkanı

Mehmet Akif İnan Vakfı Mütevelli
Heyeti Başkanı

TAKDİM

Mehmet Akif İnan Vakfı'mız, Eğitim-Bir-Sen ve Memur-Sen'imizin kurucusu, şair, yazar, mütefekkiri Mehmet Akif İnan'ın düşünce dünyasının izleğinde, edebiyatımıza, sanatımıza, medeniyetimize hizmet etmek, insanımızı kendi tarihi, kültürü, sanatı ve edebiyatıyla buluşturmak gayesiyle kuruluşundan itibaren nitelikli faaliyetler gerçekleştirme çabası içerisinde olmuştur.

Mehmet Akif İnan Vakfı'mızın ortaya koyduğu nitelikli çalışmaların en önemli hedef kitlesi gençlerdir. Düne ve bugüne ait sosyal ve kültürel birikimin taşıyıcısı olacak genç nesillerin bu birikimi kucaklayan bir zihin dünyasına sahip olması, yüzyılların birikiminin sahipsiz kalarak nisyana uğramasını ve ilgisiz kalarak geleceğe aktarılmasını önleyecek en önemli kazanım olacaktır. Bu çerçevede, Mehmet Akif İnan Vakfı'mızın çalışmaları arasında eğitimi, eğitimin niteliğinin artırılmasını, eğitimdeki bize ait olan ve bizi ifade eden unsurların suhuletle aktarılmasını öncelemesi kaçınılmazdır. Vakfımız, bu misyonla hareket etmeyi kendisinden bekleneni yerine getirmek olarak tanımlamaktadır.

Mehmet Akif İnan Vakfımız ile Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi işbirliğiyle gerçekleştirilen "İlk ve Ortaöğretimde İstiklal

Marşı'nın Öğretimi Çalıştayı", bu çerçevede ülkemiz nüfusunu oluşturan 85 milyonun ortak hislerini barındıran ve "Milli Mutabakat Metni" olarak ifadelendirdiğimiz İstiklal Marşı'mızın, genç nesiller tarafından bütün mana ve mefhu-muyla anlaşılmasına yönelik önemli bir çalışma olmuştur.

Şüphesiz ki İstiklal Marşı'mız, gerek yazıldığı vasat, gerek şairinin, hayatı şiir, şiiri hayat olan güçlü bir karakter oluşu, gerek bütün milletimizi kucaklayan muhtevası ile benzerlerinden faikiyyet arz eden bir metindir. Her şeyden önce, İstiklal Marşı'mız, milletiyle ve şairiyle bir bütündür. Onu anlamak milletimizin tarihi kodlarını kavramak olacaktır, onu anlamak bu millete ait ve dahil olmanın kıvancının en üst düzeyde yaşanması demek olacaktır.

"İlk ve Ortaöğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi Çalıştayı"nda sunulan bildi-riler, gerçekleştirilen müzakereler ve yayımlanan sonuç bildirgesi, bu kitapta bir araya getirilerek eğitimcilerimizin, eğitim yöneticilerimizin, eğitim siste-mimizin istifadesine sunulmaktadır. Bu çalışma bir iyi niyetin, samimi bir gay-retin, iyiye, güzele yönelik ilerleyişe yönelik bir teşvikin neticesi olarak vücut bulmuştur.

"İlk ve Ortaöğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi Çalıştayı"nda ortaya konulan tespit, teklif ve telkinlerin eğitimciler tarafından dikkatle ele alınacağını düşü-nüyor, Çalıştayı düzenleyen Düzenleme Kurulu üyelerine; sunumları, müzake-releri ile düşüncelerini, birikimlerini ortaya koyan tüm hocalarımıza, sahadaki durumu aktaran öğretmenlerimize ve bu kitabı yayına hazırlayan hocalarımız İsmail Güleç ve Neslihan Yücelşen'e şükranlarımı sunuyorum.

AÇILIŞ PROTOKOL
KONUŞMALARI

Prof. Dr. İsmail Güleç

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Düzenleme Kurulu Adına

Çok değerli hocalarım, misafirlerimiz ve Eğitim-Bir-Sen'in ve Mehmet Akif İnan Vakfı'nın değerli yöneticileri... Bugün burada İstiklal Marşı'nın öğretimini Türkiye'nin dört bir tarafından gelen hocalarımız ve öğretmen arkadaşlarımızla birlikte tartışmak üzere toplanmış bulunuyoruz. Ama öncesinde açılış konuşmasını vesile ederek bugünlere nasıl geldiğini sizlerle kısaca paylaşmak istiyorum. Bu çalıştayın düzenlenmesine birbirini takip eden olaylar silsilesi sonucu karar verildi. Olayları oluş sırasına göre aktarayım.

Bundan birkaç sene önceydi, bizim çocuklardan biri bana İstiklal Marşı ile ilgili bir şey sordu. Öğretmeni ödev vermiş, bir edebi sanatı sormuş. Ben de ona izah ederken çocuğun verdiği tepki; şaşırması ve ilk defa duyuyormuş gibi yüzüme bakması dikkatimi çekti ve zihnimin bir köşesinde öylece kaldı. Bu birinci adım.

İkinci adım, İsmail Kara'nın *Bir Siyasi ve Politik Metin Olarak İstiklal Marşı* (İstanbul: Dergah Yayınları, 2021) adlı kitabı oldu. İsmail Kara kitabın ön-sözünde İstiklal Marşı'nın bir edebi metin olarak incelendiği kitabın henüz yazılmadığını söylüyordu ve edebiyatçıların bu konuda biraz tembellik ettiğini ima ediyordu. O satırları okuyunca, farz-ı kifaye kabilinden ede-

biyatçıları bu töhmetten kurtarmak için İstiklal Marşı'nın edebiliğine dair bir kitaba başladım. Uzunca bir süre İstiklal Marşı ile hemhal oldum. Sonra kitabı bitirdim. Yayınevine teslim aşamasına geldi. Bu arada kafamda hep lise öğrencilerine ve üniversitedeki Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmenliği bölümleri öğrencilerine İstiklal Marşı'nın edebiyatla ilgili kısmını öğretmek var. Şu an aramızda bulunan bir arkadaşımızdan, Sakarya Cemil Meriç Sosyal Bilimler Lisesi edebiyat öğretmeni Hüseyin Tunca'dan, lise ders kitaplarında İstiklal Marşı'nın durumunu ne durumda ne öğretiyorsunuz, neler anlatıyorsunuz ne şekilde öğretildiğini araştırmasını istihham ettim. Karşımıza çıkan manzara çok üzüntü vericiydi. Çünkü Hüseyin Tunca'nın ders kitapları üzerinde yaptığı bir tarama sonucu bize edebi metin olarak, şiir olarak İstiklal Marşı'nın öğretimine dair bir konu olmadığını gösteriyordu. Şaşırdım ve emin misin, diye tekrar sordum. Millî Eğitim ders müfredatında, liselerde, ortaokullarda olmaması mümkün olmaz, mutlaka bir şeylerin olması lazım, dedim. Eminim, dedi. Bu sefer Adıyaman'da öğretmenlik yapan Akil Yağımlı'ya aynı soruyu sordum. O da Hüseyin Tunca'nın söylediklerini tekrar etti. İstanbul'da birkaç arkadaşına daha sordum. Çünkü inanamıyordum ve emin olmak istiyordum. Bu sefer acaba ortaokulda mı öğretiliyor, diye düşündüm ve bu sefer ortaokulda öğretmenlik yapan arkadaşlarımıza sordum. Orada da benzer bir durum ile karşılaşınca şaşırdım. Bu sonuçlar çok ilginç geldi bana. Bu da zihnimin bir köşesinde durmaya başladı.

Üçüncü aşama Mehmet Akif İnan Vakfı başkanı Hıdır Yıldırım'ın "Hocam, biz vakıf olarak birtakım faaliyetlerde bulunmak istiyoruz özellikle edebiyatı önceleyen, Mehmet Akif İnan malum edebiyatçıydı. Hem şairdi, edebiyata dair yazıları vardı. Edebi meseleleri dert edinen biriydi. Edebiyat ile ilgili toplantılar olursa beraber yapabiliriz, biz size destek oluruz" sözleri oldu. Bir tarafta Hıdır Bey'le aramızda geçen bu konuşma diğer tarafta zihnimin bir köşesinde duran İstiklal Marşı'nın öğretimi meselesi. Hıdır Bey'e durumu özetledim, eğer onlar desteklerse böyle bir çalıştay yapabiliriz, dedim. Onlar da eksik olmasınlar söyler söylemez aynı dertten mustarip biri olarak, tamam, dediler ve biz mart ayında çalışmalara başladık.

Önce Türkiye'de bu konuda yapılmış çalışmaları ve kimlerin çalıştığını, İstiklal Marşı ile şiir ve edebi metin öğretimi konularında çalışan hocalarımızı tespit ettik. Yaklaşık yirmi beş hocamızın ismini belirledik. Onlara

e-mailler attık, katılır mısınız, diye sorduk. Hocalarımızın kimi rahatsızlıkları nedeniyle, kimi bir başka programla çakışması nedeniyle kimi de çocuklarının -malum sınavlar haftası- nedeniyle katılamayacaklarını ama gönüllerinin bizimle olduğuna dair cevaplar yazdılar. 17 hocamızla bugün buradayız.

Hocaları davet ettik ama işin bir de derse giren öğretmenler tarafı var. Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin de aramızda olmasını istedik. Çünkü biz burada, şöyle yaparız, böyle yaparız diyeceğiz ama sahadaki arkadaşlarımız bunun uygulanabilir olup olmadığını bizden daha iyi bilecekler, çünkü içindeler. Ben burada şöyle anlatalım, dediğim zaman, hangi öğrenciye nasıl anlatacağımıza dair birçok şey söyleyebilirler. Dolayısıyla söyleyeceğimiz şeyler havada kalmasın, ayaklarımız yere bassın diye öğretmen arkadaşlarımızı da davet ettik ve bugün aramızdalar. Onlardan da oturumlarda ciddi katkılar bekliyoruz.

Çalıştay üç oturumdan oluşuyor. İlkini panel olarak düzenledik. Öğleden sonraki tartışmalara zemin teşkil edecek konuşmalar olmasına dikkat ettik. Önce durum tespitinde bulunup daha sonra neler yapacağımızı öğretmen arkadaşlarımızla, hocalarımızla beraber karşılıklı bu salonda gün boyunca müzakere edeceğiz. Müzakereler kayıt altına alınacak ve deşifre edilip herkese konuşması gönderilip onayı alındıktan sonra yayımlanacak. Belki müzakereler esnasında aklımıza gelmeyen şeyler olabilir. Konuşmanızı destekleyecek ek, tablo, resim, grafik veya bir başka belge eklemek isteyebilirsiniz. Onları sizlerden bilahare göndermenizi istirham edeceğim. Tabii sizlerden gelecek dönüşlerin hızı ve bizim performansımıza da bağlı olarak eylül ayı içinde bu ilk çalıştayımızın ilk kitabını yayımlamaya gayret edeceğiz. Çalıştayımızın hayırlı ve bereketli olmasını, güzel sonuçlara ve neticelere vesile olmasını dilek ve temenni ediyorum.

Konuşmama son verirken bizi kırmayıp davetimize icabet eden tüm hocalarıma ve öğretmenlerime ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bu güzel salonu kullanmamıza izin veren Eğitim-Bir-Sen'e, çalıştayı teşrif eden Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri Latif Selvi Bey'e de teşekkür ediyorum.

Mehmet Akif İnan Vakfı'na teşekkür edeyim mi etmeyeyim diye çok düşündüm çünkü çalıştayı birlikte yapıyoruz. Kendi kendimize mi teşekkür edelim diye düşününce teşekkür etmeye gerek yok denilebilir ancak bir

öğretim üyesi olarak -çalıştayın paydaşlarından biri olarak değil- İstiklal Marşı'nı, Mehmet Âkif Ersoy'u seven bunu dert eden bir öğretim üyesi olarak katkılarından, desteklerinden, işbirliklerinden dolayı Mehmet Akif İnan Vakfı'na ve onun değerli başkanı Hıdır Yıldırım'a çok teşekkür ediyorum.

Şu ana kadar organizasyonun kusursuz bir şekilde gerçekleştirildiğine şahit oluyoruz. Bu da beni şaşırtacak derecede çok sevindirdi. Bu organizasyondaki kusursuzluk için de yine Vakf'a ve Vakıf müdürü Bilal Arpaguş'a da huzurlarınızda teşekkür ediyorum. Gününüzün ve çalıştayın verimli geçmesini diliyorum, saygılarımı sunuyorum.

Hıdır Yıldırım

Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim
Kurulu Başkanı

Kıymetli genel sekreterimiz, çok kıymetli öğretim üyesi hocalarımız, edebiyat öğretmenleri arkadaşlarımız, değerli katılımcılar...

Teşriflerinizden dolayı ben de hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bu etkinliğimizin, faaliyetimizin eğitim sistemimize katkıda bulunmasını, hayırlara vesile olmasını da Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum.

Vakfımızın adını taşıyan Mehmet Akif İnan, aynı zamanda Eğitimciler Birliği Sendikası'nın ve Memur-Sen Konfederasyonunun da kurucu genel başkanıdır. Bir şair, bir mütefekkir olarak 60 yıllık ömründe İstiklal Marşı izleğinde bir mücadele sürdürmüştür. Zaten ad olarak da Mehmet Âkif Ersoy'un adını taşıyan bir isimdir. Mehmet Âkif Ersoy'un sevildiği, *Safahat*'inin okunduğu, yazarları arasında bulunduğu *Sebilürreşâd Dergisi*'nin girip çıktığı bir evde dünyaya gelmiş, bu atmosferde Mehmet Âkif Ersoy'un vefatından 3,5 yıl sonra 1940 yılında doğduğunda kendisine Mehmet Âkif Ersoy'un adı verilmiş. Bu çerçevede biz, neredeyse tüm kademelerinde görev yaptığım bu sendikanın iki kurucusu olduğunu, manevi kurucusunun Mehmet Âkif Ersoy, fiili kurucusunun da Mehmet Akif İnan olduğunu hep söyleyegelmişizdir.

Aynı zamanda bu sendikanın anlayışını ifade etmek bakımından da hep İstiklal Marşı'nı bu sendikanın üzerine yaslandığı, kendisinde güç aldığı,

kendisini ifade etmekte bir metin olarak gördüğü bir adeta sendikanın anayasası hükmünde değerlendirmişizdir. Aynı zamanda İstiklal Marşı'nın da toplumumuzun bir millî mutabakat metni olduğunu hep yazdığımız metinlerde ifade edegelmişizdir. Bu manada İstiklal Marşımız ve Mehmet Âkif Ersoy bizim için kıymetlidir, vakfımız için kıymetlidir, sendikamız için kıymetlidir.

Mehmet Akif İnan'ın üniversite öğrenimi için 1961'de Ankara'ya geldiğinde 21 yaşındayken Hilal Dergisi'nde yazdığı ilk yazılarından birisi *Önder Âkif* başlığını taşımaktadır. Burada İstiklal Marşı ile ilgili de çok güzel bir paragraf var. Ben bu paragrafı kısaca sizlerle paylaşmak ve sözlerimi bu şekilde nihayetlendirmek istiyorum.

Sabah aklıma geldi Önder Âkif yazısı. Önder Âkif yazısı içerisinde mutlaka bir İstiklal Marşı'na ilişkin bir atıf vardır diye düşünerek yazıyı buldum. Mehmet Akif İnan'ın 21 yaşında bir genç heyecanıyla şöyle dediğini görüyoruz:

Onun şairliğini olsun beğenmeyenler bari İstiklal Marşı olsun terennüm edilirken ruhlarında gayet bir kanatlanma da hissetmiyorlarsa bu kömür ruhlu, mermer vicdanlı, kansız ve beyinsiz et ve kemik yığından ibaret mahlukluğun bu vatanın taşlarıyla recmi lazımdır.

Mehmet Akif İnan, İstiklal Marşı'nın okunması sırasında ruhlarda bir kanatlanma hissedilmesi gerektiğine işaret ediyor bu yazısında. Biz, okullarımızda pazartesi sabahları, cuma akşamları okul dağılırken hep okunan İstiklal Marşı'nın bizim ruhlarımızda nasıl bir ürperme meydana getirmesi gerektiğine ya da eğer bu ürpermeyi meydana getiremiyorsa bunun nedenlerine ilişkin bir arayış içerisinde bugün olacağız ve belki tekliflerimizle, ortaya koyacağımız düşüncelerle millî eğitim sistemimize de bir yol gösterici hüviyetinde olacağız inşallah.

30 yıllık bir sendika Eğitimciler Birliği Sendikası... Mehmet Akif İnan Vakfımız da 5. yılını tamamlamış bulunuyor. Biz bütün bu süre içinde hep akademiye katkıda bulunmayı, imkânlarımızla akademik çalışmalara zemin olmayı, akademik çalışmalar için gerekli imkânı ortaya koymayı, yayınlarımızla yine akademinin düşüncelerini, görüşlerini daha geniş bir alana yaymayı hedefledik. Bugüne kadar da bu çerçevede çalışmalarımızı sür-

düzdük. İnşallah bugün burada gerçekleştireceğimiz faaliyetimiz de bunları takip eden bir çalışma, faaliyet olur ve hayra vesile olur.

“İlk ve Ortaöğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi Çalıştayı”ın düzenlenmesinde en büyük pay, Prof. Dr. İsmail Güleç hocamızın. İsmail Güleç hocama bu anlamlı çalışmayı tasarlayıp gerçekleşmesi düşüncesini bizimle paylaştığı için hassaten teşekkür ediyorum. Çalıştayı düzenlenmesinde emeği geçen herkese şükranlarımı sunuyorum. Çalıştaya katılıp değerli fikirlerini paylaşacak olan hocalarımız ve öğretmenlerimiz başta olmak üzere hepimize teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.

Latif Selvi

Eğitim-Bir-Sen Genel Sekreteri

Değerli arkadaşlar,

Çok önemli bir toplantı için bir araya gelmiş bulunuyoruz. İstiklal Marşı'nın anlaşılması, öğretilmesi ve sürdürdüğümüz hayatın dinamiklerinden biri haline gelmesi, aynı zamanda bu tür çalışmaların yapılmasına da bağlıdır. Yoksa rutinleşmiş, hiçbir anlam ifade etmeyen bir ritüelden ibaret olan uygulamalar zaman içerisinde özünü kaybediyor, toplumda oluşturmak istediğimiz şeylerin gerçekleşemediğini de görüyoruz.

Tabii ki böyle bir sorumluluk için üniversite olması gerekir. Bilimin üretildiği yerler, toplum adına inisiyatif aldığı anda çok şey ortaya koyabilirler. Bunun için Medeniyet Üniversitesine teşekkür ediyoruz. Biz bir eğitim sendikasıyız. Eğitim ve bilim hizmet kolunun yetkili sendikasıyız. Elbette ki bu sorunun bizim de boynumuzun borcu olduğunu değerlendiriyoruz. Mehmet Akif İnan Vakfımız kültür faaliyetlerini önemseyen, ülkenin geleceğine dair, insanımızın geleceğine dair faaliyetleri, kültürel bazda sürdürülen çalışmaları önceleyen ve bu çerçevede de pek çok organizasyon gerçekleştirmek üzere kurulmuş bir yapı. Bu noktada anlamlı üç kuruluşumuz anlamlı bir çalışmayı yapmak üzere bir araya gelmiş oldu. Bu çalıştay, bu boyutuyla da son derece önemli.

İstiklal Marşı'mız kitaplarımızın hepsinin başında olsa da eğitim öğretime başladığımız ilk dersler bununla ilgili olsa da marşımızın öğretimine ve anlaşılmasına dair müfredatın ana konuları içerisinde yer almayışı elbette bir eksiklik. Ama bunu görmesi gereken, bunun bilgisine, ilmine sahip olan kişiler olmalı. Bu anlamda bu çalışmaların her birisi kendi içinde önemli.

Arkadaşlar, birey olarak herkesin birbirinden farklı tarafları var. Detaya girdiğimiz zaman birçok konuda ihtilaf ettiğimiz bir hakikattir. Bu da iyi bir şeydir. Çünkü herkes kendi farklı dünyasından bir şey katabilirse bizim yaşamımıza, hadiselerle bakış açımıza olumlu bir etki yapar. Aynı zamanda bir de birlikte sürecimiz var. Beraber yaşıyoruz. Bireyler bir araya geliyor toplumlara oluşturuyor. O toplumların bir arada kalabilmesini temin edebilecek temel dinamiklere ihtiyaç var, simgelere ihtiyaç var. İşte bunlardan birisi de elbette bir ülkenin millî marşı olmalı.

Bizim en büyük şansımız millî marşımızı Mehmet Âkif gibi bir şairin yazmış olması ve onun bu şiirinin ittifakla kabul edilmesi olduğunu değerlendiriyorum. Çünkü camide hutbe okuyan bir kişi sözünü güçlendirmek için İstiklal Marşı'ndan bir mısra alırsa veya *Safahat*'tan bir beyti alıp konuşmasında kullanırsa dinî anlamda bir karşılık buluyor ve sözü güçlendirmek için bundan destek alıyor. Yine hitabede bulunan bir kişi konuşmasını güçlendirmek için Mehmet Âkif'ten bir şey alıyor ve onu hitabesinde kullanırsa o da sözünü güçlendirmek için buraya yaslanıyor demektir. Elbette ki bir fikri tartışmada sözünü güçlendirmek için yine Mehmet Âkif'ten bir şey alırsa elbette onun da fikir dünyamızın gelişmesine de bir katkı sunduğunu gözlemleyebiliyoruz. Elbette, yine, bütün şiirlerinin içinde, her birisinden öteye, ülkemizin bir mutabakat metni olan İstiklal Marşı'mızın da böyle birçok gönlü kıymetli, değerli bir insanın kaleminde çıkmış olan İstiklal Marşı'mızın böyle bir etkiyi yapabilmesi de son derece önemli. Kanaatimce İstiklal Marşı bu toplumda çok etkili. Ama bu etki zaman zaman İstiklal Marşı'ndan şu iki mısrayı, iki kıtayı bir okuyalım denildiğinde insanların savruk cümlelerini gördüğümüzde okunması için bile bir eğitim verilmesi gerektiğini gösteriyor.

Okullarımızda öğretmen arkadaşlarımız gayretleriyle bunları ortaya koymaya çalışıyorlar. Hem anlaşılması hem de okunmasıyla ilgili aynı zamanda bizim için ne anlama geldiğini hissederek, kavrayarak adeta toplumda

bir serlehva haline getirdiğimiz mutabakat metninin toplumda ortak bir değere dönüşmesinde bu çalışmalar önemli katkı sunacaktır.

Ben hepinize çok teşekkür ediyorum. Kıymetli fikirleriniz bizim için yol gösterici olacak. İnşallah temel eğitimde de ortaöğretimde de önemli katkılar sunacağını düşünüyorum. Biz de, buradan çıkan fikirleri, çalışmalarını yetkili mercilere taşımak suretiyle umarım kendimize düşen tarafından bir katkı sunmuş oluruz. Herkese teşekkür ediyorum, çalıştayın başarılı geçmesini diliyorum. Sağ olun...

Millî Marşlar ve İstiklal Marşı

*Dünyada Millî Marşların Eğitim Sistemi
İçindeki Konumu: Almanya ve Fransa
Örneği*

 Prof. Dr. Cemal Yıldız, Dr. Mehtap Kaya

İstiklal Marşı'nın Öğretilmesine Dair

 Prof. Dr. Mustafa S. Kaçalın

*Bir Metnin Duygusal Etki Gücünün
İnşası: İstiklal Marşı Örneği*

 Prof. Dr. Leyla Uzun

*Mehmet Âkif Ersoy'a Göre Bir Şiir Nasıl
Okunmalı?*

 Prof. Dr. İsmail Güleç

AÇILIŞ PANELİ

DÜNYADA MİLLÎ MARŞLARIN EĞİTİM SİSTEMİ İÇİNDEKİ KONUMU: ALMANYA VE FRANSA ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Cemal Yıldız *

Dr. Mehtap Kaya **

1. Giriş

Marş kelimesi, Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde “*Ritmi, yürüyen bir kimsenin veya topluluğun adımlarını hatırlatan müzik parçası*” olarak tanımlanmıştır. Aynı kelimenin ikinci anlamı ise, “*Bir topluluğu simgelemek için düzenlenmiş müzik parçası*” şeklinde verilmiştir (2005: 1347). Marş kelimesinin anlamı için ansiklopedilere bakıldığında ise şu tanımlarla karşılaşılır: “*Yürüyen insanların mahiyetine göre uygun hareketlerle çalınan, okunan ve bestelenen bir Batı musikisi şekli (Fransızcada manası: yürüyüş, yürüyüş tarzı)*” (*Türk Ansiklopedisi*, 1976: 312); “*Millî marş ya da millî marş, çeşitli törenlerde çalınıp söylenmek üzere bestelenmiş ya da düzenlenmiş, yurtseverlik duygusunu güçlendiren marş*” (*Büyük Larousse*, 1986: 7828); “*Millî marş, kamu hayatının çeşitli törenlerinde çalınmak ve söylenmek üzere her millî topluluğun benimsediği ve vatanseverlik duygularını dile getiren müzik parçası*” (*Meydan Larousse*, 1981: 409).

Modern dönemin bir olgusu olarak karşımıza çıkan millî marşlar, bir ülkenin bağımsızlığını simgeleyen en önemli sembollerden biri olarak devlet törenlerinin olmazsa olmaz unsurları haline gelmişlerdir. Zaman içerisinde bu görünürlük yalnızca devlet törenleri ile sınırlı kalmamış, toplumsal hayatta da daha fazla kendine yer bulmaya başlamıştır. Gerek kamusal alanda gerekse sıradan insanların bireysel hayatlarında millî marşların

* Türk Alman Üniversitesi, cemalyildiz@yahoo.com.

** Türk Alman Üniversitesi, msimsekkaya@yandex.com

ne derece kendine yer bulduğu, toplumların bugüne gelene kadar yaşamış oldukları tarihsel sürecin devamında oluşan algıyla alakalıdır. Farklı tarihsel tecrübelerden geçen toplumların, millî marşlarına önem atfetme hususunda da farklı tavırlar içerisinde olmaları son derece doğaldır. Millî marş her ne kadar “bir milletin ortak duygularını, heyecanlarını, ümitlerini, birlikte var olma ve yaşama azmini, millî birlik inancını terennüm etmek (Çetin, 2010: 6) gibi geleceğe yönelik arzuların ifadesi olsa da geleceği geçmişten ayrı düşünmek imkânsızdır. Çünkü kolektif hafızayı şekillendiren en önemli unsur geçmiştir. Yıllar öncesinde yaşanmış birtakım hadiseler, bunları yaşayan bireyler artık tarih sahnesinden çekilmiş olsalar bile kolektif hafızada yaşamaya devam etmekte ve gelecek nesillerin hayat algılarını da bir şekilde etkilemektedir.

1.1. Yöntem ve Sınırlılıklar

Biz bu çalışmayı planlarken dünyadaki millî marşların eğitim sistemi içerisindeki yerini (bütün marşları inceleme olanağımız olmadığı için) örneklem yoluyla ele almayı amaçladık. Örneklem seçme noktasında da yol haritamızı, millî marşına eğitim sisteminde yer veren ülkeler ile yer vermeyen ülkeler doğrultusunda belirledik. Bu kapsamda millî marşına eğitim sisteminde yer veren Fransa ile yer vermeyen Almanya örneğini ayrıntılı olarak ele alarak bu iki ülkenin millî marşlarının eğitim sistemindeki yerini analiz etmeye ve elde ettiğimiz analizlerle kendi ülkemizdeki millî marş öğretimini kıyaslamaya çalıştık. Ulusal literatürde dünya millî marşlarının eğitim sistemleri içerisindeki yerine dair neredeyse hiçbir akademik çalışmaya rastlanmadığı için çalışmamızı sahadan temin ettiğimiz güncel veri ve bilgilerle desteklemeye özen gösterdik.³ Bu kapsamda Fransa ve Almanya örneklerinin dışında Kazakistan, Türkmenistan, Danimarka, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Makedonya gibi ülkelerin millî marşları ve bu marşların eğitim sistemindeki konumu üzerine de örnekler sunduk. Böylece özelde Fransa ve Almanya örneklerini genelde ise söz konusu ülkelerin millî marşlarını ele alarak daha geniş bir vizyonla çalışmamızı nitelikli bir hale getirmeye çalıştık.

3 Bu konudaki görüşler, Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak yurt dışında görev yapan eğitim müşavirlik ve ataşeliklerinden istenen buldukları ülkedeki eğitim sisteminde millî marş öğretimi, ders kitaplarında ve müfredatlarında millî marşların yerine dair bilgilerden derlendi.

1.2. Millî Marşların Tarihçesi

Millî marşlar, ilk olarak Antik Yunan ve Roma'da savaşta karşı tarafı psikolojik baskı altına almak, düşmanı bir şekilde ürkütmek amacıyla yazılmış "hymneler" olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Tanrıya dua niteliğinde metinler içeren hymn terimi, genellikle "ilahi" şeklinde Türkçeleştirilmektedir. Hymne kavramı antik dünyaya kadar uzansa da ilk ve orta çağda izlerine rastlanılamamıştır. Ancak 19. yüzyıl başlarına gelindiğinde İngiltere'deki "anthem" sözcüğü hymne'nin yerini almış ve millî marş kavramını yeniden gün yüzüne çıkmiştir. Japonya ve Hollanda gibi ülkelerin bugün kullandıkları millî marşların müziklerinin ortaya çıkışı; İngiltere millî marşının müziğinin ortaya çıkışından daha eski tarihlere dayansa da 1745 yılından itibaren millî marş amacıyla kullanılan ve 1825'te millî marş ilan edilen "God Save The Queen" marşı, kaynaklarda bilinen en eski millî marş olarak yer almaktadır (Duran, 2010: 191). İngiltere millî marşının ortaya çıkışı, imparatorluk geleneğinin ürünü olarak yorumlanabilir. Çünkü marş, İngiliz sömürgeleri, Kaiser (Hanedan) Almanya'sı, Lichtenstein, İsveç ve İsviçre'de kullanılmıştır (Tepebaşılı, 2005: 53). Böylece millî marşların anavatanı olarak Germen kökenli halkların yaşadığı Avrupa'nın kuzeyi gösterilirken, Avrupa'nın güneyindeki ülkeler ise millî marş gereksinimini çok geç hissetmişlerdir (Tepebaşılı, 2004: 12).

Ulusal krizler, savaşlar ve 19. yüzyılda ortaya çıkan "Ulusalçılık" akımı/ulus bilinci, pek çok millî marşın ortaya çıkmasına neden olmuştur. İngiltere bu duruma örnek gösterilebilir. İngiltere'yi, yine 18. yüzyılda marşlarını oluşturan Fransa ve Avusturya takip etmiş, 19. yüzyıl ulusalçılık akımı ise Orta Avrupa ve Güney Amerika ülkelerinin kendi marşlarını oluşturmalarıyla sonuçlanmış ve Doğu ülkeleri Batı'yı takip etmiştir (Köşker, 2014: 1). Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında/sonrasında millî marşların ulusal duyguları güçlendirici etkisi ön plana çıkmış ve bu etki de günümüzde her ülkenin kendine ait marş ve bayrağının olmasına sebep olmuştur. Öyle ki İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan onlarca devlet hiç gecikmeden marşlarını da ilan etmişlerdir. Hatta bazı devletler için kurtuluş, iç savaş dönemlerinde ortaya çıkmış marşların motive edici gücüyle gerçekleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında uluslaşma daha doğrusu ulus-devletleşme süreci ile millî marşlar arasındaki ilişki göze çarpmaktadır (Tepebaşılı, 2005: 388). Ülkemizde de millî marşımız uluslaşma sürecinin simgesi olarak algılanmaktadır.

Millî marşlar, halen dünya üzerinde yeni bağımsız ülkelerin ortaya çıkmasıyla artmaya ve rejim, lider değişikliği gibi nedenlerle değişim göstermeye devam etmektedir. Bu durum da millî marşlar ile modern devletlerin oluşumu arasında yakın bir ilgi olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir.

1.3. Dünyada Millî Marşların Ortaya Çıkış Motifleri

Millî marşlar toplumlar, devletler ve hatta bireyler için farklı işlevlere sahiptir. Zamana, coğrafyaya, egemenlik anlayışına, ulusun kültürüne, vatan-daş-devlet ilişkisine göre değişir ve bu açıdan bakıldığında da çok çeşitli işlevleri sıralanabilir. Ancak millî marşların işlevlerini genel olarak içe ve dışa dönük işlevler olarak ikiye ayırmak mümkündür; iç işlevi genel anlamda bir kimlik verme olarak (vatan sevgisi, birlik ve beraberlik, millî duyguları perçinleme vs) dışa dönük işlevi de temsil ve tanıtım olarak (spor müsabakaları, kültürel organizasyonlar vs) tanımlayabiliriz (Tepebaşılı, 2005: 391).

Marşların yazıldığı dönemde ülkelerin içinden geçtiği şartlara ve bahis konusu halkların tarihi, siyasi, kültürel ve ideolojik yapısına bağlı olarak farklı ağırlıkta yer verilmiştir. Millî marşının yazıldığı dönemde işgal altında bulunan veya bağımsızlık mücadelesi veren ülkelerin marşlarının çoğunlukla daha mücadeleci bir üslupla yazıldığı ve halkı harekete geçirmeye yönelik uyarıcı bir hava taşıdığı gözlenmektedir. Buna karşılık barış dönemlerini yaşayan ülkelerde kaleme alınan marşların ülkenin barındırdığı güzellik ve zenginlikler gibi farklı temalara da yer verdiği görülmektedir. Millî marşlar çoğunlukla, olabildiği kadar geniş bir halk kesimi ve hatta mümkünse bütün bir millet tarafından benimsenmek ve kabul görmek gayesi taşımaktadırlar. Bu bağlamda “sıradan halkın” duygularına ve “gönlüne” hitap etmeye özel bir önem verdikleri görülmektedir. Yine bu çerçevede en saldırgan ve emperyalist olanlar da dâhil, hemen her milletin millî marşında kendi “davasını” masum ve meşru göstererek, halkının vicdanını ve hislerini etkilemeye çalıştığı söylenebilir (Aktaş, 2015: 89-90).

Günümüzde yaklaşık devlet sayısı 150'nin üzerinde ve millî marş sayısı da yaklaşık olarak 400'dür. Yani dünyada siyasi varlığı bulunan hemen her devletin en az bir millî marşı bulunmaktadır. Bu nedenle de çok çeşit ve amaçta millî marş söz konusudur ve bu da içeriksel ve kavramsal açıdan millî marş tanım, amaç ve işlevlerini çeşitlendirmektedir. Ancak önemli

olan marşların çıkış noktaları ve özellikle vurgulanan unsurlarıdır. Metinler incelendiğinde marşları çok değişik açılardan sınıflandırmak mümkün. Ancak ayrımlar oldukça geçirendir, yani pek çok unsur aynı zamanda aynı metinde bir arada bulunabilmektedir bizim İstiklal Marşı'mızda olduğu gibi. Özetle millî marşlar söz ve müzik olarak incelendiğinde birtakım kavramsal gruplandırılmalar yapılmaktadır ve gruplandırmalar da marşlar gibi çeşitlilik arz etmektedir. Biz çalışmamızda bu çeşitliliği daraltarak genel olarak üç kavram üzerinde millî marşların ortaya çıkış motiflerini ön plana çıkarmaya çalışacağız.

Bağımsızlık/Egemenlik: Bağımsızlık kavramı çerçevesinde Çin ve Cezayir millî marşlarını örnek vermek mümkündür. Çin millî marşı kölelikten kurtulmak için milleti düşmana karşı mücadeleye çağıran ifadeleri içerirken; Cezayir millî marşında da Fransız sömürge hâkimiyetine karşı verilen çetin bir savaşın izlerini görmek mümkündür. Egemenlik kavramı çerçevesinde İngiltere ve Japonya millî marşları örnek gösterilebilir. Her iki marşta da kral ve imparator gibi millî semboller ön plana çıksa da marşların genelinde egemenlik anlayışı hakimdir. Ülkesi için canını feda etmeye hazır yurtsever insanların hissiyatını yansıtan Azerbaycan millî marşı; Mısır'ın tarihi köklerine ve coğrafi güzelliklerine işaret ederek Mısır halkının ülkelerine olan sevgisi ve sadakati vurgulayan Mısır millî marşı ile millet evlatlarının yurtlarına olan sevgilerini ve bağlılıklarını anlatan Kanada millî marşını da yurtseverlik kavramına örnek göstermek mümkündür (Aktaş, 2015: 75-79).

Doğal Güzellikler: Rusya millî marşı, Rus ülkesinin hem coğrafi genişliğini ve zenginliğini hem de siyasi güç ve kapasitesini belirtmektedir. Avustralya marşı, yeni kurulan bir ülke olmasıyla da bağlantılı olarak, ülkenin coğrafi ve tabii güzelliklerine dikkat çekmekte ve halkı ülkelerinin geniş imkânlarını değerlendirmeye ve bu şekilde yurt sevgilerini ortaya koymaya çağırılmaktadır. Bulgaristan marşında da diğer birçok marşta olduğu gibi ülkenin coğrafi kimliğini oluşturan tabii özellikler anlatılarak, milletin yurt sevgisi ve bağlılığı pekiştirilmeye çalışılmaktadır.

Din: Gerek ülkemizde ve gerekse dünyanın birçok bölgesinde millî marşların ortaya çıkış süreci olan on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllar boyunca halkın, yönetici sınıfa nazaran dine daha yakın durduğu, genellikle gözlemlenen sosyolojik bir olgudur. Savaş dönemlerinde en ağır yükü halk tabakalarının taşıyor olması, bu dönemlerde ülke gündemlerinde dinin önemli bir yer tutması sonucunu doğurmuştur. Zaten genel anlamda da

din, millî unsurları bir araya getiren birleştirici kültür öğelerinden biridir. Örneğin Hindistan dini kültürünün çeşitliliği ve zenginliğiyle bilinen bir ülkedir. Bu ülkede Budizm, Hinduizm, Brahmanizm, Hristiyanlık ve İslam gibi tarihte önemli roller oynamış bazı dinler, soyut bir felsefe veya hayatı yönlendiren bir olgu biçiminde Hindistan ve civarındaki bazı halkların hayatlarında mühim bir yer tutarak zaman zaman devletin yönetici erkini de etkilemiştir. Bu nedenle Hindistan millî marşı, Tanrıya seslenen üslup ve muhtevasıyla bu durumu iyi bir şekilde yansıtmaktadır. Dinin önemli yer tuttuğu bir diğer millî marş İsrail millî marşıdır ki; iki bin yıllık bir Yahudi beklentisini, dini inanışların ve millî ihtirasların şekillendirdiği ve din ile millîyetin iç içe geçtiği bir “ülküyü” ifade etmektedir. Libya millî marşı da düşmanlarına karşı bağımsızlık savaşı veren bir halkın, dini inanç ve heyecanla bütünleşmesini ifade eden bir diğer millî marş olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2015: 82-84).

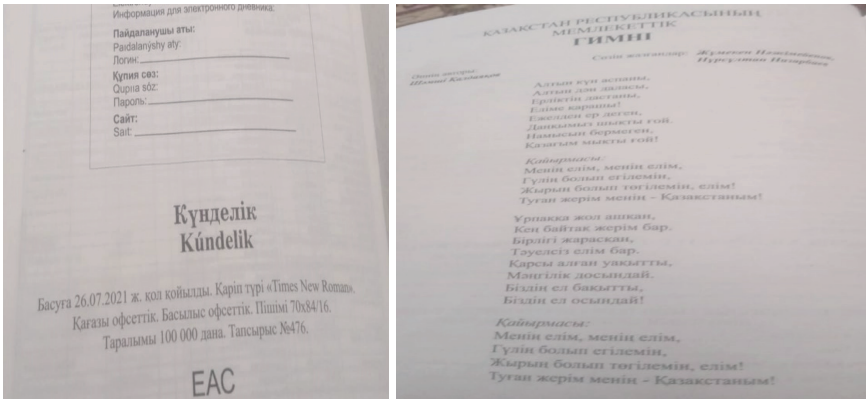
2. Eğitim Sisteminde Millî Marşa Yer Veren Ülkeler

Daha önce de belirtildiği gibi çalışmanın iki ana kısmından biri eğitim sisteminde millî marşa yer veren ülkeler ve bu kapsamda ayrıntılı olarak ele alacağımız Fransa millî marşı ve eğitim sistemindeki yeri. Ancak Fransa örneğine geçmeden önce birkaç ülkenin millî marşı ve eğitim sistemindeki yerleri hakkında kısaca bilgi vererek çalışmanın ampirik verilerini daha da güçlendirmenin faydalı olacağını düşünmekteyiz:

2.1. Kazakistan Millî Marşı

Sovyetler Birliği'ni oluşturan 15 cumhuriyetten biri olan Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinin ilk millî marşı 1945 ile 1992 yılları arasında kullanılmıştır. Sözleri Abdilda Tacibayev, H. Muhammedcanov ve Gabit Musesirepov tarafından yazılan marşın bestesi Mukan Tölebayev, Yevgeni Brusilovski ve Latif Hamdi tarafından yapılmıştır. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Kazakistan'ın ikinci millî marşı 1992'de kabul edilmiştir. Sözleri, Zhadyra Daribayeva ve diğer üç kişi tarafından yazılan bu marşın bestesi bir önceki marşın bestesini yapan üç kişi tarafından yapılmıştır. Bu marş 2006'ya kadar kullanılmıştır. 7 Ocak 2006 tarihinde günümüzde kullanılan yeni millî marş kabul edilmiştir. Sekiz dizelik iki bölüm ve dört dizelik nakarattan oluşan yeni millî marşın sözleri Cumeken Nacimedenov tarafından yazılmış ve Şemsi Kaldayakov tarafından bestelenmiştir. (Kapağan-Kundakçı, 2018: 416-418).

Ders kitaplarında Kazak millî marşının nasıl yer aldığına bakacak olursak; eski millî marş ders kitaplarının iç kapağı veya ilk sayfasında yer almaktaydı. Ancak günümüzde, Kazakistan millî marşı ders kitaplarında bu şekilde bulunmamaktadır. İlk ve ortaöğretim okullarında öğretmenlerin her öğrenci için tuttuğu günlüğün (Kündelik) ilk sayfasında millî marşın tamamı bulunmaktadır. Öğrencinin günlük ders programının bulunduğu bu Günlük'te, öğrencinin günlük performansı sınıf öğretmeni tarafından değerlendirilmektedir. Ancak öğrenciye velinin imzası için sadece ayda bir veya iki ayda bir verilmektedir. Dolayısıyla, Günlük öğrenciden daha çok öğretmenin elindedir. Millî marşın bulunduğu tek kitap, İlkokul 4. sınıf Müzik dersi kitabıdır. Bu kitabın 6. sayfasında, millî marşın ilk sekiz dizesi ile nakarat bölümü verilmektedir. Müzik derslerinde, marşın öğrenciye öğretilmesi hedeflenmektedir.

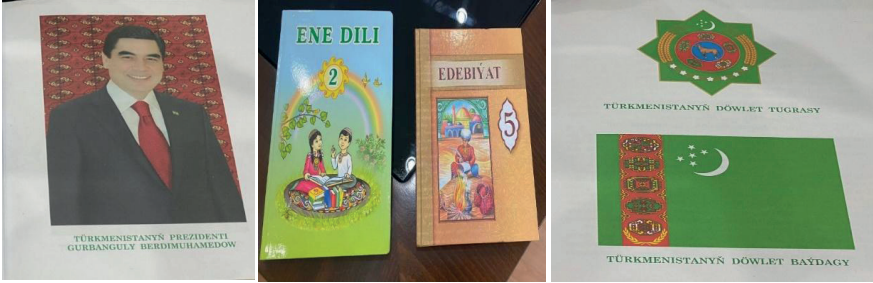
Ders kitaplarında millî marşa yer verilmemesi, açık kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Kazakistan'da çok farklı etnik kökenden gelen halkların bulunmasıyla ilgilidir. Gerçekten, yüzden fazla etnik grubun yaşadığı ülkede, 2020 verilerine göre, Kazakların yanı sıra (%68,5), Rus (%18,5), Özbek (%3,2), Ukraynalı (%1,4), Uygur (%1,4), Tatar (%1,1) Alman (%1) ve diğer (%4,5) etnik gruplar bulunmaktadır.

2.2. Türkmenistan Millî Marşı

Türkmenistan millî marşının sözleri bağımsızlık kazanıldıktan sonra ilk Cumhurbaşkanı Türkmenbaşı Saparmurat Niyazov tarafından yazılmış, Veli Mukhatov tarafından bestelenmiştir. Türkmenistan'ın önemli bestecilerinden olan Mukhatov, Türkmenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Dev-

let Marşı'nın da bestecisidir. Sözlerini Aman Kekilov'un yazdığı bu beste 1946'dan itibaren marş olarak kabul edilmiş, 1978'de Stalin'le ilgili bölümleri çıkarılarak değiştirilmiştir. 1997'ye kadar kullanılan bu marş, daha sonra yerini Türkmenbaşı'nın kaleme aldığı marşa bırakmıştır. Türkmenbaşı'nın ölümünden sonra da marşın sözleri büyük ölçüde aynı olmakla birlikte kelime bazında bazı değişiklikler yapılmış, bir dördlük de çıkarılmıştır. Şiirin nakaratının ilk mısraında Türkmenistan'ın kurucusu olarak Türkmenbaşı gösterilirken, 2008'de Türkmenbaşı kelimesinin yerini "halk" kelimesi almıştır (Çağın, 2021: 245-246).

Ders kitaplarında Türkmenistan millî marşının nasıl yer aldığına bakacak olursak; öncelikle Cumhurbaşkanı Türkmenbaşı'nın fotoğrafının, resmi millî marşın, ülke tuğra ve bayrağının ders kitaplarının ilk sayfalarında yer aldığını söylemek gerekir. Bunun dışında "Ene Dili-2" ve "Edebiyat-5" kitaplarında millî marşa ayrıca yer verilmektedir.

2.3. Fransa Millî Marşı ve Eğitim Sistemindeki Yeri

2.3.1. Fransa Millî Marşının Tarihçesi

Fransa'nın millî marşı La Marseillaise, 1760'ta Lons-le-Saunier'de doğan ve Devrim döneminde bir mühendis asker olan Claude-Joseph Rouget de Lisle tarafından 25-26 Nisan 1792 gecesi, Avusturya Kralı'nın savaş ilanını takiben, Strasbourg belediye başkanı Dietrich'in evinde "Ren Ordusu için Savaş Marşı/ Ezgisi" adını verdiği bir parça bestelenmiştir. Marş, birçok Parisli yayıncı tarafından basılmadan önce, ilk olarak Alsace'da el yazısı veya basılı biçimde halka dağıtılmıştır. 10 Ağustos 1792'de Tuileries ayaklanmasına katılan Marsilya federeleri tarafından söylenen şarkı, ağızdan ağza yayılmış ve başarısı o kadar büyük olmuştur ki 14 Temmuz 1795'te Fransa'nın ulusal marşı olarak kabul edilmiştir. (Yener-Duran, 2010: 200).

İmparatorluk ve Restorasyon döneminde yasaklanan Marseillaise, 1830 Devrimi sırasında yeniden ilgi odağı olmuştur. Kral Louis Philippe ise, daha ılımlı bir marş olan La Parisienne'yi tercih etmiştir. Üçüncü Cumhuriyet, 1879'da Marseillaise'in ezgisinin armonisine herhangi bir resmî müdahalede bulunmadan millî marş olarak seçmiştir. Farklı orkestralar bir araya geldiğinde ortaya çıkan musiki ahenksizlik ile karşı karşıya kalınca, bir referans beste seçilmesi gerekmiş ve Savaş Bakanlığı, profesyonel müzisyenlerden oluşan bir komisyona söz konusu görevi 1887'de vermiştir. Böylece yeni bestesi ile Marseillaise günümüze kadar Fransa'nın millî marşı olması özelliğini korumuştur. Eylül 1944'te -II. Dünya Savaşı sırasında- Eğitim Bakanlığının bir genelgesiyle okullarda La Marseillaise'in "kurtuluş ve şehitleri anmak" için söylenmesini tavsiye edilmiştir. Millî marş niteliği, 1946 ve 1958 Anayasalarının 2. maddesinde yeniden teyit edilmiştir.⁴ (Yener-Duran, 2010: 201).

2.3.2. Fransa'da Millî Marş Öğretimi

Resmi çerçeveden 2005 yılından itibaren Fransız millî marş ders programlarına tam olarak girmiştir. Yukarıda örnekleri de bulunan bu programa ait çalışmalar Fransız Millî Eğitim Müdürlüklerinin sitelerinde açıklayıcı ve/veya yönlendirici özellikleriyle yer almaktadır.⁵ Millî marş Marseillaise'in eğitim müfredatındaki yeri, anayasal dayanak olarak Cumhuriyet değerlerinin edinimi ve paylaşımı kapsamında ele alınmaktadır. Ancak Fransa'da ders kitaplarının başında -bizde olduğu gibi- hiçbir kademede millî marş bulunmamaktadır. Ayrıca sınıf ya da okul duvarlarında da bulunmamaktadır.

Fransız eğitim sisteminde millî marş, Cycle 2 seviyesinden başlayarak Cycle 3 ve Cycle 4 kademelerinde vatandaşlık eğitimi derslerinin içeriğinde verilmektedir. Fransız Cumhuriyeti'nin değerlerini, ilkelerini ve sembollerini bilmek: Bayrak, millî marş, anıtlar, millî bayramlar, bu dersin içeriğinde öğretilmektedir. Aynı ders içeriğinde demokratik bir toplumun çerçeveleri hakkında ilk bilgiler de sunulmaktadır.

4 Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.elysee.fr/la-presidence/la-marseillaise-de-rouget-de-lisle>

5 Yönetmelikle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://disciplines.ac-toulouse.fr/zoom-sur-la-marseillaise>

CYCLE 2 kademesinde millî marş öğretimi “Cumhuriyet’in sembollerini tanımlama” konusu altında işlenmektedir;

- Fransız Cumhuriyeti'nin değerleri, ilkeleri ve sembolleri Cycle 2 boyunca aşama aşama öğretilmektedir.
- Öğrenciler, insan haklarına, vatandaşlık ve çocuk haklarına dayalı demokratik bir toplum yapısı, vatandaşlığın ve toplumun temelleri hakkında ilk bilgilere erişmek için bu kavramları düzenli olarak ele almalıdır.
- Cycle 2 sonunda, öğrencilerin bu nedenle Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ni öğrenmiş olmaları gerekir. Cinsiyet eşitliğine ise özellikle dikkat edilecektir
- Dersin başlangıcında tarihi hakkında bilgi verilmektedir. Tarihsel giriş yapılırken, “vatan savunması” kavramına, özellikle yer verildiği gibi, marşın tarihsel gelişimi de ele alınmaktadır. Marseillaise'in bazı dizeleri, tarihsel bağlam sunularak Cycle 2'nin son yılı olan CE2'de söylenir.

<p>Connaître les valeurs, les principes et les symboles de la République française</p> <p>Identifier les symboles de la République</p> <p>Connaître les valeurs et les principes de la République française</p> <p>Aborder la laïcité comme liberté de croire ou de ne pas croire</p>	<p>Les symboles de la République française : le drapeau, l'hymne national, les monuments, la fête nationale La devise de la République française : Liberté, Égalité, Fraternité</p> <p>Les valeurs et principes : la liberté, l'égalité, la fraternité, la laïcité L'égalité entre les filles et les garçons Le français, langue de la République ; son rayonnement international</p> <p>Initiation aux différences entre croire et savoir</p>
<p>Accéder à une première connaissance des cadres d'une société démocratique</p> <p>Identifier des droits de l'Homme et du citoyen</p> <p>Commencer à comprendre l'organisation de la République</p>	<p>Les droits et les devoirs : de la personne, de l'élève, du citoyen (initiation), la Déclaration des droits de l'homme et du citoyen de 1789 Le droit de vote et le suffrage universel L'égalité de droit entre les femmes et les hommes La Convention internationale des droits de l'enfant</p> <p>La commune : le maire et les conseillers municipaux Le territoire national : le département, la région Le président de la République ; le Premier ministre ; le Gouvernement</p>

CYCLE-3 kademesinde marşa bir bütün olarak yaklaşımın tam anlamını kazandığı Devrim dersiyle uyumlu olarak CM1 sınıfında yer verilmektedir. Kelimelerin anlamları, metin olarak verildikten sonra bestesi ve icrâsına geçilir. Marşın müzikal olarak öğretilmesine ilişkin ise bir yönerge bulunmaktadır. Buna göre; Sofi Jeannin'in yönetiminde, Millî Marşın "çocuk" dizesi de dâhil olmak üzere birinci, altıncı ve yedinci mısraları burada Maîtrise de Radio France tarafından Orchestre National de France eşliğinde söylenmektedir. Bu versiyon, marşı çocukların seslerine uygun bir aralıkta (F majör) yerleştiren Bernard Cavanna tarafından özel olarak bestelenmiştir. Marşın bu versiyonu, Radio France tarafından okullara ücretsiz olarak sunulmaktadır. Yani bir başka deyişle Fransa Devlet Radyosunun çocuklara Marseillaise öğretimi için hazırladığı resmî bir versiyon bulunmaktadır. Bu icrâ, çocuk korusu ile perküsyon ve piriñçten müzik aletlerinden oluşan orkestranın icra ettiği özel bir versiyondur.

CYCLE-4 kademesinde ise millî marş, Fransız vatandaşlığı ve Avrupa vatandaşlığı konularındaki ilkeleri, değerleri ve sembolleri tamamen kapsayacak şekilde öğrencilere öğretilir.

Kısacası Fransız Millî Marşının öğretimi, ortaokul seviyesinde yer almaktadır. Ortaokullarda tarih-coğrafya ayrı bir ders, ahlak ve vatandaşlık eğitimi (EMC) ayrı bir ders olarak okutulmaktadır. Ancak iki dersin ders kitap-

ları vatandaşlık eğitimi sonda olacak şekilde bütünlük düzenlenmiştir. Bu nedenle Fransa millî marşı, Ortaokul 3. sınıf tarih-coğrafya, ahlak ve vatandaşlık eğitimi ders kitabında yer almaktadır. Aşağıda örnek olarak "College 4e" ders kitabının 322. ve 323. sayfaları verilmiştir:

4 **UNE MARSEILLAISE POUR LE COLLÈGE!**

LA SENSIBILITÉ : JE ME SENS MEMBRE D'UNE COLLECTIVITÉ (LA CLASSE, L'ÉCOLE, LE COLLÈGE, LA RÉPUBLIQUE)
L'ENGAGEMENT : JE PRENDRE EN CHARGE DES ASPECTS DE LA VIE COLLECTIVE ET JE DÉVELOPPE UNE CONSCIENCE CITOYENNE, MORALE ET ÉDUCATIVE

TÂCHE À RÉALISER

Les symboles républicains représentent les valeurs de la République. Ils sont reconnus par l'ensemble des citoyens. Sur leur modèle, créez les symboles qui incarneront votre collège ! Une devise, une chanson sur l'air de la Marseillaise, une journée citoyenne, un drapeau ou un blason, une mascotte : exprimez les valeurs collectives et de vivre ensemble qui représentent votre collège.

1 LA MASQUETTE OU LE BLASON

Sous forme dessinée, ce symbole deviendra l'emblème de votre collège ! Avec l'aide du Conseil de la vie collégienne, organisez un concours de dessins dans le collège.

2 Un exemple d'affiche pour le concours

UNE MASQUETTE POUR LE COLLÈGE!

Le Conseil de la vie collégienne (CVC) organise un concours de dessins pour la mascotte qui représentera votre collège.

Pour participer, déposez votre dessin à la Vie collégienne, sur une feuille blanche A4.

Vous pouvez utiliser tout type de matériel (crayons, feutres, rasoirs...).

Vous pouvez aussi réaliser un dessin en groupe!

Merci d'avance!
Les élèves élus au CVC.

Découvrez la devise 5 sur un modèle sans illustration sur www.livrescolaires.fr.

3 LA Marseillaise et l'ÉTYMIE

La devise et l'hymne sont les bases qui représentent votre collège. En groupe, menez des recherches sur différents hymnes, sélectionnez les citations qui vous semblent appropriées, puis rédigez les paroles.

4 **LA Marseillaise et l'ÉTYMIE**

La devise et l'hymne sont les bases qui représentent votre collège. En groupe, menez des recherches sur différents hymnes, sélectionnez les citations qui vous semblent appropriées, puis rédigez les paroles.

Recherchez les hymnes nationaux et des adaptations de la Marseillaise par plusieurs artistes, notamment la version enjouée de Serge Gainsbourg, sur www.livrescolaires.fr.

5 **UNE JOURNÉE CITOYENNE AU COLLÈGE**

Organisez un événement au collège pour promouvoir l'hymne, la devise, la mascotte ou le Musée à tous les élèves de l'établissement.

J'AI RÉUSSI MON PROJET SI...

J'AI ORGANISÉ LES VALEURS COLLECTIVES QUI SONT DÉFINIES DANS MON COLLÈGE
J'AI ÉLABORÉ EN GROUPE DES SYMBOLES CITOYENS
J'AI PARTICIPÉ OU FAI APPEL AUX INSÉANCES COLLECTIVES DU COLLÈGE

ERC • La sensibilité

Fransa'da millî marşın her kademedeki müfredat programına alınmayışının sebeplerine bakalım;

- Fransa'da farklı köken ve inançtan birçok topluluk bulunması dolayısıyla bu tür bir politika geliştirilmesine eğilim gösterilmesi,
- Avrupa vatandaşlığı kavramına vurgu yapılması ve millî anlayışın biraz daha arkada bırakılması
- Fransız Millî Eğitiminin 5 temel ilkesinden birinin tarafsızlık olması ve bunun eğitim alanında aşırı bir şekilde vurgulanması gibi nedenler sıralanabilir.

3. Eğitim Sisteminde Millî Marşa Yer Vermeyen Ülkeler

İngiltere: İngiltere'nin resmî bir millî marşı yoktur. Bununla birlikte İngiltere'de millî marş olarak kullanılan birden fazla marş bulunmaktadır, bunlar *God Save the Queen* haricinde *Jerusalem* ve *Land of Hope and Glory*'dir.

Ulusal spor müsabakalarında çoğunlukla *God Save the Queen* marşı millî marş olarak kullanılır. “Tanrı Kraliçeyi Korusun”, alternatif olarak “Krali Tanrı Korusun” (hüküm süren hükümdarın cinsiyetine bağlı olarak), çoğu İngiliz Milletler Topluluğu krallığında, topraklarında ve İngiliz Kraliyet bağımlılıklarında ulusal veya kraliyet marşıdır. Ne zaman ve kimin tarafından yazıldığı kesin bilinmemektedir. (Duran, 2010:5-6). İngiltere’de millî marş öğretimi, ırkçılık endişesi nedeniyle eğitim sisteminde yer almamaktadır. Ortak ders kitapları olmadığı için ders kitaplarında ve derslere yardımcı kitaplarda da bulunmamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri: Amerika Birleşik Devletleri millî marşı, Francis Scott Key tarafından 1814 yılında Amerikan Bayrağı için yazılan *Star Spangled Banner* şiiiridir. 1889’da Deniz Kuvvetleri tarafından kullanılmış, 1931’de millî marş olarak kabul edilmiştir. (Emeksiz, 2021: 661-666) Okul kitaplarının giriş sayfalarında ya da eğitim sisteminde yer almamaktadır. Spor müsabakalarında söylenmesi alışlagelmiştir. Türkiye’deki şekliyle kullanımı olmamakla birlikte 11 Eylül olayları sonrasında sosyal birlikteliklerde de söylenmiştir. İrkçi olduğu gerekçesiyle kaldırılmasını isteyenler de mevcuttur. Yehova Şahitleri gibi bazı gruplar ayakta ve bayrağa bakarak marşa katılmayı reddetmektedir.

Danimarka: Danimarka’nın eşit statüye sahip iki millî marşı vardır; 1835’te kabul edilen “Der er et yndigt land” bir millî marş iken (İnanç-Yaman, 2015: 30), 1780’de kabul edilen “Kong Christian” hem ulusal hem de kraliyet marşı olarak kabul edilir. Danimarka, dünyada iki resmi millî marşı olan iki ülkeden biridir. Eğitim sisteminde marşın öğretilmesiyle ilgili bir düzenleme mevcut değildir. Danimarka’da, kraliyet marşı yalnızca kraliyet törenlerine çalınır. Diğer millî marş ise, ulusal ve kraliyet marşı olarak askerî törenler ve kraliyet törenlerinde çalınmaktadır.⁶

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti çoklu etnik topluluklara sahip olduğu için gerek Makedon gerek Arnavut gerekse Türk öğrenciler için oluşturulan hiçbir kitapta topluluğun millî marşı bulunmaktadır. Etnik ayrılıklara yol açar endişesi ile eğitim bakanlığı tarafından izin verilmemektedir. Ana dili kitaplarında her topluluk kendi kültürünü, dinî ve Millî bayramlarını tanıtmaya hakkına sahiptir. Arnavutça, Makedonca ve Sırpça hazırlanan kitaplarda da durum aynıdır.⁷

6 Türkiye Cumhuriyeti Kopenhag Büyükelçiliği- Kopenhag Eğitim Müşavirliğinden elde edilen verilere göre

7 Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Büyükelçiliği-Üsküp Eğitim Müşavirliğinden elde edilen verilere göre

3.1. Almanya Millî Marşı ve Eğitim Sistemindeki Yeri

Alman devletinin işleyişini belirleyen federal yapı, eğitim sistemindeki herhangi bir olgunun Almanya'nın tamamını yansıtacak derecede bütüncül bir biçimde ele alınmasını zorlaştırmaktadır. Buna okul türlerinin farklılığı, ders kitabı seçeneğinin çok çeşitli oluşu ve okullara tanınan geniş hareket alanı da eklendiğinde durum adeta içinden çıkılmaz bir hale dönüşmektedir. Alman eğitim sistemi üzerine çalışan araştırmacıların en çok zorlandıkları alan ise hiç şüphesiz ders kitapları alanındaki çalışmalarıdır. Okullara seçenek olarak sunulan ders kitapları ve yardımcı kaynaklardaki çeşitlilik Türkiye ile kıyaslanamayacak kadar fazladır. Aşağı Saksonya Eyaleti'ni çalışan bir araştırmacının sadece 10. sınıflarda okutulan Almanca kitaplarını inceledim diyebilmesi için 32 farklı kaynağı incelemesi gerekmektedir. Tarih kitaplarında ise bu rakam 50'ye yükselmektedir. (bkz. niedersächsisches Schulbuchverzeichnis)

Bu nedenle ilgili konu Aşağı Saksonya Eyaleti'nin örneklem alınması suretiyle incelenecektir. Tüm okul türlerinin ve her dersin müfredatının ayrı ayrı incelenmesi çalışmanın kapsamını aşırı genişleteceğinden yalnızca aşağıdaki tabloda gösterilen okullar ve dersler mercek altına alınmıştır. Aşağı Saksonya eğitim sisteminin ana omurgasını oluşturmaları nedeniyle bu üç okul türünde karar kılınmıştır.⁸ Millî marş konusuna yer verebilme ihtimalleri ise derslerin seçiminde belirleyici etken olmuştur. Çalışma, dolaylı gözlem yöntemi çerçevesinde kaynak tarama ilkesine dayalı kalınarak, ulaşılan verilerin açıklanması ve yorumlanması esasına dayanmaktadır.

Okul Türü	Ders
İlkokul	Almanca, Müzik
Realschule	Almanca, Müzik, Tarih, politika,
Gymnasium sek. I	Almanca, Müzik, Tarih, politika-ekonomi, değerler ve normlar
Gymnasium sek. II	Almanca, Müzik, Tarih, politika-ekonomi, değerler ve normlar

Tablo 1: Seçilen okul türleri ve dersler

8 İncelemeye tabi tutulanlar yanında 13 farklı okul türünün daha bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

3.2. Alman Millî Marşının Tarihçesi

Almanya Federal Cumhuriyeti anayasasında millî marşın hangisi olduğu ya da hangi kıtaların söyleneceğine dair hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Alman millî marşının bir devlet sembolü olarak kabul görmesi, anayasayla değil, toplumsal ve siyasal uzlaşıyla sağlanmıştır.

İleride Alman millî marşına dönüşecek olan “Deutschlandlied” adlı şiir, August Heinrich Hoffmann von Fallersleben tarafından 26 Ağustos 1841’de, o zamanlar hala Büyük Britanya’ya ait bir ada olan Helgoland’da yazıldı. Fransanın toprak talebi nedeniyle Alman kamuoyunda millîyetçi duyguların oldukça yüksek olduğu bir atmosferde ortaya çıkan şarkı, Alman coğrafyası üzerinde kurulmuş olan irili ufaklı devletçiklere bir çağrıydı ve Almanca konuşulan bölgelerin tek bir devlette birleştirilmesine yönelik derin bir arzunun ifadesiydi. 1871’de bu devletçiklerin tek bir çatı altında toplanması başarılı olmuş olsa da federal yapı nedeniyle bir millî marş üzerinde fikir birliği sağlanamadı. Prusya’da resmî törenlerde hala imparatorluk marşı “Heil Dir im Siegerkranz” çalınıyordu. İmparatorluğun diğer bölgelerinde ise “Die Wacht am Rhein” veya diğer vatansever şarkılar tercih ediliyordu. Birinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru, von Fallersleben’in şarkısı git gide artan bir popülerite kazandı. Devamında 1922’de Devlet Başkanı Friedrich Ebert tarafından devletin ulusal marşı haline getirildi. Nazilerin 1933 yılında iktidarı ele geçirmesinden sonra Deutschlandlied’in ilk kıtası nasyonal sosyalistlerin marşı olan Horst-Wessel-Lied ile birleştirilerek okunmaya başlandı. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından kurulan federal cumhuriyette Deutschlandlied 1952 yılında yeniden millî marş olarak kabul edildi. Fakat resmî törenlerde yalnızca üçüncü kıtası söylendi. İki Almanyanın 1991 yılında birleşmesiyle millî marş tartışmaları yeniden alevlendi. Bunun üzerine dönemin Şansölyesi Kohl ve Cumhurbaşkanı von Weizsäcker arasında 19 ve 23 Ağustos 1991 tarihli yazışmalarla Deutschlandlied’in üçüncü kıtasının Alman ulusal marşı olmasına karar verildi (Rosin, 2022).

3.3. Alman Eğitim Sisteminde Millî Marş

Aşağı Saksonya eyaletine geçmeden önce Alman eğitim sistemindeki çok sesliliğe dikkat çekmek ve bunu somutlaştırmak adına bazı farklı eyaletlerden örnekler verilmesi faydalı olacaktır: Örneğin Bavyera eyaleti millî marş hususunda son derece hassas davranmış ve konunun derslerde işlenmesini bir genelge ile zorunlu hale getirmiştir. Eyalet Eğitim Bakanlığı

ğ'nın 5 Kasım 1992 tarihli genelgesiyle Alman millî marşının üçüncü kıtasının tüm okullarda öğretilmesi kararı alınmıştır. Yine aynı genelgenin hemen devamında; ilk kıtaya vurgu yapılmasının diğer iki kıtaya yasak getirmedeği, okullarda diğer iki kıtanın da öğretilebileceği ifade edilmektedir (Bayerische Staatskanzlei, 1992).

Bir başka eyalet Baden Württemberg ise çok farklı bir yol izlemektedir. Baden Württemberg eyaletinin 2017'de yürürlüğe giren mevcut müfredatında millî marş konusu yer almamaktadır. Ama 2004 yılı müfredatına bakıldığında; millî marş konusuna dördüncü sınıfın "İnsan, Tabiat ve Kültür" dersinin beceriler ve içerikler bölümünde yer verildiği görülmektedir (BW Ministerium Für Kultus, Jugend Und Sport, 2004 s. 106). Kısaca söylemek gerekirse; 2004 müfredatında kendine yer bulan Alman millî marşı, 2017 yılına gelindiğinde artık derslerin bir parçası olmaktan çıkmıştır.

Fakat burada yalnızca müfredatlar üzerinden yapılan bir değerlendirmenin eksik veya yanlış olabileceği gerçeği asla unutulmamalıdır. **Alman eğitim sisteminde bir konunun müfredata yer almıyor oluşu, hiç işlenmediği anlamına gelmemektedir.** Okullar bakanlığın yayınladığı esaslara bağlı olarak kendi iç müfredatlarını oluşturmaktadırlar. Sistemin okullara ve öğretmenlere tanıdığı serbestlik, müfredatta yer almayan içeriklerin, yer alanlarla bağlantı kurularak dolaylı yoldan derslere dahil olmalarına imkân vermektedir. Müzik dersi kapsamında dahi herhangi bir müziğin tarihsel arka planı/ ortaya çıktığı şartlar incelenebilmektedir.

Yukarıdaki Baden Württemberg örneği üzerinden gidersek: ilgili eyaletin 2017 müfredatında millî marşın kaldırıldığını söylemiştir. Ama ne ilginçtir ki eğitim bakanlığının 2017 tarihli örnek müfredatında⁹ millî marş konusuna yer verilmiştir. Örnek müfredatta millî marşın dördüncü sınıfın müzik dersinde ele alınması önerilmekte ve işlenmesi öngörülen başlıklar şöyle ifade edilmektedir: (Landesinstitut für Schulentwicklung, 2017)

- » *Tarihsel arka planı/ ortaya çıkış hikâyesini araştırmak*
- » *Marşların işlevini tartışmak ve güncelle ilişkisini kurmak*

9 (Alm. Beispielcurriculum) Örnek müfredatlar, öğretim uygulamalarına dönük planlamalardır, asla bağlayıcı değildirler. Okul ve konuya özel yıllık planların oluşturulmasında, ders planlaması ve tasarımı somut örneklerle öğretmenlere yardımcı olmak amacını taşırlar.

- » *J. Haydn hakkında Kaiserquartetts millî marşın bestesi bestekarı olarak bilgi vermek*
- » *Millî marşa ait farklı melodileri dinlemek ve çalgıları keşfetmek*
- » *Avrupa marşı*

Benzer bir örneği Aşağı Saksonya Eyaleti'nde de görmek mümkündür. Eyalet Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul kalite gelişimi enstitüsünün örnek dersler sayfasına baktığımızda ilkokul dördüncü sınıf müzik dersine ait bir ders planlama örneği ile karşılaşmaktayız. Burada çekirdek müfredatta yer almamasına rağmen Nisan 2020 tarihli örnek ders taslağında Alman millî marşının nasıl işlenebileceğine dair bir öneri yer almaktadır.

Almanya şarkısı ve Alman millî marşı- 4. sınıflar için materyaller

Görevleriniz:

“Deutschlandlied” hakkında en önemli şeyleri bulmaya çalışın!

Onu kim besteledi?

O ne zaman yazılmış?

Neden geçici olarak yasaklandı?

1. İnternette önemli bilgiler topla!

2. Çalışma sayfasındaki soruları cevapla!

3. Çözüm sayfasını kullanarak sonuçlarınızı kontrol edin.

(Niedersächsisches Landesinstitut für schulische Qualitätsentwicklung, 2020)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere; millî marş konusu her ne kadar eyaletlerin ders müfredatlarında yer verilmemiş olsa da bizzat eyalet eğitim bakanlıkları okullara örnek teşkil etmesi için yayınladıkları/hazırladıkları örnek müfredatlarda millî marşların tarihsel arka planı ile alınmasını önermekte ve teşvik etmektedirler. Bu nedenle Alman eğitim sisteminde herhangi bir konunun eğitim bakanlıklarının müfredatında yer alıp alması ile derste işlenip işlenmesi farklı şeylerdir. Müfredatlar üzerinden ya-

pıllacak değerlendirme yalnızca müfredatların yansımasıdır, uygulamadaki gerçekliğin değil.

3.4. Aşağı Saksonya Eyaleti Eğitim Müfredatında Millî Marş

Aşağı Saksonya Eğitim Bakanlığı'nın veri tabanından araştırmaya konu edilen derslerin müfredatları incelendiğinde, yalnızca iki dersin müfredatında "millî marş" ifadesinin yer aldığı görölmektedir:

İlki, Realschule adı verilen okulların 7 ve 8. sınıflar müzik dersi müfredatında "çalışma alanı kültürel boyutlar" başlığı altında "Çocukların geldikleri ölkelerin millî marşları" ifadesiyle yer bulmuştur (Niedersächsisches Landesinstitut für schulische Qualitätsentwicklung, 2021: 18). Burada Alman millî marşının işlenmesi gerektiğine dair herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Ama sınıftaki farklı ölkelerden gelen çocukların millî marşlarına değinirken, Almanlarınkine hiç değinilmemesi eşyanın tabiatına aykırı bir durum olacaktır.

İkincisi ise 2017 tarihli Gymnasium müfredatının liselerin son sınıfında "Almanya demokrasi yolunda" başlıklı seçmeli tarih modölnün içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla yalnızca tarih modölnü seçenlerin gördükleri bir ders olup diğerlerine hitap etmemektedir. Millî marş ifadesinin geçtiği bölüm şu şekilde verilmiştir: "Alman demokrasisinin önemli anları (diğerlerinin yanında: Paulskirche, Mili marş, siyah-kırmızı-sarı)" (Niedersächsisches Landesinstitut für schulische Qualitätsentwicklung, 2017: 43).

3.5. Aşağı Saksonya Eyaleti Ders Kitaplarında Millî Marş

Kitap incelmeye geçmeden önce Almanya'daki ders kitaplarının seçimi konusuna da çok kısa değinmek faydalı olacaktır: Almanya'da eyaletlerin eğitim bakanlıkları tarafından belli periyotlarla okullarda okutulması uygun görölen ders kitaplarının ve yardımcı kaynakların listesi yayımlanır. Okullar bu listeden uygun gördükleri kitapları seçerler. Ders kitaplarının seçimi öğretmenler kurulu toplantısında çıkan karara göre yapılır. Dolayısıyla aynı şehrin aynı bölgesinde yer alan iki okulun birbirinden farklı kitaplar okutmaları son derece doğaldır. Bu her ne kadar öğretmenler için geniş bir özgürlük alanı anlamına gelse de, araştırmacıların işini inanılmaz derecede zorlaştıran bir durumdur.

3.5.1. Tarih Dersi Kitapları

Aşağı Saksonya Ders Kitapları Kataloğunda; Gymnasium türü okullarda 13. Sınıflar tarih dersi için toplam 25 ders kitabı ve kaynak kitap yer almaktadır¹⁰. Bu kitaplardan aşağıda adı verilenler incelenmiştir.

- » Buchners Kolleg Geschichte NI 2021- Neue Ausgabe Niedersachsen (2017) Buchnerverlag.
- » Buchners Kolleg Geschichte NI 2022 – Neue Ausgabe Niedersachsen (2020) Buchnerverlag
- » Horizonte-Basisband Geschichte Nieders. II Qualifikationsphase (2012) Westermann Schulbuchverlag

Resim 2: Tarih Dersi Kitapları

Yapılan inceleme sonucunda Alman millî marşının ifade ya da konu olarak ilgili kitapların hiçbirinde yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda adı geçen kitapların hiçbirinde millî marş ifadesine rastlanmasından hareketle söz konusu kitaplarda Alman millî marşına yer verilmediği net bir biçimde söylenebilir. Tarih dersi doğası itibarı ile ilgili konuyu işleyebilecek çok sayıda fırsata sahip bulunmasına rağmen ders kitaplarında böyle bir uygulamadan yana tercih kullanılmamıştır.

¹⁰ Aşağı Saksonya Ders Kitapları Kataloğu'na <https://www.book4school.de/> adresinden ulaşılabilir.

3.5.2. Müzik Dersi Kitapları

Aşağı Saksonya Ders Kitapları Kataloğunda; Realschule türü okulların 7 ve 8. sınıflar müzik dersi için toplam 26 ders kitabı ve kaynak kitap yer almaktadır. Bu kitaplardan aşağıda adı verilenler incelenmiştir.

- » Lied im Kontext (2017). Helbling Verlag
- » Soundcheck 2. (2014). Westermann Bildungsmedien Verlag GmbH
- » Sing & Swing. Das Liederbuch (2014). Helbling Verlag GmbH

Resim 3: Müzik Dersi Kitapları

Yapılan inceleme sonucunda Alman millî marşının ifade ya da konu olarak ilgili kitapların hiçbirinde yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yukarıda adı geçen kitapların hiçbirinde millî marş ifadesine rastlanmamasından hareketle söz konusu kitaplarda Alman millî marşına herhangi bir şekilde yer verilmediği net bir biçimde söylenebilir.

Bununla birlikte “Soundcheck 2” isimli kitabın 218. sayfasında Joseph Haydn’ın anlatıldığı metnin görevler bölümünde “18. ve 19. yüzyıl Avrupa’sının siyasal ve toplumsal şartları hakkında bilgi edinir” şeklinde bir yönerge bulunmaktadır. İlgili şahsın Alman millî marşının bestecisi olduğu ve 19. yüzyılda yaşadığını biliyoruz. Dolayısıyla dönem, besteci ve yönergedeki “o günün siyasal ve toplumsal şartları” ifadeleri bir araya geldiklerinde, insanda çalışmanın adeta Alman millî marşının da ele alınması için tasarlandığı hissiyatı uyanmaktadır. Ama bu yalnızca bir tahmindir, yönergeden buna dair herhangi bir kanıt sunmak mümkün değildir.

Aslında bu durum Alman eğitim sisteminin öğretmenlere tanıdığı esneklik için de güzel bir örnek olarak gösterilebilir. Herhangi bir öğretmen yukarıda anılan bağlamda Alman millî marşını da derste tematize ettiğinde kimse ona “neden böyle yaptın?” diyemez. Tam tersini yaptığında da hiç kimse “neden Alman millî marşını derste işlemedin?” diyemez, çünkü müfredatın bir parçası değildir.

3.6. Alman Eğitim Sisteminde Neden Millî Marşa Yer Verilmiyor?

Peki millî marş gibi en önemli devlet sembollerinden birinin eğitim sistemi içerisinde neredeyse görmezden gelinmesinin sebebi ne olabilir? Bu sorunun cevabını Alman toprakları üzerindeki Nazi iktidarını bizzat yaşamış olanlar ve yaşamamış olanlar diye ikiye ayırmak gerekir.

O dönemi yaşamış olanların konuyla ilgili ruh halini sanırım en iyi anlatılardan birisi Ortmeyer'in (2006: 5) şu cümleleridir. “Bu şarkı, Dachau toplama kampı kurulduğunda, işçi hareketi ezildiğinde ve Nisan 1933'te ilk büyük sözde “Yahudi boykotu” sırasında yankılanan şarkıdır. Aynı şarkı, Nazi basınının 1938 Kasım progromu olarak adlandırdığı “Reichskristallnacht”da da yankılandı. Alman askeri birlikleri dalgalanan bayraklarla diğer ülkeleri işgal ettiğinde (bu marş) söylendi, (bu marş) Rudolf Hess'in organizatörlerinden biri olduğu ötenazi denilen sözde “değersiz yaşamın” sistematik kitlesel imhasına eşlik etti”. Kısacası Alman millî marşı Alman Nazilerinin dünyaya yaşattıkları tüm acılara eşlik etmiş, o acıların ayrılmaz bir parçası olmuştur. Tüm bu felaketler için elbette Alman millî marşı suçlanamaz. Ama müziğin insan ruhuna çeşitli çağrışımlar yaparak tesir etmede ne kadar etkili bir araç olduğu herkesin malumudur. Marş Nazi zulmünün kurbanlarında o korku ve acı dolu günleri çağrıştırmakta, Nazi barbarlığına ortak olan veya göz yumanlarda ise suçluluk duygularına neden olmaktadır.

Toplumların da kolektif hafızaları olduğu unutulmamalıdır. Toplumları çok derinden etkileyen olaylar üzerinden uzun yıllar, hatta nesiller geçse bile kolektif hafızada varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Söz konusu marşın Nazi dönemini çağrıştıran en önemli sembollerden biri olması nedeniyle o dönemi yaşayanlar millî marş ile aralarına belli bir mesafe koymak ihtiyacını hissetmişlerdi. Çünkü Nazi zulmü sona ermiş olsa da Nazilerden geri kalan sembollerin yaptıkları çağrışımlar o günlerde hala çok yoğundur.

Nazi dönemini hiç yaşamamış nesillerdeki millî marş çekingenliğine gelince; bunlardan aşağıda yer verdiğimiz ilk ikisi haklılık payı son derece yüksek olan ciddi eleştirilerdir. Diğerleri ise daha çok marjinal gruplardan ya da radikal sol unsurlardan gelen eleştirilerdir.

Şairi Von Fallersleben'in Edebi Kişiliği Üzerine Yoğunlaşan Eleştiriler:

Bu eleştirilere dayanak sağlayan en önemli unsur Fallersleben'in yahudi karşıtlığı içeren eserleridir.

Alman Millî Marşının Emperyal Hedefler İçermesi: Günümüz Almanya'sının sınırları içerisinde yer almayan bölgelerin Alman resmi marşında sanki Almanya'nın bir parçasıymış gibi yer alması

Argoya ve Kadını Eğlence Objesi Olarak Gören İfadelere Yönelik Eleştiri:

"Alman kadınları, Alman sadakati, Alman şarabı ve Alman şarkıları ifadesinin hem cinsiyetçi hem de bir millî marşta asla yer almaması gereken gayri ciddi bir olgu olarak algılanması

Müziğin Melodisinin Sembolize Ettiği İçeriğe Yönelik Eleştiriler:

Von Fallersleben'in beste olarak Haydn'ın "Tanrı Kayzeri Korusun" şarkısını seçmesinin Nazilerin Alman devletinin sürekliliği tezini güçlendirmiş olması

Feminist Eleştiri: Alman millî marşının eleştirilere maruz kalma gerekçelerinden bir tanesi de üçüncü kıtadaki "Danach lasst uns alle streben – Brüderlich mit Herz und Hand!" mısralarındaki "brüderlich" kelimesidir. Türkçeye "kardeşçe" şeklinde çevirdiğimiz bu kelime bizim açımızdan bakıldığında gayet normal görülmektedir. Fakat feminist bakış açısıyla ele alındığında ayrımcılığı içermektedir.

Sonuç olarak değerlendirilecek olursa; Aşağı Saksonya Eyaleti ders kitaplarında Alman Millî marşının konumu örnekleme yöntemiyle incelenmiştir. İncelemeye tabi tutulan ders kitaplarının hiçbir yerinde Alman millî marşına şiir veya ders konusu olarak yer verilmediği görülmüştür. Fakat bu durum daha önce de ifade edildiği üzere ilgili konunun derslerde hiç işlenmediği anlamına gelmemelidir. Alman eğitim sistemi öğretmenlere başka ya da kendi hazırladıkları materyallerle de ders yapma serbestisi tanımaktadır. Böylelikle müfredatta veya kitaplarda yer almayan içeriklerin, yer alanlarla bağlantı kurularak dolaylı yoldan derslere dahil edilmelerine imkân verilmektedir. Eğitim sistemi açısından ele alırsak; Almanların millî marşlarıyla alakalı tedirgin bir tavır içerisinde bulduklarını gözlem-

lemektedir. Bu tedirginliğin sebebi pedagojik olmaktan çok sosyo politik nedenlerde gizlidir. Yoksa pedagojik açıdan bakıldığında Alman millî marşı “kafa koparmaktan, alçakların kanıyla toprağı sulamaktan” bahseden Fransız millî marşından daha kötü değildir. Ama yakın geçmişin acı hatıraları ve tecrübeleri onları böyle bir tercihe zorlamıştır. Dışarıdan bakanlar için ilk aşamada anlaşılmaz gözükse de bu tedirginlik, tarihsel süreçle birlikte okunduğunda anlamlı hale gelmektedir.

Bir taraftan millî marşlarından vaz geçememekte, diğer taraftan da bunun eğitim sistemini içerisinde önemli bir yere sahip olmasını istememektedirler. Almanlar sorunu pragmatik bir çözümle ortadan kaldırma ya da soğutma yoluna gitmişler, millî marşlarını tamamen değiştirmek yerine onu daha az görünür kılmayı tercih etmişlerdir. Bu sayede hem gelenekle olan bağlarını koparmamışlar hem de millî marşları üzerinden kendilerine yöneltilebilecek eleştirilere karşı bir nevi önlem almışlardır. Alman millî marşının eğitim sistemi içerisinde kayda değer bir yer edinmesine karşı çıkan tezler arasında haklılık payı içerenler bulunduğu gibi, bizim kanaatimizce uç sayılabilecek görüşler de mevcuttur.

4. Sonuç

Ülkelerin tarihi, millî marşların oluşum süreci, sosyal yapıları, rejimleri, diğer ülkelerle olan ilişkileri gibi birçok faktör millî marşların oluşum sürecinde etkili olmuştur. Bu nedenle millî marşların ülkelerin eğitim sistemlerindeki yeri de farklıdır. Türk millî marşı açısından düşündüğümüzde ise bizim İstiklal Marşımızın bağımsızlık savaşı sürecinde verilen büyük mücadelenin ruhunu anlatması bakımından ve ülkemizin tarihi gerçeklerini yeni yetişen nesillere anlatmak ve aktarmak için eğitim sistemimizde yer almasının çok doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmekteyiz. Bunun dışında çalışmamızda ayrıntılı olarak ele aldığımız Alman millî marşının Alman eğitim sisteminde neredeyse yok sayılmasını Türkiye ile kıyaslayarak bunun üzerinden “millî marşın Türkiye’de aşırı vurgulandığı” gibisinden bir çıkarımda bulunmak da doğru bir yaklaşım olmaz. Çünkü içerik, tarihsel bağlam, kabul süreci, hukuki durumu, şairin kişiliği ve toplumsal kabul üzerinden değerlendirildiğinde, Türk ve Alman millî marşları arasında bir benzerlik bulunmadığı aşıkardır. Aralarında benzerlik bulunmayan iki olgunun eğitim sistemlerine aynı derecede yansımaları da zaten beklenmez.

Ayrıca eğitim süreçleri tarihsel tecrübe ile harmanlanarak geleceğe projeksiyon tutarlar. Alman eğitim sistemi de yakın tarihte yaşanan acı tecrübelerin gelecekte bir daha tekrarlanmaması düşüncesini en önemli hedeflerden biri haline getirmiştir. Alman ortak aklı, ırkçılığa dayalı emperyal hedeflerin Almanya'yı nasıl yok oluşun eşğine getirdiğini görmüş ve ırkçı emperyalizme bolca malzeme verdiğini düşündüğü millî marşı daha az görünür kılmaya karar vermiştir. Bu nedenle millî marşın Alman eğitim sisteminde Türkiye'de olduğu gibi bir önem arz etmemesi son derece doğal bir durumdur ve bunun yakın zamanda değişeceği beklenmemelidir.

Çalışmamızın bir diğer örneği olan Fransa millî marşı da Türk eğitim sisteminde olduğu gibi müfredatın bir parçası olmasına rağmen marşın öğretim tekniği ve sıklığı Türkiye'den farklıdır. Fransa'nın millî bir devlet oluş sürecinde Türkiye'dekinden farklı bir yol izlemiş olması, milliyetçilik anlayışlarının bizden çok daha farklı olması ve millî marş öğretiminde milliyetçilik kavramı yerine daha çok Cumhuriyet kavramının ön plana çıkarılması iki ülkenin millî marş öğretimi arasındaki farklılığın önemli nedenleri arasında sayılabilir.

Kaynaklar

- Ahbe, Thomas vd. (2020). Buchners Kolleg Geschichte NI 2022 – Neue Ausgabe Niedersachsen. Bamberg: Buchnerverlag
- Aktaş, Hasan Emir. (2015). Millî Marşların Siyaset Biliminin Bazı Kavramları Açısından Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, S.15/2, Ankara, ss.71-92.
- Anders Friedrich vd. (2017). Buchners Kolleg Geschichte NI 2021– Neue Ausgabe Niedersachsen. Bamberg: Buchnerverlag
- Baden Württemberg Ministerium für Kultus, Jugend und Sport (2004). Bildungsplan Grundschule. 1 Mart 2022 http://www.bildungsplaene-bw.de/site/bildungsplan/get/document-s_E-1204433591/lsbw/Bildungsplaene/Bildungsplaene-2004/Bildungsstandards/Grundschule_Bildungsplan_Gesamt.pdf
- Bayerische staatskanzlei. (1992). Von Behandlung der deutschen Nationalhymne und der Bayerhymne im Unterricht. 01.04.2022 https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVV_2230_1_1_1_3_UK_187#:text=darauf%20wird%20angeordnet%3A-,Die%203.,als%20Ganzes%20unterrichtlich%20behandelt%20
- Bernecker, Walther L. (2012). HORIZONTE-Basisband Geschichte Nieders. II Qualifikationsphase. Braunschweig: Westermann Schulbuchverlag
- Bundesamt für Justiz (1998). Strafgesetzbuch. 24.05.2022. <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>
- Büyük Larousse*. (1986). Gelişim Yayınları. İstanbul.
- Çağın, Sabahattin. (2021). Türkiye ve Türkmenistan Millî Marşları. *100 Ülke 100 İstiklal Marşı*. Kesit Yayınları. İstanbul. ss.245-250.
- Çetin, Nurullah; "İstiklal Marşı'mızın Tarihi, Edebî, Dinî ve Kültürel Kaynakları", *Bilim ve Akılın Aydınlığında Eğitim*, Mart 2010, Yıl:11, Sayı:121, s. 6-32.
- Duran, Hakan. (2010). *Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkeleri Ulusal Marşlarının Sosyo-Kültürel ve Müzikal Yapı Bakımından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Emeksiz, Abdülkadir. (2021). Türkiye ve ABD Millî Marşları. *100 Ülke 100 İstiklal Marşı*. Kesit Yayınları. İstanbul. ss.661-666.
- Engel, Walther vd (2014). Soundcheck 2. Braunschweig.: Westermann Bildungsmedien Verlag GmbH
- İnanç, H.-Yaman, M. (2015). Ulus İnşa Stratejileri Bağlamında Avrupa Millî Marşlarının Sosyo-Politik Mukayesesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.20, S.3. ss.17-34.
- Janine, Ludwig (2020). Deutsche Hymnen im Vergleich: Vorschläge für den interaktiven Sprach- und Geschichtsunterricht. 24.03.2022 <https://blogs.dickinson.edu/glossen/home-2/glossen-46-2020-current-issue/iii-kulturgeschichtliche-analysen-deutsche-hymnen-im-vergleich/>
- Kapağan, E.-Kundakçı, M. (2018). Bağımsız Türk Cumhuriyetleri Marşlarında Öne Çıkan Temalar. I. *Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Kongresi*. ss.415-420.
- Klein, Felix (2020) „Antisemitische Bedrohung kann nicht mehr verneint werden“ 05.04.20200 <https://www.deutschlandfunk.de/bundesbeauftragter-fuer-juedisches-leben-antisemitische-100.html>
- Koşker, Merve. (2014). *Ulusal Marşların Söz ve Müzik Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- Landesinstitut für Schulentwicklung (2017). Beispielcurriculum für das Fach Musik. 15.03.2022 https://www.schule-bw.de/service-und-tools/bildungsplaene/allgemein-bildende-schulen/bildungsplan2016/beispielcurricula/grundschule/BP2016BW_ALLG_GS_MUS_BC_3-4_BSP_1.pdf
- Lindner, Ursel und Schmid, Wieland (2017). Lied im Kontext. Innsbruck, Esslingen, Bern-Belp: Helbling Verlag
- Lorenz Maierhofer, Walter Kern (2014). Sing & Swing. Das Liederbuch. Innsbruck-Esslingen-Bern-Belp: Helbling Verlag GmbH
- Meydan Larousse*. (1981). Meydan Yayınevi. İstanbul.
- Niedersächsisches Landesinstitut für schulische Qualitätsentwicklung (2017). Curriculare Vorgaben für allgemein bildende Schulen und berufliche Gymnasien. 15.03.2022 https://cuvo.nibis.de/cuvo.php?p=search&k0_0=Dokumentenart&v0_0=Kerncurriculum&k0_1=Schulform&v0_1=Gymnasiale+Oberstufe&k0_2=Fach&v0_2=Geschichte&
- Niedersächsisches Landesinstitut für schulische Qualitätsentwicklung (2020). Das Deutschlandlied - die deutsche Nationalhymne - Material für Klasse 4. 15.03.2022 https://www.nibis.de/das-deutschlandlied_13996
- Niedersächsisches Landesinstitut für schulische Qualitätsentwicklung (2021). Curriculare Vorgaben für allgemein bildende Schulen und berufliche Gymnasien. 20.03.2022 https://cuvo.nibis.de/cuvo.php?p=search&k0_0=Dokumentenart&v0_0=Kerncurriculum&k0_1=Schulform&v0_1=Realschule&k0_2=Fach&v0_2=Musik&
- Niedersächsisches Schulbuchverzeichnis (2022). Suchmaske für das niedersächsische Schulbuchverzeichnis. 04.03.2022. <https://www.book4school.de/>
- Ortmeyer, Benjamin (2006) Argumente gegen das Deutschlandlied. 15.02.2022 <https://benjaminortmeyer.de/argumente-gegen-das-deutschlandlied/>
- Rosin Philip (2022) Blüh im Glanze. Zur Geschichte der deutschen Nationalhymne. 18 Mart 2022 <https://www.kas.de/de/geschichte-der-deutschen-nationalhymne>
- Tagesspiegel (2018). "Heimatland" statt "Vaterland"? 21.03.2022 <https://www.tagesspiegel.de/politik/deutsche-nationalhymne-heimatland-statt-vaterland/21030122.html>
- Tepebaşılı, Fatih. (2005). Kullanımlık Metin Türü Olarak Ulusal Marş Kavramı ve İşlevleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S.17, Konya, ss.383-393.
- Türk Ansiklopedisi. (1976). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Türkçe Sözlük. (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- Weimer, Wolfram (2019). Die Hymne schrieb ein geifernder Nationalist 8.03.2022 https://www.n-tv.de/politik/politik_person_der_woche/Die-Hymne-schrieb-ein-geifernder-Nationalist-article21022818.html
- Wikimedia Commons (2017). "Von der Maas bis an die Memel, von der Etsch bis an den Belt", die 4 "Grenzen" aus dem Deutschlandlied im geographisch-historischen Kontext von 1841. 23.04.2022 https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maas_memel_etsch_belt.svg
- <https://www.elysee.fr/la-presidence/la-marseillaise-de-rouget-de-lisle>
- <https://disciplines.ac-toulouse.fr/zoom-sur-la-marseillaise-apprendre-et-etudier-lhymne-national>
- Yener, S- Duran, H. (2010). Avrupa Birliği Ülkelerinin Ulusal Marşlarının Sosyo-Kültürel ve Müzikal Açından İncelenmesi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 24. ss.185-206.

Müzâkereler

İsmail Güleç

Söz alan hocalarımız kendilerini tanıtırlarsa katılımcılar için faydalı olacaktır. Buyurun hocam.

Mehtap Kaya

Teşekkür ederim. Sonucu küçük bir cümleyle söyleyeyim. Bu, Cemal Hoca'nın analizi olduğu için hemen bahsedeyim. Türk millî marşı açısından düşündüğümüzde bizim İstiklal Marşı'mızın bağımsızlık savaşı sürecinde verilen büyük mücadele ruhunu anlatması bakımından ve ülkemizin tarihi gerçeklerini yeni yetişen nesillere anlatmak ve aktarmak için eğitim sistemimizde yer almasının çok doğru bir yaklaşım olduğunu düşünüyoruz. Yani abartılı olarak bulunuyor aslında her kademedede yer alması müfredatta ama biz böyle olduğunu düşünmüyoruz. Çünkü kıyaslanamayacak şeyler var. O yüzden bizim millî marşımız çok özel bir yere sahip olduğu için her kademedede öğretilmesinin çok olumlu olduğunu düşünüyoruz. Dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

İsmail Güleç

Söz almak isteyen? Buyurun hocam.

Muharrem Dayanç

Çok teşekkür ediyorum. Çok geniş bir konuydu, başarılı bir şekilde ele alındı. Belki konuyla çok ilgisi yok ama... Bütün bu marşlar içerisinde Türk kültürünü, Türk edebiyatını, belki bizim marşımızı etkileyen bir marş var

mı? Öne çıkan bir marş var mı? Bu konuyu ele alırken acaba göz önünde bulundurdunuz mu? Bulundurmadıysanız tabii bir cevap bekleme hakkım olmaz... Bütün bunlar içinde bizi en çok hangisi etkiledi?

Mehtap Kaya

Şöyle diyebilirim hocam... Fransız İhtilali'nden sonra La Marseillaise, Fransız millî marşı, ulusal mücadeleyi ön plana çıkararak bir marş olduğu için bağımsızlığını kazanan birçok marşa örnek teşkil etmiştir ama ben birebir etkilediğini düşünmüyorum, çünkü çok özgün bir yapısı var bizim marşımızın. Hem şairinden hem de oluşum sürecinden... Evet, egemenlik ve bağımsızlık millî marşların çoğunda yer alıyor ama çok farklı süreçler. Bizim marşımız bence çok özgün.

Muharrem Dayanç

Ben biraz Fransız millî marşının hem Mehmet Âkif Ersoy'u hem bizim marşımızı etkilediğini düşünüyorum.

Mehtap Kaya

Başta dediğim gibi... Ama yine de daha özgün gibi geliyor. Fransız millî marşı daha farklı şartlarda yazılmış. Dediğim gibi bir gecede yazıyor bes-tecisi. Prusya ve Avusturya Savaşı'nda bir gecede yazdığı bir şarkı. Sonra popüler oluyor ama bizde yazılış amacı millî mücadelenin çok yoğun olduğu dönemde yazılıyor ve o millî bilinci, o beraberliği kamçılayan bir marş, şiir. Ben öyle düşünüyorum naçizane.

Muharrem Dayanç

Tanzimat Dönemi aydınlarının birçoğu La Marseillaise'i ezbere biliyor. Mesela Tanpınar'ın *Sahnenin Dışındakiler* romanında Cemal, İstanbul'da bir yokuşu çıkarken karşıdan gelen Fransız ordusunun La Marseillaise'i okuduğunu duyuyor ve çok yaralanıyor. Dolayısıyla Mehmet Âkif'in Fransız millî marşını, bilmesi, okuması, ondan yararlanması asla bir şey değildir.

Mehtap Kaya

Evet, tabii ki alt yapısında muhakkak var.

İsmail Güleç

Başka bir sorusu veya katkısı olan hocamız var mı?

Murat Özbay

Kıymetli meslektaşlarım. Ben de teşekkür ediyorum değerli hocama, güzel bir sunum oldu. Ben arkadaşlarımıza küçük bir katkı anlamında “Niçin İstiklal Marşı Çalıştayı?” sorusunu sormak istiyorum. Aslında son cümlelerde, son değerlendirme paragrafında birazcık değinildi. Ben bunun daha geniş anlamda biraz daha amaçlı bir çerçevede ele alınarak raporunuza yansıtılmasının çok isabetli olacağı kanaatindeyim. Bu yüzden, “İstiklal Marşı Öğretimi”ndeki ısrarınızın raporunuza daha fazla yansımaları gerektiğini düşünüyorum. Belki son cümleleri bu vesileyle açmış olursunuz. Teşekkür ederim.

Mehtap Kaya

Ben teşekkür ederim hocam. Bu, metin olarak hazırladığımız kısımda var. Buradaki amacımız İstiklal Marşı'ndan çok dünyadaki örnekleri vermek. Çünkü sanıyorum birazdan hocalarımız İstiklal Marşı'nı çok ayrıntılı şekilde anlatacakları için çok fazla boğmak istemediğim... Zaten bu, ayrıntılı şekilde konuşulacağı için sadece dünyadan örnekleri vermek için kısa tuttuk ama metnimizde daha ayrıntılı şekilde var hocam.

Nihal Çalışkan

Merhaba, ben Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden Nihal Çalışkan. Sunumunuzda daha çok -benim edindiğim izlenim- sosyal bilgiler, bizde sosyal bilgiler, vatandaşlık, tarih, müzik şeklinde geçen derslerin içinde ana dilde geçenler de var mesela Türkmenistan örneği var, sanki biraz daha genetik olarak kültürel olarak yakın olduğumuz ülkelerde dil ve edebiyat bağlamında ele alınıyor, diğer ülkelerde farklı dersler bağlamında ele alındığı izlenimi edindim, doğru mu? Araştırmanızda bu tarz bir dikkat gösterdiniz mi?

Mehtap Kaya

Teşekkür ediyorum öncelikle... Bu çok geniş bir konu ve bu konuyu çalışabilmek birçok dili bilmeyi gerektiriyor. O yüzden biz sahaya danıştı-

ğımızda bize gönderilen örneklerle yetinmek zorunda kaldık. Evet, var uluslararası literatürde çalışmalar ama dile hâkim olmak gerekiyor. Bize gelen örneklerde dediğiniz gibi Türkmenistan dışında ana dil öğretiminde kullanılmıyor. Tarihte yer alıyor, vatandaşlıkta yer alıyor... Çok fazla ülkede de eğitim sisteminde veya müfredatında yer almıyor millî marşlar. Bizdeki kullanımında farklı kullanılıyor. Evet, doğru anlamışsınız hocam.

İSTİKLAL MARŞI'NIN ÖĞRETİLMESİNE DAİR*

Mustafa S. Kaçalın **

Sunumuma İstiklal Marşı metni nasıl ele alınmalı sorusu ile başlamak isterim. Çünkü elimizde farklı zamanlarda farklı imla ile yazılmış metinler var. Dolayısıyla bu konuda hassas olunması gerekir. Metinle ilgili dikkatinizi çekmek istediğim iki husus var.

1. İlk neşirlerinin tıpkıbasımını verilmelidir. Bu metinde imlada “Acaba nasıldı?” sorusunu gidermek içindir. Bunda esas şairin hayatında iken basılan gördüğü neşirlerdir. Üzerinde el yazısıyla tasarrufu veya bir yakınına sözlü ifadesi varsa bunlar da değerlidir. Bu cümleden olmak üzere şu neşirlerin künyelerini burada kaydetmek gerekir.

* İlk Mısır firavununun ansızın ölen oğlu MENAROS'un adına yakılan ağıt aynı zamanda millî marşlarıdır. Fenike'de, Kıbrıs'ta ve daha başka yerlerde de söylenir, ama ülkesine göre ayrı adlar verilir. Yunanlılar *Linos* adını vermiştir. (HERODOTOS: *Herodot Tarihi*: II. bölüm s. 79.)

Kâşğarlı MAHMÛD [1029?-1094?]'un *Divanu Lugati 't-Türk'*teki ağıt parçalarında adı geçen ALP ER-TOÑA, büyük bir ihtimalle, 713'te Beşbalık akınına çıkan KAPĞAN KAĞAN [665-716]'ın 714 [Şubat - Mart] pars yılında şehir surları önünde pusuya düşürülerek öldürülen ve ölümü Türkleri büyük bir acıya ve yasa boğan oğlu TOÑA TÊĞİN'dir. TOÑA TÊĞİN'in yuğ töreni 715 [Şubat 9'dan az sonra] tavşan yılında yapılmıştır (ERCİLÂSUN: “Alp Er Tonga'ya Âit Bâzi Sözler”; ESİN: “Tonga-Alp-Er”; TEKİN, T.: “Karahanlı Dönemi Türk Şiiri”). ALP ER-TOÑA İran efsanesi FİRDEVSÎ [934-1020]'nin *Şeh-name*'sinde Turan kağanı olarak sözü edilen AFRÂSİYÂB'dır. Bu şiir, eldeki verilere göre ilk Türk marşı kabul edilebilir.

En eski millî marş sözleri 9. yüzyıldan kalan millî Japon marşı Kimigayodur. En kısa millî marşlar Japonya, Ürdün ve San Marino'nunkilerdir; hepsi dört mısradan oluşmuştur. 23 sözsüz millî marşın en eskisi 1770 tarihinde bestelenmiş olan millî İspanyol marşıdır. (GUINNES: *Book of Records*: 1982. Çeviren: Zeki OKAR: *Dünya Rekorlar Kitabı*: İstanbul 1982, s. 200.)

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, mskacalin@gmail.com

1. Mehmed Âkif: "İstiklal Marşı", *Hâkimiyet-i Millîyye*: Ankara 1339 Cemâziye'l-âhir 9, 1337 şubat 17, 1921 şubat 17 perşembe, Numro: 111.
2. Mehmed Âkif: "İstiklal Marşı", *Hâkimiyet-i Millîyye*: Ankara 1337 Mart 14, 1921 mart 14 perşembe, Numro: 132.
3. Mehmed Âkif: "İstiklal Marşı", *Açık Söz*: Kastamonu 1337 Şubat 21, Numro: 123. [1921 şubat 21] perşembe
4. Mehmed Âkif: "İstiklal Marşı", *Cerîde-yi Resmîye*: [Ankara] 1339 re-ceb 11, 337 Mart 21, 1336 teşrin-i evvel 7, [1921 mart 21 perşembe] Numro: 7. Kabul tarihi: 337 Mart 12 ictima 6 celse 2.
5. Mehmet Âkif: "İstiklal Marşı", *Cumhuriyet*: İstanbul 1933 Mart 18.
6. EREN, Hasan: "İstiklal Marşı Üzerine", *Türk Dili*: Ankara 1986 (Aralık) LI. c. 420. s. 492-498. Bu makaledeki şu künyede yanlışlık olmalı böyle bir kayıt yok. Mehmed Âkif: "İstiklal Marşı", *Sebilü'r-Reşâd*: [İstanbul] 1339 Cumâdî'l-âhire 9, 1339 Şubat 17 perşembe [1921 şubat 17] Cild: 18, Aded: 468. 305. s.

Dolayısıyla ders kitaplarında yer alacak metnin seçimi çok önemlidir ve metnin Mehmet Âkif Ersoy hayatta iken yapılan neşirlerden olmasına dikkat edilmelidir.

2. husus çeviri harflerle bir neşri yapılmalıdır. Ben söylemeye çalıştığım şeyleri yapılan yayınlardaki farklar üzerinden göstereyim.

Mehmet Âkif Ersoy hayatta iken yapılan İstiklal Marşı neşirlerini farklarını göstererek sunuyorum. Farklılık iki noktada yoğunlaşmaktadır. İlki noktalamaya işaretleri, ikincisi kimi kelimelerin telaffuzunda.

-kahraman ordumuza-

1. Kıta

korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
korkma, sönmez bu şafaklarda, yüzen al sancak;
Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;

Hakimiyet-i Millîyye
Sebilü'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet ***

sönmeden yurdımıñ üstünde tüten eñ soñ ocak.
sönmeden yurdımıñ üstünde tüten eñ soñ ocak.
sönmeden yurdımıñ üstünde tüten eñ soñ ocak.
sönmeden yurdımıñ üstünde tüten eñ soñ ocak.
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

o benim milletimiñ yıldızıdır, parlayacak;
o benim milletimiñ yıldızıdır, parlayacak;
o benim milletimiñ yıldızıdır: parlayacak;
o benim milletimiñ yıldızıdır, parlayacak;
O benim milletimiñ yıldızıdır, parlayacak;

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

o benimdir, o benim milletimiñdir ancak.
o benimdir, o benim milletimiñdir ancak.
o benimdir, o benim milletimiñdir ancak.
o benimdir, o benim milletimiñdir ancak.
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

2

çatma, kurban olayım, çehreñi ey nazlı hilal
çatma, kurban olayım, çehreñi ey nazlı hilal!
çatma, kurban olayım, çehreñi ey nazlı hilal.
çatma, kurban olayım, çehreñi ey nazlı hilal
Çatma; kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

kahraman ırkıma bir gül! ne bu şiddet, bu celal?
kahraman ırkıma bir gül.. ne bu şiddet, bu celal?
kahraman ırkıma bir gül! ne bu şiddet, bu celal?
kahraman 'ırkıma bir gül! ne bu şiddet, bu celal?
Kahraman ırkıma bir gül! ne bu şiddet, bu celâl?

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

saña olmaz dökülen kanlarımız soñra helal..
saña olmaz dökülen kanlarımız soñra helal;
saña olmaz dökülen kanlarımız soñra helal..
saña olmaz dökülen kanlarımız soñra helal..
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

hakkıdır, hakka tapan, milletimiñ istiklal!
hakkıdır, hakka tapan, milletimiñ istiklal.
hakkıdır hakka tapan milletimiñ istiklal!
hakkıdır, hakka tapan, milletimiñ istiklal.
Hakkıdır, hakka tapan milletimin İstiklal.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

3

ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım
Ben ezeldenberidir hür yaşadım, hür yaşarım;

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

hangi çılgın, baña zincir uracakmış? şaşarım;
hangi çılgın baña zincir uracakmış? şaşarım!
hangi çılgın, baña zincir uracakmış?.. şaşarım!
hangi çılgın, baña zincir uracakmış? şaşarım!
Hangi çılgın, bana zincir vuracakmış? şaşarım!

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

kükremiş sel gibiyim, bendimi çigner², aşarım;
kükremiş sel gibiyim: bendimi çigner, aşarım;
kükremiş sel gibiyim: bendimi çigner, aşarım;
kükremiş sel gibiyim; bendimi çigner, aşarım;
Kökremiş sel gibiyim; bendimi çigner, aşarım;

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

yırtarım tagları, enginlere sıgmam taşarım.
yırtarım tagları, enginlere sıgmam taşarım.
yırtarım tagları, enginlere sıgmam, taşarım.
yırtarım tagları, enginlere sıgmam, taşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık söz
Ceride-yi resmîyye
Cumhuriyet

4

garbıñ afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
garbıñ afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
garbıñ afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
garbıñ afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

2 çigez.

benim iman tolu göğsüm gibi ser-haddim var.
benim iman tolu göğsüm gibi ser-haddim var.
benim iman tolu göğsüm gibi ser-haddim var!
benim iman tolu göğsüm gibi ser-haddim var.
Benim iman tolu göğsüm gibi serhaddim var.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

ulusun, korkma! nasıl böyle bir imanı bogar,
ulusun, korkma! nasıl böyle bir imanı bogar,
ulusun, korkma! nasıl böyle bir imanı bogar,
ulusun, korkma! nasıl böyle bir imanı bogar,
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

«medeniyet!» dèdigiñ tek dişi kalmış canavar?
«medeniyet!» dèdigiñ tek dişi kalmış canavar?
«medeniyet!» dèdigiñ tek dişi kalmış canavar?
«medeniyet!» dèdigiñ tek dişi kalmış canavar?
«Medeniyet!» dediğın tek dişi kalmış canavar?

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

5

arkadaş! yurdıma alçakları ugratma, sakın.
arkadaş! yurdıma alçakları basdırma sakın.
arkadaş yurdıma alçakları ugratma, sakın!
arkadaş yurdıma! alçakları ugratma, sakın.
Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

siper et gögdeñi, tursun bu hayasızca akın.
siper et gögdeñi, tursun bu hayasızca akın.
siper et gögdeñi, tursun bu hayasızca akın!
siper et gögdeñi, tursun bu hayasızca akın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

togacaktır saña va'd ètdigi günler hakkıñ..
togacaktır saña va'd ètdigi günler hakkıñ..
togacaktır saña va'd ètdigi günler hakkıñ..
togacaktır saña va'd ètdigi günler hakkıñ..
Doğacaktır sana vadetdiği günler hakkın.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

kim bilir, bel-ki yarın.. bel-ki yarından da yakın.
kim bilir, bel-ki yarın, bel-ki yarından da yakın.
kim bilir, bel-ki yarın.. bel-ki yarından da yakın.
kim bilir bel-ki yarın.. bel-ki yarından da yakın.
Kim bilir, belki yarın... Belki yarından da yakın.

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

6

basdığın yerleri «toprak!» dèyerek geçme, tanı:
basdığın yerleri, «toprak!» dèyerek geçme, tanı!
basdığın yerleri «toprak!» dèyerek geçme, tanı!
basdığın yerleri «toprak?» dèyerek geçme, tanı:
Bastığın yerleri «toprak» diyerek geçme, tanı;

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

düşün altındaki biñlerce kefensiz vatani.
düşün altındaki biñlerce kefensiz vatani.
düşün altındaki biñlerce kefensiz vatani.
düşün altındaki biñlerce kefensiz vatani,
Düşün altındaki binlerce kefensiz vatani.

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

sen şehid oğlusın, incitme, yazıktır, atañı:
sen şehid oğlusın, incitme, yazıktır, atañı:
sen şehid oğlusın, incitme, yazıktır, atañı:
sen şehid oğlusın. incitme, yazıktır, atañı:
Sen şehit oğlusun. İncitme, yazıktır, atanı:

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

vèrme, dünyaları alsañ da, bu cennet vatani.
vèrme, dünyaları alsañ da, bu cennet vatani.
vèrme, dünyaları alsañ da, bu cennet vatani.
vèrme, dünyaları alsañ da, bu cennet vatani.
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatani.

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

7

kim bu cennet vataniñ ugrına olmaz ki feda;
kim bu cennet vataniñ ugrına olmaz ki feda?
kim bu cennet vataniñ ugrına olmaz ki feda?
kim bu cennet vataniñ ugrına olmaz ki feda?
Kim bu cennet vatanın ugruna olmaz ki feda?

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

şüheda fıskırarak topragı sıksañ, şüheda!
şüheda fıskırarak topragı sıksañ, şüheda!
şüheda fıskırarak topragı sıksañ.. şüheda!
şüheda, fıskırarak, topragı sıksañ şüheda!
Şüheda, fıskırarak, topragı sıksan şüheda!

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

canı, cananı, bütün varımı alsın da huda,
canı, cananı, bütün varımı alsın da huda,
canı, cananı bütün varımı alsın da huda,
canı, cananı, bütün varımı alsın da huda,
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda,

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

êtmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.
êtmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.
êtmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda,
êtmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.
Etmesin, tek vatanımdan beni dünyada cüda.

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

8

ruhumuñ senden, ilahi, şudur ancak emeli:
ruhumuñ senden ilahi şudur ancak emeli:
ruhumuñ senden, ilahi, şudur ancak emeli:
ruhumuñ senden, ilahi, şudur ancak emeli,
Ruhumun senden, İlâhî şudur ancak emeli,

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

degmesin ma'bedimiñ göğsüne namahrem eli;
degmesin ma'bedimiñ göğsüne namahrem eli;
degmesin ma'bedimiñ göğsüne namahrem eli;
degmesin ma'bedimiñ göğsüne namahrem eli.
Değmesin mabedimiñ göğsüne namahrem eli.

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

bu ezanlar - ki şahadetleri diniñ temeli -
bu ezanlar - ki şahadetleri diniñ temeli -
bu ezanlar — ki şahadetleri diniñ temeli —
bu ezanlar - ki şahadetleri diniñ temeli -
Bu ezanlar - ki şahadetleri dinin temeli -

*Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet*

ebedi yurdımıñ üstünde benim iñlemeli.
 ebedi, yurdımıñ üstünde benim iñlemeli.
 ebedi yurdımıñ üstünde benim iñlemeli.
 ebedi yurdımıñ üstünde benim iñlemeli.
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

9

o zaman vecd ile biñ secde eder - varsa - taşım,
 o zaman vecd ile biñ secde eder - varsa - taşım;
 o zaman vecd ile biñ secde eder - varsa - taşım;
 o zaman vecd ile biñ secde eder - varsa - taşım,
O zaman vecdile bin secde eder - varsa - taşım,

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

her cerihamdan, ilâhi, boşanup kanlı yaşım,
 her cerihamdan, ilâhi, boşanup kanlı yaşım,
 her cerihamdan, ilâhi, boşanup kanlı yaşım,
 her cerihamdan, ilâhi, boşanup kanlı yaşım,
Her cerihamdan, İlâhi, boşanıp kanlı yaşım;

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

fişkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım;
 fişkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım!
 fişkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım!
 fişkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım;
Fişkırır ruhu mücerret gibi yerden nâşım.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

o zaman yükselerek 'arşa deger bel-ki başım!
 o zaman yükselerek 'arşa deger, bel-ki, başım.
 o zaman yükselerek 'arşa deger bel-ki başım!
 o zaman yükselerek 'arşa deger bel-ki başım.
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

10

dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal;
 dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
 dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
 dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

olsun artık dökülen kanlarımıñ hepsi helal!
olsun artık dökülen kanlarımıñ hepsi helal.
olsun artık dökülen kanlarımıñ hepsi helal.
olsun artık dökülen kanlarımıñ hepsi helal.
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

ebediyyen saña yok, 'ırkıma yok izmihlal:
ebediyyen saña yok, 'ırkıma yok izmihlal:
ebediyyen saña yok, 'ırkıma yok izmihlal:
ebediyyen saña yok, 'ırkıma yok izmihlal:
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

hakkıdır, hür yaşamış, bayragımıñ hürriyet;
hakkıdır, hür yaşamış, bayragımıñ hürriyet;
hakkıdır, hür yaşamış, bayragımıñ hürriyet;
hakkıdır, hür yaşamış, bayragımıñ hürriyet;
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

hakkıdır hakka tapan, milletimiñ istiklal!
hakkıdır, hakka tapan, milletimiñ istiklal.
hakkıdır hakka tapan milletimiñ istiklal.
hakkıdır; hakka tapan, milletimiñ istiklal.
Hakkıdır; hakka tapan, milletimin İstiklal.

Hakimiyyet-i Millîyye
Sebilü 'r-reşad
Açık Söz
Ceride-yi Resmîyye
Cumhuriyet

Mehmet Âkif Ersoy hayatta iken yapılan neşirlere bakıldığında Arap harfli-Latin harfli olmasından kaynaklanan sesletim farklılıkları ile noktalama işaretlerinin hem kullanıldığı yer hem de kullanılan işaret bakımından farklılıklar olduğu görülür. Sadece bir kelime (bastırma/uğratma) farklı tercih söz konusudur. İstiklal Marşı'nın imlasi konusunda bir tevhid olmalıdır.

İstiklal Marşı'nın güftesi Büyük Millet Meclisinde tekrar tekrar okunmuş, ayakta dinlenerek alkışlanmış ve kabul olunmuşluğu cihetiyle millîdir. Bestesine gelince... Müsâbakada birinciliği kazanan Ali Rifat Beğ'in bestesi sekiz ay müddetle millî marş olarak terennüm ve teganni edilmiştir. Zeki Bey kendi bestesinin millî marş olması için Lâtife Hanım'ın tavassutunu rica etmiş ve o da Necati Bey nezdinde iltimas ederek bu suretle Ali Rifat Bey'in marşı men olumuş ve sırada dördüncü olan Zeki Bey'in bestesi onun yerine geçmiştir. Zeki Bey'in bu bestesinin ilk kısmını teşkil eden on ölçüsünün

Karmen Silva adında bir sokak şarkısından transpozisyon suretile istifade edilerek ve ondan nağmeler alınarak vücuda gelmiştir.³

İstiklal Marşı ile ilgili olarak söylemek istediğim bir diğer husus geniş bir sözlüğünün yapılması gerektiğidir. 180 madde başı kelime vardır. Ben örnek olması bakımından birkaç maddeyi veriyorum:

âfâk : topluluk *ad.* ufuklar. *Ufuk*: bucak, yan; gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer; yeryüzünün çevresinden görünen kıyısı, eteği; kendi başına çevreyi gezmek; yalan söylemek [*< ar. afak* 'ufuklar' *ufk* 'yer gök kıyısı; bucak, yan; gökle yerin birleşir gibi görüldüğü yer; dünyanın çevresinden görünen kıyısı eteği' √ '-f-k 'kendi başına çevreyi gezmek; yalan söylemek'] TIETZE, I, 102^b. NİŞAN-YAN, 8^a.

arş : *ad.* arş [*< ar. 'arş* √ '-r-ş] Manevî göklerin yüce katı, gölgelik için yapılan baraka, evceğiz, çardak, çadır, cumba, kafes, çatı, dam, dokuzuncu kat gök, taht, çatal ağaç, üzüm asmasının sarıldığı uzatıldığı çardak, Mekke, Mekke'de yoksulların oturduğu baraka, basit evler, ev örtüsü, ağaç ev eylemek, yüksek ev yapmak, çardak, gölgelik yapmak; taht, tavan, çatı, dam yapmak; kuyunun dibinden bir adam boyu duvar yaptıktan sonra ağzına dek olan kesimi ağaç ile çevirmek, ağaçtan ev yapmak, boyunun köküne tepesine vurmak.

bayrak : *ad.* Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun belgisi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş, genellikle dik dörtkül biçiminde kumaş. [*< tü. bayrak < badrak < batrak < batır-ak, badrok < bad-* 'bağlamak' *< bad-ır-uk, kud-ur-uk, bedük gibi. bayrak < badrok < bad-* 'bağlamak' *< bad-ır-uk, kud-ur-uk, bedük gibi. TEZCAN, Semih: "Additional Iranian Loan-words in Early Turkic Languages [=Erken Türk Dillerinde İrani ödünç kelimelere katkılar]", *Türk Dilleri Araştırmaları 7*: Ankara 1997, 160. [157-164] s. || İNAN, Abdülkadir: "Tuğ-Bayrak (Sancak)", *Türk Kültürü*: Ankara 1966 (Ağustos), IV. c. 46. sy. (39-43), 871-875. s.; Aynı yazı: *Makaleler ve İncelemeler*: II, 298-302. s. || Ar. raye 'görmek'ten 'kendisini veya düşman ordusunun merkezini gösteren*

3 ULUDAĞ, Osman Şevki: "İstiklal Marşı Hakkında", *Musiki Mecmuası*: İstanbul 1954 (Nisan 1) No. 74; 42, 55, 59. s. - ULUDAĞ, Osman Şevki: "Bir Ordinaryüsümüzün Keşfettiği Yol", *Yeni Musiki Mecmuası*: İstanbul 1958 (Haziran 1) No. 124; 107-108. ss.

nesne' yani 'kumandanın itibari olarak bulunduğu yer'. Her kullanışından sonra şayet bayrak takılı bulunduğu gönder üzerinden çekilip çıkarılıyorsa bu râye'dir. Sancak açılır, bayrak çekilir. HAMİDULLAH, Muhammad: *İslâm Peygamberi (Hayatı ve Faaliyeti)*: Çeviren: Salih TUĞ, Gözden geçirilmiş ve yeni ilâvelerle Beşinci Yayın İstanbul 1990 / 1411, II, 1012-1013. s. § 1758. DOERFER, TMEN, II, 385 § 824. -II, 279 § 727 badraqa-. || Baş yok badrak yok. Banaz / Uşak. || elde tutulan veya tutulabilene mahsus olup bir yere sançılan. büyüğüne sancak ve liva derler. eski askerlik deyiminde tabur. Ş. Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, I, 278^a. batrak CLAU-SON, 307^b. bayrak SEVORTYAN, 2/33. || 100 kişilik bölük *Evliya Çelebi Seyahatnamesinden Seçmeler*, 1000 Temel Eser Dizisi 60/2, 48 sf. 88. n. || ba-d-ır+ak bağlamakla ilgili olmalı, batırmakla olamaz. Bayrak bezdir batan direktir. sa- düşünmek, -n-ç+ak. KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Bayrak", *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1940, II, 401^b-420^b. ss. KÖPRÜLÜ, Orhan F., "Bayrak", *DİA İslâm Ansiklopedisi*, V, 247^b-254^b. ss. PAKALIN, Mehmet Zeki: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: İstanbul 1. cilt 2. Fasikül 1947, 176^b. s. SERTOĞLU, Midhat: *Osmanlı Tarih Lügati*: İstanbul 2^a1986, 40^a. s. Enderun Yayınları: 18. Fevzi KURTOĞLU, *Türk Bayrağı ve Ayyıldız*. Ankara TTK VII 4^b. EREN, 44^b. RÂSÂNEN: 55^a. NİŞANYAN, 83^a. pr'(') B Prakrit *padaa* Skr. *pataka* Hot. *pale* > pr'ah 'bayrak, perçem' B. Gharib, *Sogdian Dictionary*, Tehran 1995, 278^b. § 6943. pr'h B *para(k)* 'bayrak, perçem' 279^a. § 6966.

canavar : kurt, yabani, yırtıcı, canlı, yaşayan, domuz, kurt can-aver. avar-dan [< fa. can+avar 'canlı' St. 352^b. can-var St. 353^b.] 1/641. Kurt, bozgunculuğa uğratmakla ünlüdür. *Tafsîlu 'n-Naş'atayn...*, 52. sf. Kurt, boğarak, boğazı delerek öldürür. Avrupalılar da Çanakkale boğazını delerek geçmek istemişlerdir. Yaşlı kurt ulur, dişleri dökülmüştür. Kart kurtlar koyunu boğmaz ancak köpekeri artlarına takip sürüden uzaklaştırırlar, gençleri boğar. Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum? / Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boyunum (6. Âsım). Kaşkırın kartı ulur. [Yani kurdun yaşlı ve ihtiyârı ulur demek olup söz yaşlı başlı kimseler tarafından söylenir koca karının söz söylemesine ve kayın ananın söz başı olmasında darb-ı mesel olur.] HÂŞİM VELÎ, *Atalar Sözü*, İstanbul 1926 8. sf.; hile, yırtıcı; İ. A. zi'b. *Türkiyat Mecmuası*: 15/32 Kurt hilecidir. bak.

Tek dişlilik yaşlılık belirtisidir ve kurdun kartı ulur. Canavar boğar. Medeniyet denilen büyük gürültünün manası makinedir. *Çağlayanlar* 1922 4. sf. TIETZE, I, 416^a.

cennet : *ad.* ağaçlı pınarlı koru; uçmak, bahçe ana maddesi sudandır. [< fa. *cannat* < ar. *canna*^t ‘ağaçlarla örtülü bahçe’ √ *c-n-n* ‘örtmek, kaplamak, sarmalamak] *al-Ukyanus...* 3/616; Esası su olan sık dal ve yapraklar ile zemini gölgelendiren ve her şeyden kendisinde var olan yer. İsim olarak sık dal ve yaprakları ile zemini gölgelendiren çok ferah ve havadar yer anlamına gelmektedir. Ayrıca dalları birbirine girmiş, kesif, gölgeli ağaçlardan, hurmalıklardan meydana gelmiş bir bahçe⁴ anlamlarına da gelmektedir. Cennet kelimesi Araplarda hurma ağaçlarının bulunduğu bahçe ve üzüm asmalarının bulunduğu bağ manasında kullanılır. Bu iki bitkinin bulunmadığı bahçeye cennet denilmez.⁵ cennetin katları: Alttan yukarı: 1. daru 'l-calal: Ak inciden. 2. daru 's-salam: Kızıl yakuttan. 3. daru 'l-ma'va: Yeşil zümrütten / zebercetten. 4. cannatu 'l-huld: Sarı mercandan. 5. canantu 'l-na'im: Ak gümüşten. 6. cannatu 'l-firdavs: Kızıl altından. 7. cannatu 'l-'adn: el değmemiş parlak inciden. cennetü 'l-karar 'sarı miskten' Hüsnâ, ve Darü 'l-mukame de cennet adlarındandır. GIBB 1/34. Çev. B. OĞUZ, *THKK*, 2/223. Huld < ibr. can-éden ‘Eden bahçesi’ Yahudi Fıkraları 248.; Biz dedik ki: A Allâh'ın elçisi, cennet hangi maddeden yaratılmıştır? Sudan buyurdular. Biz dedik ki: Cennet'in yapısını anlatırmısınız. Kerpiçleri altın ve gümüşten, harcı yıddan yıpardan (miskten ıttırdan), toprağı safrandan, taşları da inci ve yakuttan, oraya giren boyuna bolluk içindedir hiç sıkıntı çekmez ebedîdir ölmez giydiği aşınmaz gençliği uçmaz, buyurdular. Ebû Hurayra *radiya 'llâhu 'anhtan*.

ocak : *ad.* od yakma yeri; hayat, canlılık, aile [< *od+çuk*] Türklerde hâkim olan inanışa göre ataların ruhları, yurt içerisinde od yakılan yerin, yani ocağın çevresinde toplanırlardı. Bu yüzden de onlarca *ocak* kutlu sayılan saygıya değer bir yerd. Bu halk hadiselerinden olduğu gibi türkçe *ocak* kelimesinin anlamından da anlaşılacaktır. Gerçekten bu kelimenin Türkçede ve başka Türk dillerinde ilk anlamı “ocak, üçayak” olmakla birlikte, öbür anlamı da “soy,

4 RÂZÎ: *Tefsiru'l-Kebir*. II, 167.

5 İBN MANZÛR: *Lisanu'l-Arab*: XIII, 98.

sop, kuşak, boy”dur. Bugün bile *ocağı sönesice* veya *ocağına incir ağacı dikmek* deyimlerini hep aynı “kuşak, soy, boy” anlamında kullanılmaktadır. Etnik alanda atalara saygı, ataerkil insan topluluklarında görülen bir dünyayı kavrayış, hayatı anlayış biçimidir. Bu gibi kavimlerde ise kan akrabalığı [hısımlık, dünürlük, kudalık, sop] kan gütme hüküm sürmektedir. Demek ki Türklerde de bütün bu içtimâî kurumlar vardı. Bizim şimdilik kelimelerin dilinden çıkarabildiğimiz anlam budur. Başka bilimler, söz gelişi halkbilimi aracılığıyla Altaylılar’da önceleri kadının mevkisinin daha iyi olduğu ortaya çıkarılmıştır. ÜÇÖK 9. || *Kanga* devrinde (İ. ö. VII.-IV. yy.) olduğu gibi, *K’ang-kü* (İ. ö. III.- İ. s. V. yy.’lar) çevresinde de ocak dinî anlamını koruyordu. *K’ang-kü*’ye atfedilen seviyedeki Talas kalıntılarında, ocak tanrıçası bedizleri bulundu. Bu kavram belki doğu kültürü ile ilgili olabilirdi. Kuzey Çin’de İ. ö. 1051-249 arasında devlet kuran ve çoğunlukla boylarının Türk olduğu anlaşılan Chou’larda da, ocak tanrıçası kadın biçiminde idi. Ancak *K’ang-kü* devrinden Talas’ta bulunan kalıntılarda ocak tanrıçası Kuşân [=Kuşlar, Yüe-çi] çevresindeki bolluk tanrıçası Ardoxşo’ya, ikonografik bakımdan, benzemekte idi. Türk putbiliminin ana tanrıçası umay ise, bir ocak tanrıçası biçiminde geliştirecekti. Hatta Anadolu’da bile «Oot ana» (Ateş ana)’ya ocak başında tuz saçmak geleneği, günümüze değin yaşamıştır. Türkler’de ocak çevresinde toplanarak şölen yapmak, ant içmek gibi geleneklerin, çok eski olduğu bilinir. Belki, ilk Türk kağanı olarak Çin tarihinde tanıtılan efsânevî kahraman Türk’ün ilk ocağı yakması menkıbesi de bu törenler ile ilgili idi. Bu anlamda ocak unsurunun soy kuruşu ile de bağları olsa gerek. Ocak başında şölen ve kağana bağlılık andı içildiğini göstere, Batı-türk devri Türkistan duvar bedizleri epeyi sayıdadır. Bu bedizlerde ocak, köçürme oçok veya üç ayaklı kazan biçimindedir. Esasında Türk otağında bunlar kullanılırdı, ve şimdi de şölenlerde kullanılmaktadır. Sonuç olarak, şöyle denebilir: Kengeres çevresindeki ocak tanrıçası ile ilgili tapınma, kağanlara bağlılık andı için and içmek töreni ile birleşmiş ve Kuşan Burkancı etkisinin eklenmesi ile, Türk putbilimindeki görüntüleri almıştır. ESİN, Emel: “Fârâbî’yi yetiştiren Kengeres Türk muhitinin kültür ve sanatı”, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*. İstanbul 1976, VI. c. 3-4. cüz, 93-94. sf. || Eski Yunan’da ve Romalılarda, ayrıca eski Hindistan’daki Brahmanlar’da aile ocağı bulunurdu ve

bu ocağın bir yerinde alevin bakımına ilişkin kurallar belirtilirdi. Geceleri kömürün üstü, yanıp da ateş gitmesin diye, külle örtülürdü. Sabahları da küllerden eşelenen korlar çırayla tutuşturulurdu. Ocakta alevin söndürülmesi iyi belirti sayılmaz ve ailenin yok olup gideceği biçiminde yorumlanırdı. Bu belgeye bugün de din, beden eğitimi ve kutlama ile ilgili törenlerde başvurulmaktadır. C. SAGAN: *Kosmos-Evrenin ve Yaşamın Sırları*: Çeviren: A. AŞÇIOĞLU, Altın Kitaplar Yay., İstanbul 1982'den Zeki TEZ: *Doğa Karşısında Pratik ve Teknik Uğraş*: Ankara 1995, 1. sf. || ocak = yurt BRUINSEN - ROESCHOTEN: *Evlilya Çelebi in Diyarbekir*: TIETZE, VI, 105. NİŞANYAN, 626^a.

şafak : *ad.* öş, şafak, tan. Güneş doğmadan az önce sabah ufkunda beliren kızıl aydınlık. [< ar. *şafak* 'güneş battıktan az sonra akşam ufkunda yatsıya kadar beliren alaca karanlık, kızılılık⁶ √ ş-f-k 'güneş batarken karanlıkla aydınlık karışmak⁷) *al-Ukyanus...*, 2/934.] 10/1'de güneş doğmadan önce sabah ufuklarda beliren karanlık. 1/1'de güneş battıktan sonra akşam ufkunda beliren karanlık.] Güneşin batması ve sonrasında aydınlık karanlık arasındaki kızılılık. *Galatat*, 227^b. *İmlâ ve Galatât*, 59. *Tetebbu'ât ve Müstahzarâtım*, 14. *Mecmuam*, 104. *Defter-i Galatat*, 147. **fecir**: a. (< Ar. *facr* 'güneşin doğmasından önce ışığın yansımından doğu tarafında meydana gelen kızılılık⁸ √ f-c-r 'bir şeyi geniş bir şekilde yarmak⁹) Güneş doğmadan önce doğuda meydana gelen ışık belirtisi. Gün ağarmak, gün açılmak, tan ağarmak, beyazlık. Akşamki kızılığa şafak, sabahki kızılığa fecr dedik. Fecr-i kâzip, dikine; fecr-i sadık, enine; çin seher, yalan seher.

yıldız : yıldız, titrek ışıklı gök cismi, y. parla- 'mutlu olmak, güç sahibi olmak' [< tü. yul+duz] *EDPT* 922^b yıldızlar titrek ışıklıdır. y.+ı parla- 'mesut olmak, kuvvet kudret sahibi olmak' || yul+tuz *TDAYB 1977*: 447 e+diz ?, er+en+tüz, kün+, mun+duz 'ahmak', *KB* yu- 'yakmak' yul+a 'meşale' yal+tır+a- yal+ñ, yal+a-ğu *Maytrısimit* yal+duz

6 el-FİRÛZÂBÂDÎ, *el-Ükyânûsu'l-basît fi tercemeti'l-kâmûsi'l-muhît*, Mütercim: Ahmed 'Âsim, İstanbul 1269 [1853], 2. cilt, 934. s.

7 el-İSFAHÂNÎ, Râğıb, *Müfredât Kur'an Kavramları Sözlüğü*, İstanbul 2012, 556. s.

8 Müstecâbi-zâde-İsmet, *Furûq-ı Elfaz*, Hazırlayan: Ömer Zülfe, İstanbul 2011, 80. s.

9 el-İSFAHÂNÎ, Râğıb, *Müfredât Kur'an Kavramları Sözlüğü*, İstanbul 2012, 781. s

yal+ñ. || buradaki +ı ahid de cins de olabilir. yıldız birkaç manaya gelir burada her birine ihtimal verilmiştir. — 1. Evvela malum olduğu üzere yıldız demektir. 2. Ağaç mukabili olarak sakı olmayan ot, çimen manasına gelir. 1. Yıldız: 10 erser ol yultuz yme olar-nı birle ¹¹ barrı erdi. *U. I. 5, 8.*|| 2. ardir (Ardra) yultuz Burç: *TT. VII. 15, 31.*|| oot yultuz (Ateş yıldızı, Mirrih) 3. Uydu, peyk, gezegen: *TT. VII. 9, 6.*|| 3. Fahredilen öne çıkana denir. Köyün yıldızı. 4. Ahid +ı'sı ayrılmamak şartıyla ülker (yani yedi kandilli = ar. surayya = fa. parvin) yıldızına isim olmuştur, ki galip isimler (yaygın kullanış) kabilindendir. Ülker gökte üzüm salkımı gibi görünür ve ayın menzillerinden üçüncüsü sayılır. Atasözü olarak Ülker akşam doğarsa çoban örtü ister, derler. Çünkü o zaman güneş onun karşısında olarak akreb'in öncesinde bulunduğundan güneşin batması ile hemen doğuverir. «(Ülker) Yıldız sabah doğarsa afet kalkar, denilmiştir (hadis). Bir de bu yıldız *şî'ra* yıldızı da olabilir. (Yazır, 6, 4569). **yultuz** 'yıldız' (*kavkab, muştari, al-mizan, eren tüz, kara kuş, yètigen, banat an-na's* 'ölü kızlar' *temür kazuk al-kutb fi 'l-falak, nacm, Bul. 2, 12 al-vaṭni* 'putperest' Fa. *sitara, parvin, yaldız* buna göre kelime *yolduz* olmalı) (*al-Ukyanus, 3, 563 [6, 5214^b]*) *kabbada 'n-nacmu* [2, 1575^b] yıldız parladı 'süreyya' [*√ s-r-v* 'çok olmak' *sarva* 'zengin kadın' > *surayya* 'zengin kadıncık']. Ülker on bir yıldız müştemildir. altısı mer'îdir yedincisiyle hiddet-i basar imtihan olunur. Fahr-i enâm '*aleyhi 's-salvatu ve 's-selam* hazretleri mecmuunu rü'yet ve ta'dâd ederler idi (Kadı 'İyaz, *Şifâ*). **yiltız** 'kök, dip, töz' (Skr. *indriya, Ar. nasab, 'irk, asl, bünyad*) KB 1704, 2132, 4411, 5907, 6045. (EDPT, 922^b) yıldız, yıldızlan- *DLT 231a15, 246b12*. Sâkı olmayıp kabak ve hıyar teğegi gibi yere yayvan ve münbasit olan nabata denir. Yeni Arapçada abajur Ebulfida İbrahim er-Ravi. a. (yulduz 'doğup batan) (kevkeb, büyük ve sabit yıldız; necm, doğup batan)¹⁰ Batlamyus, takımyıldızlarını şöyle sıralar (Almagest, s. 234 vd.): Kuzey yarımküredeki takımyıldızlar: Büyük ayı (ed-Dübbü 'l-ekber), Küçük ayı (ed-Dübbü 'l-asgar), Ejderha (et-Tinnin), Kral (Keykâvus), kahraman (el-Gul), kuzey tacı (el-İklilü 'ş-şimali), Herkül (el-Casi), Yılanca (el-Havva), Kuğu (ed-Dücece), Kartal (en-Nesrû 't-tair), Çoban (el-Av-

10 Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Furûq fi'l-Luğâ*, Tercüme: Veysel Akdoğan, İstanbul 2017, 453. s.

va), Arabacı (el-Ayyak), Çalgı (es-Selyak), Üçgen (el-Müselles), Kraliçe (koltuk) (Zatü 'l-kürsi), Yunus (ed-Dulfin), Yay (es-Sehm), Yılan (yılancının yılanı) (el-Hayye), Kanatlıat (el-Feresü 'l-mücen-nah), Tay (Kit'atü 'l-kurs), Andromeda (elMer'etü 'l-müselsele). Güney yarıküredeki takımyıldızlar: Balina (Kitus/Sebuu 'l-bahr), Avcı (el-Cebbar), Irmak (en-Nehr), Tavşan (el-Erneb), Büyük köpek (el-Kelb), Küçük köpek (el-Kelbü 'l-asgar), Yelken (es-Sefine), Sinek (ez-Zübabe), Karga (el-Gurab), Erboğa (el-Kanturus), Kurt (ez-Zi'b), Sunak (el-Mecmere), Güneytacı (el-İklilü 'l-cenabi), Güneybalığı (el-Hatü 'l-cenabi), Kupa (el-Batiye/el-Ke's).¹¹ Kazvini'nin 'Aca'ibü 'l-mahlakat'ına göre ayın yirmi sekiz menzili şu adları taşımaktadır: Seretan, butayn, süreyya, deberan, hak'a, hen'a, ziraü 'l-esed (ilkbahar); nesre, tarf, cebhe (nev' süresi on dört günlük olan tek yıldız), zübre, sarfe, 'avva', es-simakü 'l-a'zel (yaz); gafr, zübana, ikkil, kalbü 'l-'akreb, şevle, na'im, belde (sonbahar); sa'dü 'z-zabih, sa'dü büla', sa'dü 's-suad, sa'dü 'l-ahbiyye, el-fer'u 'l-evvel, el-fer'u 's-sani, batnu 'l-hut (kış).¹²

yurt : 1. Bir halkın üzerinde yaşadığı, birikimini oluşturduğu toprak parçası, 2. Kişinin doğup büyüdüğü, yaşadığı yer, ülke. İlk anlamı çadır; krş. vatan [< tü. yur-t 'çadır; yurt, ülke' Krş. Halaçça yuor- 'oturmak'; ayrıca bk. ar-t 'geçit' < ar- 'geçmek, gezmek', geç-'t 'geçit' < geç- 'geçmek', kavş-'t 'kavşak' < kabış- 'kavuşmak', kon-'t 'ev' < kon- 'konmak, bir yerde kalmak', ur-t '(iğne) delik(i)' < ur- 'vurmak'.] ilkin çadır anlamından TEZCAN 82/63, TEKİN 82/176]

Bütün kelimelerin sözlüğü çıkarılmadan İstiklal Marşı'nın tam olarak anlaşılması mümkün olmayacaktır.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim.

11 UNAT, Yavuz, "Yıldız", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2013, 535. s.

12 ÇELEBİ, Muharrem, "Enva", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, 257. s.

Müzâkereler

İsmail Güleç

Hocamız ciddi bir konuya temas etti. Kelimelerin anlamları üzerinde durulması... Diğer konuya geçmeden önce hocamıza sorusu veya katkısı olan var mı?

Murat Özbay

Teşekkür ediyorum değerli hocamıza. Tabii ki aslolan metindir. Yazım ve noktalama karışıklığının önüne geçilmesi için bir metin üzerinde uzlaşma sağlanmalı. Aslında Sayın Kaçalin bunu Türk Dil Kurumu Başkanı olduğu dönemde yapabiliirdi. TDK bir devlet kurumu olduğu için yayımlanan metin Millî Eğitim Bakanlığı ve diğer kurumlar tarafından da dikkate alınırdı. Çok da iyi olurdu.

Burada Hocamız çok ayrıntıya girdi aslında. İsbetli de oldu. Ama bunu bir de şöyle düşünmek lâzım: Günümüzde ortaokul ve liselerde böyle bir inceleme yapabilir miyiz? Yapamayız, ama yapılmalı mı? Elbette, bu kadar ayrıntılı olmasa da yapılmalı. Sayın Kaçalin'in bu metne yaklaşımı ideal ama biz bunu Edebiyat ve Türkçe bölümlerinde öğretmen adaylarına öğretebilir miyiz? Öğrenmeleri lazım ki ortaokul ve lisede de bunu öğretebilsinler. Belki edebiyat bölümlerinde metni bu şekilde tahlil ediyorlar. Fakat tahlili bu şekilde yapmak başka, öğretmek başka bir iştir. Ayrıca hepimiz de biliyoruz ki lise öğretmeni ile ortaokul öğretmenin yetiştirdiği kaynaklar da farklı. Mesela Türkçe bölümlerinde öğretmen adaylarının bir metne bu kadar vakıf olması mümkün değil. Sebebi de elbette "programlar"... Programdaki Türk Dili ve Edebiyatı alanında sayabileceğimiz derslerin hem sayıları hem de saatleri yetersiz. Mesela Osmanlı Türkçesi, Yeni Türk Edebiyatı, Türk Dil Bilgisi. Öğretmenler bunları yeterince öğrenemedikleri için hocamızın girdiği

ayrıntıya giremiyorlar. Onları da da suçlamıyorum tabii ki. “Osmanlı Türkçesini öğrendiğinde ne olacak?”, “Osmanlıca mı konuşacak?” diyenler var. Oysa ki Sayın Kaçalın'ın tek tek ortaya koyduğu kelimelerin çoğu Osmanlıca bilgisi olmadan anlaşılabilir ve öğretilemez.

Hocamızın üzerinde çalıştığı kelimeleri de bir havuzda toplamak lâzım, değişik anlamlarıyla değişik tanımlarıyla... Öğretmenler bu havuzdan faydalanarak kelime ve kelime gruplarının farklı anlamları üzerinde durmalıdır.

İsmail Güleç

Teşekkür ediyoruz. Başka bir sorusu, katkısı olan? Suat Hoca'm buyurun.

Suat Ungan

Hocalarıma teşekkür ediyorum. Marş aslında biraz da ritimdir. Ezanı çocuklar anlamaz ama onu öyle etkiler ki... Hocam ritimde sıkıntı oldu mu zaten öbürü gidiyor. Ritim problemi var. İstiklal Marşı'nı ne kadar tahlil edersek edelim çocuk kelimeyle ritmi sağlayamaz. Ritimden yola çıkarak bütünü vereceğimiz için... Çünkü çok büyük problem var. Konservatuvarda da çok ciddi problem var. Daha farklı, daha geniş düşünmek gerekiyor. Teşekkür ediyorum.

İsmail Güleç

Başka katkısı olan? Murat Hocam, buyurun hocam.

Murat Özbay

Ben işin müzik yönünü İsmail Bey'e teklif ettim, onu da konuşalım diye ama o, “Bu konunun uzmanı değiliz, elbette konuşacaklarımız, kişisel fikirlerimiz olabilir.” dedi. İsmail Bey müzikle ilgili olarak başka bir çalıştayın yapılandırılmasının ve daha fazla müzik uzmanı ve öğretmeninin katılmasının uygun olacağını ifade etti. Tabii ki şu anda birlikte olsak onlardan bazı bilgiler alınabilirdi, ön bilgi olarak... Burada müzik meselesine girersek sorunun boyutu da elbette değişecek. Evet, bu konuda hepimizin zihninde bir şey var. Belki biz bu besteyi, bu makamı, bu ritmi, bu notayı o kadar bilmiyoruz. Bilmediğimiz için de bu çalıştayda İstiklal Marşı'na ancak şiir olarak yaklaşabiliriz.

İsmail Güleç

Evet.. Tabii biz şöyle düşündük. İstiklal Marşı'nın bir de okunma kısmı var. Evet Murat Hoca'mla biz konuştuk. Murat Hoca'm teklif etti, müzik kısmı da olsun dedi. Biz de, hem gün yetmez hem konu dağılır. Hem de ben çok anlamıyorum diyerek daha sonraya bıraktık.

Mustafa S. Kaçalın

Sözü fazla uzatmayacağım. Hocam dediğiniz, tamam. Ortaokulda, lisede, üniversitede kademeye göre anlatmamız lazım. Murat Hoca'm bunu iyi ifade etti. Ben şöyle önerdim... Bir kodeks yazarız, İstiklal Marşı'nı okurken, öğrenirken sekiz sözlüğe bakmak olmaz. Bir kitap yazarız. Ondandır sonra o kitaptan küçülterek, yaşa ve seviyeye göre... Ortaokulda bunlar verilir, lisede bunlar, deriz. Bu bakımdan bir kerede iyi bir neşir yapmamız lazım. Teşekkür ederim.

Halit Karatay

Hoca'mıza sunusu için teşekkür ediyorum. Aslında bizim eğitim sistemimizde öğretmen var, ben onu görüyorum. Mesela Hoca'mızın verdiği kelimeleri ben 6. sınıfta öğrenmişim. İyi bir edebiyat öğretmenimiz vardı. O zaman liseler, ortaokullar birbirinin devamıydı. Oradaki "ulusun" kelimesinin "havlasın" anlamına geldiğini biliyordum. İyi bir edebiyat öğretmeni, iyi bir Türkçe öğretmeni yirmi tane kelimeyi öğrenciye öğretir diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

İsmail Güleç

Başka bir sorusu olan yoksa Leyla Hoca'mıza geçiyoruz. Evet, sanırım yok. Leyla Hoca'mız Ankara Üniversitesi'nden, bir metnin duygusal etki gücünün inşasını İstiklal Marşı üzerinden anlatacak. Buyurun hocam.

BİR METNİN DUYGUSAL ETKİ GÜCÜNÜN İNŞASI: İSTİKLAL MARŞI ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Gülsün Leyla Uzun
Ankara Üniversitesi

Giriş

Metin dilsel bir göstergedir; sosyokültürel olarak bir durum bağlamında bir iletişim olayının gerçekleşmesidir. Bu çerçevede, belirli bir metindeki bir sözcüğün ya da ifadenin o metin içinde etkinleştirilmiş yeni ve yaratıcı anlamları ve duygusal etki gücü vardır. Bu olgu ilgili alanyazında karşımıza *metinsel anlam* (textual meaning) kavramıyla çıkar. Özetle metinsel anlam metin veya söylemle ilgili anlamdır. Bu kavramı konuşmanın kavramsal çerçevesinin odağına alarak bugün, sizinle İstiklal Marşı metni üzerinde metinsel anlamın inşasını bilişsel bakış açısıyla sorgulayan bir çalışmamı paylaşacağım. Bu çalışmayı yaparken metinde anlamın inşası konusunda eşdizimlilik kavramından yola çıkıp ardından bu kavramı *Zihinsel Boşluklar Kuramının* (Mental Spaces Theory) modellemesini (Fauconnier ve Turner, 2006) temel alarak İstiklal Marşı metni üzerinde işleyeceğim. Ayrıca, yine aynı modellemeye sadık kalarak önerme türünün ve gerçeklik sunumlarının da söz konusu inşaya İstiklal Metni için söylem boyutunda nasıl etki ettiğini ortaya koymaya çalışacağım.

1. Neden Eşdizimlilik ve Neden Bilişsel Dilbilim?

Bilişsel dilbilim (cognitive linguistics), *bilişsel bilim* (cognitive science), bilişsel psikoloji, nöropsikoloji ve dilbilimden elde edilen bilgi ve araştırmaları birleştiren disiplinler arası bir dilbilim dalıdır. Bilişsel dilbilimin modelleri ve kuramsal açıklamaları psikolojik gerçeklikler olarak kabul edilir. Bilişsel dilbilimdeki araştırmalar genel olarak bilişi anlamaya yardımcı olmayı amaçlar ve insan zihnini keşfetmeye yönelik bir yol olarak kabul edilir. Son yıllarda bilişsel dilbilime ve bilişsel alanlar ve bilişsel bilimlerle ilgili kuramlara giderek daha fazla ilgi duyulmaktadır. Bilişsel dilbilim, di-

lin yalnızca sözlüksel-dilbilgisel boyutlarıyla sınırlı bir dil kuramı değildir; dilsel yapıların işlevlerine de odaklandığı için kullanımbilim ve söylem boyutlarını da dikkate alır.

Bilişsel dilbilim yaklaşımı, Halliday'ın 1960'ların başından itibaren geliştirdiği *sistemik işlevsel dilbilim* (systemic functional linguistics) yaklaşımı ile yakından ilişkilidir. Örneğin, araştırmacının anlamın inşasını açıklamak üzere kullandığı dilsel araçlardan biri olan *eşdizim* (collocation) kavramı söz konusu ilişkinin en önde gelen tanıtılarından biri durumundadır. Bu nedenle, bu çalışmada ben de eşdizim kavramından yola çıkacağım.

Halliday ve Hasan'a göre eşdizimlilik, düzenli olarak birlikte kullanımla ortaya çıkan sözcüksel öğelerin birbirini çağrıştırmaları yoluyla elde edilen *bağlaşıklıktır* (cohesion) (1976: 284). Bildiğimiz gibi bağlaşıklık metinseliliğin temel ölçütlerinden biridir. Araştırmacılar, eşdizimliliğin biraz belirsiz görünen bu genel tanımını şöyle netleştirmeye çalışmışlardır: Sözcüksel öğeler benzer sözlüksel ortamlarda görünme eğiliminde olduğunda veya sözlük-anlamsal olarak ilişkili olduklarında birbirlerini çağrıştırebilir. Örneğin, *erkek* ve *kız* birbirine zıt anlamlara sahip oldukları için sistematik olarak birbirini çağrıştırır. Öte yandan, *gülmek* ve *şaka yapmak* ve *kayıt* ve *kürek* ise sistematik olarak ilişkili değildir. Bir diğer deyişle, örneğin her yapılan şakaya herkes gülmez ya da bir kayık sadece ve sadece kürek ile kullanılmaz, motor ile de hareket ettirilir. Ama yine de bu sözcük çiftleri aynı çerçevenin içinde yer alabildikleri için tipik olarak birbirlerini çağrıştırebilirler (Halliday ve Hasan 1976: 284–286).

Sözcük düzeyinde, sistemik işlevsel çerçeve içinde üç tür eşdizim tanımlanmıştır: meyve, mandalina, portakal, greyfurt eşdizimliliği gibi *sıralı küme* (ordered set); para, harcamak; ev, inşa etmek eşdizimlilikleri gibi *etkinlikle-eylemle ilişkilenen eşdizimler* (activity-related collocation) ve bilim, üniversite, fakülte, bölüm, etik eşdizimliliği gibi *ayrıntılılandırılmış eşdizimler* (elaborative collocation) (Halliday ve Hasan, 1976).

Sıralı küme eşdizimi, bu üç türden en açık ve sistematik olanıdır. Bir diğer deyişle bu örnekler mantık temelli kavramsal içerme yapısı taşır. Bir örneğini sınıflamayı sunarken verdiğim gibi *hayvan*, *evcil hayvan*, *kedi*, *köpek*, *kuş* öğeleri arasında yine bir sıralı küme eşdizimi olduğunu görebiliriz.

Etkinlikle-eylemle ilişkilenen eşdizimler ise sistematik değildir. Eylemlerin, insanların, yerlerin, şeylerin ve niteliklerin etkinliklerle-eylemlerle ilişkilerek birbiri ile bağıntılandığı eşdizim örneklerini kapsar. Örneğin *servis* ve *birinci sınıf* öğeleri arasında da bu tür bir eşdizim bulunmaktadır.

Ayrıntılandırılmış eşdizime geldiğimizde aynı konu üzerinde genişleyebilen öğelerden söz ederiz. Bu örneklerin daha özelleşmiş bir tanımlamasını yapmak imkânsız görünmektedir. Ayrıntılandırılmış eşdizimliler tamamen kavramsal olarak zihinde oluşan dinamik çerçeveler içinde etkinleşir ve *tutarlılık* (coherence) için etkili bir araç haline gelir. Örneğin, daha önce ilgili yerde verdiğimiz örneğe benzer biçimde bir metinde *canlı, köpek, sokak, eziyet, bakımsızlık, zehirlenmek, ihtiyaç, dost* öğeleri bir ayrıntılandırılmış eşdizim örneği olarak karşımıza çıkabilir ve aralarındaki bağlantı zihnimizde *hayvan hakları* çerçevesini etkinleştirebilir.

Sözünü ettiğim eşdizim türleri içinde özellikle ayrıntılandırılmış eşdizim türündeki örnekler estetik metinlerde -örneğin şiirde- metinsel anlamın inşasında özel bir rol yüklenir. Özellikle örtülü metanomi ve metaforların okur için erişilebilirliğine imkan verişlerini burada not etmek isterim. Bu durumun nedeni, bu tür eşdizimin var olan dünyayı yepyeni yaratımlarla zihinde yeniden var edebilmek için çok elverişli oluşudur. İşte tam da bu nedenle örneğin, her şairin kendi şiirlerine dille attığı imzasının mürekkep parçacıklarından biri gibidir ayrıntılandırılmış eşdizimliler.

Özellikle ayrıntılandırılmış eşdizim tamamen kavramsal olarak zihinde oluşan dinamik çerçeveler içinde etkinleştiği için bizi doğrudan genelde bilişsel dilbilime ve özelde de bilişsel anlambilime yönlendirmektedir.

2. Bilişsel Anlambilim

Fauconnier'in *Zihinsel Boşluklar* (Mental Spaces) adlı çalışmasının 1985'teki ilk yayınından bu yana, anlambilim alanında da bilişsel anlambilim başlığı altında zihinsel boşluklar kavramını temel alan pek çok çalışma yapılmakta ve anlam oluşturma süreci yoğun bir biçimde ele alınmaktadır. Bu çalışmalardan elde edilen bulgular okuduğunu anlamadan, yapay dil zekâsına; üslup çalışmasından, çeviriye yayılan kapsamda çeşitli araştırmalar için akademik alt yapı oluşturmaktadır.

2.1. Zihinsel Boşluklar

Zihinsel Boşluklar Kuramı özellikle metin (söylem) anlamı konusundaki anlambilimsel kuramların hızla gelişmesine katkıda bulunan bilişsel bir kuramdır. Bilişsel anlambilim ile ilgili öncü kuramlardan biri olan zihinsel boşluklar kuramı, diğer bilişsel anlambilim kuramları arasında özel bir yere sahiptir. Bu durumun temel nedeni, söylemdeki her sözün, hatta bir tümcedeki diğer sözcüklerle dilbilgisel veya yapısal bir ilişkiyi ifade eden

işlev sözcüklerinden (edatlar, bağlaçlar, adılar vb.) farklı olarak her içerik sözcüğünün (content word), bir diğer deyişle kendisinin doğrudan bir anlamı olan sözcüklerin (adlar, sıfatlar, belirteçler, eylemler vb) zihinsel bir temsilini sunmasıdır. Her sözce, konuşmacının/yazarın bakış açısını alan ve muhtemelen muhataplar (dinleyen ya da okuyan) tarafından da paylaşılan, yani söylemi de içeren bir zihinsel boşluğu kendine alan olarak seçer.

Zihinsel boşluk, Fauconnier tarafından önerilen ve doğruluk-koşullu anlambilimdeki olası dünyalara karşılık gelen kuramsal bir yapıdır (Evans ve Bergen, 2007: 18). Zihinsel boşluklar, bir şeyi anlamak ve yapmak amacıyla düşünürken ve konuşurken aktif bağlamı işe koşarak anlam parçalarını toplayıp yerli yerine koyma ve bir araya getirme işlemine işaret eder (Fauconnier, 1997: 11). Zihinsel boşluklar işleyen bellekte dinamik olarak oluşturulur. Burada şunu da eklemeliyim: ancak zihinsel bir alan uzun süreli belleğe yerleşebilir. Bu dediklerimiz ne anlama gelmektedir? Zihin anlamı oluşturmak üzere sürekli bir yer açma kabiliyetine sahiptir. Durağan bir yapıda değildir. Önceki bilgiler ile yeni gelen bilgiler sonsuz bir etkileşim ve yan yana getiriliş halindedir. Yeni gelen bilgi kimi zaman eski bilgilerle daha bilindik bir yönden, daha bilindik bilgi çerçeveleri ile ilişkilendirir ve işlenir. Bunun yanı sıra kimi zaman da yepyeni bir bilgi çerçevesi oluşturacak bir biçimde işlenir.

Örneğin, bir markette kasada çalışanın ödeme sırasında *Başka bir isteğiniz var mıdır?* sözcüsüne karşılık olarak müşteri tarafından kullanılan *Sağlığınız.* sözcüsünün metinsel anlamı sadece '*başka bir isteğim yok*' anlamını değil; aynı zamanda '*size ve emeğinize değer veriyorum*' niyetsel anlamını da muhataba sezdirme gücüne sahiptir. Kasiyerin yüzünde oluşacak olan tebessümün kaynağı işte tam da bu anlamdır. Burada konuşan ve dinleyen tarafından paylaşılan zihinsel boşluğu bir sözcenin kendine bir alan olarak nasıl seçebildiğini gözleyebiliriz. Özellikle yeni ve yaratıcı anlamın sezdirilmesine imkân veren çıkarımlar ilgili zihinsel boşluğun sahip olduğu alanın paylaşımsal olarak doldurulabilmesi ile erişilirdir. Özetle, zihinsel boşluklar zihnimizde inşa edilen kavramsal paketlerdir. Zihinsel boşluklar kuramı, Fauconnier ve Turner'ın (1995; 1998; 2002) *Kavramsal Harmanlama Kuramı* (conceptual blending theory) ile bütünleştirilmiştir.

2.2. Kavramsal Harmanlama Kuramı

Kavramsal harmanlama, anlam yaratmak için sözcükleri, imgeleri ve fikirleri bir "zihinsel boşluklar" ağında birleştirmek (veya harmanlamak) için gerçekleşen bir dizi bilişsel işlemi ifade eder. Kavramsal harmanlama, yeni bir sonuca yol açan temel bir zihinsel işlemidir. Düşünürken kullandığımız

yol, zihnimizdeki kavramsal dolgular ve dil ve düşünce haritaları ile ilişkilendirilir. Fauconnier ve Turner'ın (1995) işaret ettiği gibi, kavramsal harmanlama, bağlama güçlü bir şekilde bağlı kalan dinamik bir ağda en az dört kavramsal yapının uyumuna dayanan çevrimiçi, yani ihtiyaç halinde anlık anlam oluşturma sürecidir. Bu nedenle, bireyin sözlüklere geçmemiş/geçemeyecek olan anlamı inşa etmesinde temel rol oynar.

Kavramsal harmanlama iç yaşamdan yansıyan anlamın, sanat ve edebiyattan yansıyan anlamın; özellikle de sosyal bilimlerden ve davranış bilimlerinden yansıyan anlamın izlerinin sürülebilmesine katkı sağlar. Anlamın metin bağlamında nasıl inşa edildiğine odaklanır. O halde, metinlerde özellikle ayrıntılandırılmış eşdizim yoluyla oluşan dinamik kavramlaştırmanın da izini sürmek için kavramsal harmanlama çok etkili bir kuramsal araç olmalıdır.

Zihinsel boşluk kuramı ile kavramsal harmanlama kuramı birbirini şöyle bütünlemektedir. Az önce kavramsal harmanlamanın, bağlama güçlü bir şekilde bağlı kalan dinamik bir ağda en az dört kavramsal yapının uyumuna dayanan anlık anlam oluşturma süreci olduğunu söylemiştim. Kişi konuşurken (yazarken) ya da dinlerken (okurken) anlık anlamı zihinsel boşlukları, yani zihindeki dinamik *alanları* (domains) birazdan açıklayacağım kavramsal yapıları kullanarak yapılandırır (Fauconnier ve Turner, 1998; 2002). Boşluklar, yani alanlar kesinlikle dilbilgisinin bir parçası değildir. Ancak, dil için bir esas olma özelliği taşırlar.

Andığım kavramsal yapılar şunlardır:

- Ögeler ve Roller: Metne sokulan katılımcılar (varlıklar, şeyler) ve anlamsal senaryodaki rolleri.
- Yapı: Bir zihinsel alan içinde biraraya gelen varlıklar, şeyler arasındaki bağıntılardır. Bu bağıntılar stratejiler yoluyla kurulur.
- Stratejiler: Kavramsal harmanlamadaki *hayati ilişkiler*dir (vital relations). Bu ilişkiler, zaman, mekan, neden-sonuç, değişim, kimlik, parça-bütün, üye-alt küme, temsil, kategori, benzerlik/fark, niyetlilik ve özgüllük dahil olmak üzere harmanlamada işleyen şemaların tamamını kapsar.

Zihinsel boşluk kuramında ögeler şu pragmatik işlevlerle tanımlanır:

- *Bağlantı sağlayıcı* (connector)
- *Tetik* (trigger)
- *Hedef* (target)

Biraz önce sözünü ettiğim kavramsal yapılar bağlantı sağlayıcının işleyişinde kullanılır.

3. İstiklal Marşı Metni Üzerinden Örneklemeler

Şimdi İstiklâl Marşı metninden birkaç örnek vererek bu metinde anlamın inşası sürecine yakından bakalım:

3.1. Metindeki Ayrıntılandırılmış Eşdizimler ve Anlam ve Duygusal Etkinin İnşası

Sancak, Şafak, Ocak, Yıldız, Kan, Şüheda, İstiklâl gibi sözcükler bu metinde ayrıntılandırılmış eşdizim birlikteliği içindedir. Bu eşdizimliler bir TETİK işlevi yüklenmekte ve bir zihinsel boşluk içinde “DAİMA HÜRRİYET” anlamının anlık oluşumuna imkân vermektedir.

- **Ögeler:** Sancak, Şafak, Ocak, Yıldız, Kan, Şüheda, İstiklâl ...
- **Roller:**

Bu şafaklarda yüzen ve yurttaki en son ocak sönmeden sönmeyecek olan → **al sancak**

O sadece ve sadece bu milletin parlayan yıldızı → **al sancak**

Varlığı varlığımıza eş olan → **al sancak**

Uğruna şehit olunan → **al sancak**

Dalgalanışı/ Parlayışıyla HÜRRİYETİN BELGESİ olan → **al sancak**

- **Yapı ve Stratejiler:** Varlıkları eylemleri ile TEMSİL üzerinden DAİMA HÜRRİYET kavramına eşleyerek bağıntılama

(al sancak) şafaklarda yüzmek

(ocak) yurdun üstünde tütme

(ocak) sönmemek

(yıldız) parlamak

(kan) dökülmek

(istiklâl) hakkı olmak

(şüheda) fıskırmak

Bir diğer zihinsel boşluk örneğine daha yer vermek istiyorum. Metinde *Toprak, Şüheda, İman, Ezan, Vatan* gibi sözcükler bir diğer ayrıntılandırılmış eşdizim örneğini oluşturmaktadır. Bu eşdizimliler de bir TETİK işlevi yüklenmekte ve bir zihinsel boşluk içinde bu kez “KORUNMASI GEREKEN AİDİYET” anlamının anlık oluşumuna imkân vermektedirler. Burada dikkat etmemiz gereken bir metinde yer alan varlıkların, şeylerin aynı metin içinde farklı ve fakat birbiriyle ilişkili zihinsel boşluklar içinde ayrı ayrı varlıklarla birden çok kez karşımıza çıkabileceğiz. Anlamın metinde dinamik oluşunun belki de en etkili nedenlerinden biri de bu durumdur.

- **Ögeler:** Ben, Toprak, Şüheda, İman, Ezan, Vatan ...

- **Roller:**

Altında binlerce kefansız yatan olan – şehidini barındıran → **toprak (toprağın)**

Sıksan şüheda fıskıracak → **toprak (toprağın)**

Atan olan → **şehit (şüheda)**

Boğulamayacak, baş edilemeyecek → **iman (imanın)**

Şahadetleri dinin (dininin) temeli olan → **ezanlar**

Yurdun (yurdunun) üzerinde sonsuza kadar inlemesi gereken → **ezanlar**

Her ne koşulda olursa olsun, hangi bedel sana sunulursa sunulsun kimseye verilemeyecek olan → **vatan (vatanın)**

- **Yapı ve Stratejiler:** Varlıkları, üye-alt küme ve iyelik yoluyla KORUNMASI GEREKEN AİDİYET kavramına eşleyerek bağınıtlama

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın **bana** zincir vuracakmış? Şaşarım;
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Ben (Üye) → **BİZ (= Türk Kimliği) (KÜME)**

Bastığın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı!
Düşün, altında binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Toprak-Şehit-Ata-Vatan (**KÜME**) → **SEN (ÜYE)**

3.2. Kesinleştirme – Yansıtılmış Gerçeklik- Görsel Derinlik

Dilde bildirim taşıyan tümceler doğruluk değerleri aldıkları için önerme değeri taşır. Önermeler de doğruluk değerleri açısından analitik ve sentetik önermeler olarak ikiye ayrılır. Analitik önermeler mutlak doğruluk değeri alır. Bir diğer deyişle *sana, bana, ona* veya *şunu, buna* göre doğruluğu değişmez. Örneğin, *Kuşlar uçar* gibi bir bildirim tümcesindeki önerme mutlak doğruyu gösterir. Oysa, *Ali evde* gibi bir bildirim tümcesinin doğruluk değeri değişkendir. Mutlak üzerinden değil, bir sorumlu zihinden aktarılan bir bildirim içerir. Bu nedenle bu tümceyi, *Ali evde galiba/ Ali mutlaka evdedir/ Ali olsa olsa evdedir/ Ali kesinlikle evde/ Ali kesinlikle evdedir/ Ali bu saatte evde olur* gibi daha pek çok biçimde kodlayarak önermesinin doğruluk değeri üzerinde değişiklik yapabilirim. Bu tür önermelere sentetik denmesinin nedeni de budur. İnsanın yarattığı doğruluk sunumunu içerirler ve bu nedenle de mutlak doğru olarak değer yüklenemezler.

Burada ilginç olan sentetik önermelerde insanoğlunun iknâ niyetiyle doğruluk üzerinde kesinleştirme işlemini uygulama ihtiyacını duymasındır. Çünkü, aslında sunulan bilgi kaynağı açısından öznelidir. Doğruluğuna iknâ etmenin en etkili yollarından biri kesinleştirme yapmaktır. Unutmamak gerekir ki, doğru mutlaksa zaten kesinleştirme yapmak gerekmez. O halde kesinleştirme özellikle örneğin bir metnin duygusal etkisi söz konusu olduğunda etkin bir araç olarak karşımıza çıkacaktır.

İstiklal Marşı metninde de bu durumun çok sayıda örneği bulunmaktadır. Bu metindeki sentetik önermeleri taşıyan tüm tümcelerde kesinleştirme karşımıza çıkmakta. Kesinleştirme dille yaratılan gerçekliğin, maddi gerçeklik olarak algılanmasını sağlamakta muhteşem bir etkiye sahiptir. Özellikle, toplulukları etkilemek amacıyla yazılmış metinlerde özel bir söylem aracı sunar. Bu nedenle bu amaçla yazılmış metinlerin temel söylemsel özelliklerinden biridir kuşkusuz. Aksi mümkün değildir düşüncesinin kesinleştirme yoluyla özellikle milli ya da tasavvufi metinlerde kullanılması; propaganda ve reklam metinlerinde özellikle tercih edilmesi yaygındır. Bu araç, metin içeriğinin okur üzerinde duygusal etki yaratmasında yüksek bir pragmatik etkiye sahiptir.

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır **parlayacak**;
O benimdir, o benim **milletimindir** ancak.

Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim **var**.

Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar, — (BOĞAMAZ)
“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar?

Ben ezelden beridir hür **yaşadım**, hür **yaşarım**.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım;— (VURAMAZ)
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner **aşarım**;
Yırtarım dağları, enginlere **sığmam, taşarım**

Kesinleştirmenin doğrudan ilişkiye girdiği bir diğer bilişsel anlambilim kavramı *gerçeklik* (reality) sunumları kavramıdır. Şimdi şöyle düşünelim: Biz nasıl yalan söylüyoruz ya da hayal kurup anlatıyoruz? Bunu nasıl yapabiliyoruz? Dilin gerçeklik yaratma gücüyle yapabiliyoruz. Biraz bunun üzerinde konuşalım!

Eğer bildirim taşıyan tümcelerimiz ve onların kendiliğinden aldığı sentetik önerme değerleri olmasa; dille bunu yapmak mümkün olmasa bizler sadece yüz yüze veya mekan paylaşımı yoluyla (fiziksel mekan paylaşımı ya da online çevrimiçi ya da çevrimdışı) birbirimizle etkileşime girebilirdik.

Dil yalnız ve yalnız bu durumlarda işlerdi. Oysa, hiç gitmediğimiz yerleri, görmediğimiz kişileri ya da şeyleri ve hatta maddi dünyada gönderimi olmayan olayları, durumları, varlıkları ve şeyleri de anlatabiliyoruz. Dil sayesinde kurmaca bir gerçeklik de yaratabiliyoruz. Gerçeklik almak, değişken doğruluk almakla iki yönlü bir ilişki sunar. Burada lütfen günlük dilde sıradan anlamıyla kullandığımız “gerçek” sözcüğünün etkisi altında kalmayın. O bile hatta zaman zaman “*Gerçekten uyuya kalıp otobüsü kaçırdım*” de-yip yalan söylerken zihnimizde yaratıp muhatabımıza sunduğumuz gerçeklik kavramının bir izi olarak karşımıza çıkabilir. İşte anlambilim buradan hareketle insanın bilişsel olarak hangi gerçeklik değerlerini yaratabildiğini tartışabiliyor. Örneğin bakın:

Bir şiirde geçebilecek olan dizelere denk gelebilir aşağıdakiler:

- » Kuşlar uçar dünya var olalı... (Olgusal gerçeklik)
- » Kuşlar uçtu son bahçemdeki. (Oluntusal gerçeklik)
- » Kuşlar uçmuş olmalı, gönül yalnız... (Gücül gerçeklik)
- » Kuşlar uçacak her ılık esintide sana benden. (Yansıtılmış gerçeklik)

Bu sıraladıklarım doğruluk değerleri ile farklı gerçeklik değerleri alan önermelere birer örnek. Burada özellikle İstiklal Marşı metni örneği üzerinden yansıtılmış gerçekliğe odaklanacağım. Yansıtılmış gerçeklik olacağın inşasıdır. Olacağın inşasında kesinleştirme iknâ eylemi adına çok güçlü bir araçtır. Bakınız:

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana **zincir vuracakmış?** Şaşarım;
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın!
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana vaadettiği günler Hak'kın;
Kimbilir, **belki yarın, belki yarından da yakın.**

Bu arada yukarıda yer alan ilk dörtlükte oluntusal, olgusal ve yansıtılmış gerçeklik kodlamalarının sağladığı görsel derinliği de burada not etmek istiyorum.

Bitirirken

Özellikle estetik metinler ve elbette şiir duygusal etkiyi de barındıran dinamik anlamın yaratılmasında en güdüleyici zemindir. Bilişsel anlambilim ise henüz sözlüklere geçmemiş ya da belki de hiçbir zaman sözlüğe geçmeyecek olan dinamik anlamın yaratımı sürecini odaklanır. Ben de bugün size İstiklâl Marşı metni üzerinden bir örnekleme yapmaya çalıştım. Bu metnin duyuşsal etki gücünü ve barındırdığı dinamik anlam kurucularını ele aldım. Umarım ilginizi çekebilir ve sonraki çalışmalarınız için sizi ilgili alanda okumaya teşvik edebilirim.

Teşekkürlerimle efendim...

Kaynaklar

- Fauconnier, G. ve Turner, M. (2006). *Mental Spaces. Conceptual Integration Networks*. Cognitive Linguistics. Basic Readings. (Ed.) D. Geeraerts, (303-371). Walter de Gruyter.
- Fauconnier, G. ve Turner, M. (2002). *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*. New York: Basic Books.
- Fauconnier, G. ve Turner, M. (1998). "Conceptual Integration Networks", *Cognitive Science*, 22 (2). 133-187.
- Fauconnier, G. (1985). *Mental Spaces: Aspects of Meaning construction in Natural Language*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Halliday, M. A. K. ve Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. English Language Series, London: Longman.a dayanır.

Müzâkereler

İsmail Güleç

Teşekkür ederiz. Hoca'mın sunumuna dair yorum, görüş, katkı?

Ahmet Benzer

Merhabalar... Ahmet Benzer, Marmara Üniversitesi... Leyla Hoca'm çok teşekkür ediyorum, çok güzel bir sunumdu. Mehmet Âkif'in vatan sevgisi şiire çok güzel yansımış. Özgürlük düşüncesi, coşkusu muhteşem... Sizin teoriniz üzerinden sormak istiyorum... Mehmet Âkif'in şiire başlarken kullandığı ilk kelime çok ilginç... Korkma... Öğretimde de çocuklar bazen tereddüt ediyorlar acaba bir şeyden mi korkmuş? Niye “korkma” ile başlamış ya da yüksekten giderken aşağıya bakma, derler, biz inadına aşağıya bakarız. Bu psikolojiden hareketle siz ilk kelimeyi nasıl yorumluyorsunuz? Niye “korkma” ile başlamış?

G. Leyla Uzun

Çünkü, bir sonrasında -biraz önce de anlattığım gibi- mutlak doğru olarak sunduğu bir varoluş var. Böyle bir varoluş varsa hiçbir zaman endişe duymayınız, diyor zaten. Yani söz konusu... Tabii ki bir al sancağın varoluşu bir mutlak doğru değil ki değişebilir. Ama aslolan duygu bu zaten. Bu var oluştur, bakınca göreceksiniz, bu mutlak doğrudur... O yüzden hiçbir zaman endişe duymanıza gerek yok, bunu vurgulamak istiyor. Bu yüzden “korkma” ile başlıyor.

Muharrem Dayanç

Çok söz aldım ama söyleyeyim... Burada çok temel bir yanılma var. İstiklal Marşı'ndaki kelimelerin kökenine gidip mesela hocam “yıldız” kelimesini

örnek olarak verdi. Burada “ağaç kökü” anlamı mı var yoksa “cisim” anlamı mı var, bunu mu tartışacağız yoksa Ahmet Hamdi Tanpınar’ın dediği gibi şiirdeki bağlamlardan hareketle oradaki yeni anlamları keşfedip onları mı sözlüğe ekleyeceğiz? Tanpınar diyor ki “şair, sözlükten ödünç aldığı kelimeleri yeni anlamlar yükleyerek iade eden insandır.” Benim hocalarım hep kelimeye takıldılar... Hocam beni yanlış anlamasın. Yani, özellikle Arapça kelimelerde, Farsça kelimelerde, kelimelerin Arapça karşılığını konuşurken gençlere bir şey anlatacak mecalimiz kalmıyor. “Vatan” kelimesinin Arapçadaki karşılığı “koyun ağıllı” demek... Peki bizde ne demek? Yani vatan kelimesinin koyun ağıllı anlamına geldiğini öğrenciye söylemeye bence gerek yok. Hele lise öğrencisine, ortaokul öğrencisine söylemeye gerek yok. Teşekkür ederim.

Mehmet Yüzücü

Leyla Hoca’m, öncelikle güzel sunumunuz için teşekkür ediyorum. Aslında sizin sunumunuz öncesinde İsmail Hoca’m, Leyla Hoca’nın sunumu sizin kitapla da ilgili olduğu için çok istifade edersiniz demişti. Gerçekten istifade ettim, emeğinize sağlık. Mehmet Âkif’in hayatına baktığımız zaman bir kere aslında hem yaşadığı hayatın şiirini yazmış olması hem de her şeyiyle okuyucuyla tamamlanan bir şair olması onu farklı bir şahsiyet olarak değerlendirmemiz gerektiği fikrini doğurdu bende. Sizin sunumunuzla birlikte bu bende daha bir pekişti. Bir de geçenlerde İlber Ortaylı’nın güzel bir sözünü duydum. Eğer “Allah’ın şairleri varsa Mehmet Âkif o şairlerdendir.” diyor. Aslında Mehmet Âkif’e ve İstiklal Marşı’na biraz da bu gözle bakmak lazım gelir diye düşünüyorum. Bu haliyle Mehmet Âkif Ersoy, edebiyat ve tarihimizde hayat-düşünce-eylem üçgenine kendisini de katıp muhkem bir kare olmuş.

G. Leyla Uzun

Sağ olun... Hocam izin verirseniz bir şey söylemek istiyorum. Bu şiirde en büyük metaforlara girmedim ben burada. En büyük metafor, metin üstü metafor, “yukarısı iyidir ve Türk milleti yukarıdadır” metaforudur. Bütün şiir boyunca en büyük metafor... Altında metaforlar da var ve dikkat ederseniz o görünmez mezarlarından çıkışında da aslında aşağıdan yukarıya... “Fışkırmak”... Onlara giremedim burada... “Fışkırmak” hep aşağıdan yukarıya... Büyük metaforda biraz önce değerli öğretmenimin de belki söylediği gibi büyük metaforu yakalayarak zaten harmanlamamızı yapıyoruz ama

o metaforu da yakalayıp harmanlamamız gerekiyor. Dolayısıyla ben yıldızı burada, büyük metafor üzerinden baktığımda bir harmanlama yapıp metinsel anlamını, bu metindeki anlamının şafakla, gökle, dalgalanmakla, pırıltıyla, ışıkla... (Sunumda yer alan görsele işaret ederek) Bakın bu şafak vakti bayrağın dalgalanışı... Bunu çok aradım ve buldum... Nasıl parlıyor görüyor musunuz? Başka hiçbir vakitte böyle parlamıyor. Çok fotoğraf baktım. Boşuna seçilmiş değil yani... Şafak da ne? Güneşin yükselmesi... *Yukarısı iyidir ve Türk milleti yukarıdadır* metaforu üzerinden. Dolayısıyla sadece sözcükler değil dediğim gibi harmanlayarak devam ediyorum. Bir işe yaradıysam ben teşekkür ederim.

Muharrem Dayanç

Ben size de bir şey söyleyeceğim. 1924 yılında Süleyman Nazif, Allah'ın şehitleri olduğu gibi Allah'ın şairleri de vardır, o da Mehmet Âkif'tir, diyor. Yıl 1924..

İsmail Güleç

Bu taraftan var mı başka bir soru? Sırayla gidelim, mikrofon taşıyan arkadaşta da kolaylık olsun.

Nihal Çalışkan

Teşekkür ediyorum. İstiklal Marşı'nın kelime zenginliği üzerine hocamızın sunumuyla birlikte daha da zenginleştik. Tam metninizde vardır tabii ki hocam ama daha detaylı açıklamanız varsa istifade ederiz.

G. Leyla Uzun

Evet, yayınlanacağı söylendi bize de.

İsmail Güleç

Evet, yayımlayacağız kitap olarak...

Nihal Çalışkan

Çünkü bahsettiğiniz kavram paketlerini o açıdan ele almak yani İstiklal Marşı'mız açısından değerlendirmek ve öğrencilere de bu şekilde sunmak daha faydalı olacaktır.

G. Leyla Uzun

Tam metinde daha fazla paket sunabilirim. Burada 15 dakikayı aşmayayım diye...

Nihal Çalışkan

Teşekkür ediyorum, ellerinize sağlık.

Mustafa S. Kaçalın

Türkçede “öneri”, “teklif” ve “tavsiye”yi yuttuk... “Zorunluluk”, “mecburiyet” ve “zaruret”i yuttuk. Hocam “aidiyet” ve “mensubiyet”... Sizin aramakta, bulmakta zorlandığınız şey mensubiyet ve aidiyet farkı...

G. Leyla Uzun

Ama şöyle değil mi hocam? Hayır öyle değil bence hocam. Bağışlayın, konuşabilir miyim?

Mustafa S. Kaçalın

Buyurun...

G. Leyla Uzun

Mensubiyet, dıştan gelen etkiyle, aidiyet içten... Yani, bir gruba mensup olabilirsiniz ama oraya kendinizi ait hissetmeyebilirsiniz. O nedenle burada...

İsmail Güleç

Aidiyet daha derin anlamlı...

G. Leyla Uzun

O yüzden burada aidiyet; mensubiyet değil.

Mustafa S. Kaçalın

Ben sadece iki farklı kelime var, dedim. Başka bir şey söylemedim... Aidiyetle mensubiyet iki farklı kelimedir, demek istedim... İki kelime ayrı, hatırlatıyorum.

İsmail Güleç

Hocam aidiyeti bilinçli olarak tercih ettiğini söylüyor...

Mustafa S. Kaçalın

Hocam bir kitabı okurken sekiz sözlükle okuyoruz. Atmak kolay, şu şu şunlar gerekmiyor... Öğrenciye bunlar gerekmiyor, bunları vermeyelim, demek kolay. Bunu yapabiliriz. Ama bu ne demek, imla hatası mı var, iki ayrı kelime mi, bir yerde problem mi var? Ben onu da biliyorum, onu da hallettim, onun da cevabı var. Bu şimdilik sizi ilgilendirmiyorsa, ilgilenmeyiniz. Bu mükemmeliyet de ayrı bir şeydir. Çocuğa öğretmek ayrı bir şey... Lazım olan, öğrenciye, ne biliyorsun, dediğimizde şimdiye kadar bize öğretilmedi, hiçbir kaynakta görmüyoruz, durumuna düşmeyelim manasında bunu ifade etmek istedim. Bu bir de -EcEk ile -mEz arasında da... -mEz *eskiden de böyleydi*; -EcEk *bundan sonra böyle* gibi... Böyle bir farkı var. Mesela, bundan sonra su akmayacak... Buradan su akmaz, dediğinizde önceden de akmazdı bundan sonra da akmaz...

G. Leyla Uzun

Evet o yüzden yansıtılmış gerçeklik, dedim. Haklısınız.

Mustafa S. Kaçalın

Teknik olarak birinin öncesi zaten var, birinin öncesi zaten yok. Böyle bir farkı akılda tutmak kolay olur.

İsmail Güleç

Evet, vaktimiz daraldı. Kısaca ifade ederseniz memnun oluruz.

Halit Karatay

Leyla Hoca'ya teşekkür ediyorum güzel bir çözümleme yaptı. Çanakkale Savaşı'ndan sonra İstiklal Marşı'nı yazdırmak için şairlere şehri gezdirmişler. Âkif savaşa katılmadığı, görmediği halde böyle güzel bir şiir yazmış. Tabii Âkif'in düşünce dünyasını oluşturan şeylere bakmak lazım... "Korkma" diye başlaması... Bir kavgaya gittiğimiz zaman -bırakın savaşı- acaba kazanacak mıyız kaybedecek miyiz, diye korkuyu yaşarız biz. Burada *korkma* derken bir ümit telkin ediyor. Bir ayet-i kerimede, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin.... Yani Âkif aslında İslami değerleri Kuran'ın insana

telkin ettiği, tüm insanlara telkin ettiği, ümitli olmayı, korkmamayı bunu imanla beraber çok güzel işlemiş ve Kurtuluş Savaşı için insanımıza ümidi telkin etmiş yani burada daha çok. Teşekkür ediyorum Leyla Hoca'mıza da gerçekten güzel bir açığı getirdi burada.

İsmail Güleç

O zaman bir son söz... Murat Hoca'm...

Murat Özbay

Leyla Hanım'a teşekkür ediyorum. Bu sunum, Türk dili ve edebiyatı alanı ile dilbilim alanının dayanışması gerektiğini gösteren güzel bir sunum oldu. Yıllardır bunun için uğraşıyorum. Bölümlerimizde iki bilim dalı arasında güzel bir ilişkinin olması ve daha güzel sonuçların alınması en büyük arzum. Bu da iyi bir örnek olmuş, çok teşekkür ediyorum.

G. Leyla Uzun

Sağ olun hocam.

İsmail Güleç

Ben hemen kalan beş dakikada son bir sunum sizlerle paylaşayım. Bu arada sunumu açarsanız... Hakikaten iki ustadan Kaçalin Hoca'm biçim kısmı Leyla Hoca'mız da anlamla ilgili kısmı görünce sorunun ilkokullarda, ortaokullarda öğretiminden daha ziyade Türk dili ve edebiyatı ve Türkçe eğitimi bölümlerindeki öğrencilerin yetiştirilmesinden kaynaklandığını düşünmeye başladığımı söyleyeyim. Sanki önce oraları konuşmak daha önemli gibi geldi.

Ama bir de işin inşad dediğimiz şiir okuma kısmı var. O bizim edebiyatın içine giren kısmı, bizi ilgilendiren kısmı. Tabii bu konuda İstiklal Marşı'nın şairi olan Mehmet Âkif'in de edebiyat muallimliği yaptığını ve bu konuda görüşlerinin olduğunu biliyoruz. Ben de ilham vermesi, faydalı olması ve bize yol göstermesi açısından Mehmet Âkif'in bu konuda düşündüklerini sizler için onun yayımlanmış notlarından ve onun hakkında yazılan kaynaklardan yola çıkarak kısa bir şekilde hatırlatmak istedim.

MEHMET ÂKİF ERSOY'A GÖRE ŞİİR NASIL OKUNMALI?

*İsmail Güleç**

İstiklal Marşı'nın öğretilmesi konusunda üzerinde durmamız gereken konulardan biri de şiir olarak okunması meselesidir. Her Türk çocuğu, millî marşını çok güzel okuyamasa da doğru bir şekilde okuyabilmelidir. Bunun yolu da kanaatimizce derslerde şiir olarak okunmasına ehemmiyet verilmesinden geçer.

Ben bir şiirin nasıl okunması gerektiği konusuna girmeyeceğim. Bugün burada Mehmet Âkif'e göre bir şiirin nasıl okunması gerektiğini sizlere nakletmeye çalışacağım.

Mehmet Âkif Ersoy'un 1908-1913 yılları arasında Darülfünûn Edebiyat Şubesi'de Osmanlı Edebiyatı dersleri verdiğini biliyoruz. Bu dersleri verirken ders notu olarak bir şeyler hazırlar. Kavâid-i Edebiyye adını verdiği notların maalesef sadece ilk forması basılır. Daha sonra aşağıda künyelerini verdiğimiz iki çalışmada hem bu yarım kalmış ders notları hem de Ersoy'un muhtelif mecralarda yayınlanmış konu ile ilgili yazıları bir araya getirilerek yayınlanır:

Kavâid-i Edebiyye Edebiyat, Dil ve Eğitim Yazıları. Basımı Yarım Kalmış Bir Eseri Tekmil Çalışması. Haz. Yusuf Turan Günaydın. İstanbul: Büyüyenay, 2016.

Osmanlı Edebiyatı Ders Notları: 1908-1909 Eğitim Dönemi. notları tutan Mehmed Zekai (Konrapa). haz. Ömer Hakan Özalp. İstanbul: Bağcılar Belediyesi, 2014.

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ismail.gulec@medeniyet.edu.tr

Mehmet Âkif, kitapta, inşâd başlığı altında şiir okumanın önemi üzerinde durur. İnşâdî “Topluluk karşısında usulüne uygun şiir okuma” şeklinde tarif eder. Kubbealtı Sözlüğü’nde inşâd “Bir şiiri topluluk önünde mânâsına, veznine uygun şekilde, sözlere ses tonu ve vurgularla etki gücü katarak yüksek sesle okuma” olarak tarif edilirken Mehmet Âkif Ersoy’u hayranı olacak kadar seven ve takdir eden Tahirü’l-Mevlevî Edebiyat Lügati’nde “Manzum bir sözün ahengine göre okumaktır.” şeklinde tarif eder. Tanımların sayısını artırmak mümkündür ancak benzer şeyler söylendiği için bu kadarı ile yetinelim.

Tanımlara baktığımızda iki husus öne çıkar. İlki nerede okunduğu meselesidir, diğeri de nasıl okunması gerektiği meselesi. Tanımlara göre inşâd olabilmesi için şiirin birilerinin önünde usulüne uygun okunması gerekir. Uygun okumak için de hecelerın tonlaması ve vurgulaması ile jest ve mimiklerin duyguyu seyirciye aktarmadaki rolü öne çıkıyor.

İyi bir inşâd için her şeyden önce şiirin konusunu, ruhunu bilmek gerekir. Mevzu vezinli şiir olduğu için şiiri okurken vezin de dikkate alınmalıdır. Ancak veznin taktii anlaşılсын diye abartmaya da gerek yoktur. Tonlamalar ise anlamın gerektirdiği yerlerde ve gerektiği kadar yapılmalıdır. Özellikle şiirde nidâ, istifham, tecrid ve kinaye gibi sanatların bulunduğu yerlerde sesin âhengini duyguyu hissettirecek şekilde düzenlemek gerekir. Şiiri okuyan kişi, doğal olmalı, zahmete ve külfete giriyormuş gibi bir hava vermemelidir. Mümkünse şiir ezbere ve hissederek okunmalıdır.

Âkif’e Göre İnşâd

Mehmet Âkif’e göre inşâd çok önemlidir, ancak ona derslerde yeterince önem verilmediği için yakını, müşteki olur. Ona göre şiiri sadece vezne göre okumak yeterli değildir. Eda ile müedda arasındaki ahenge de dikkat edilmelidir, der. Burada edâ ile üslup müedda ile de gerektiği gibi ifade edebilme, anlatma biçimi kastedilir. Üslubun konu ile uyumlu olması da kastedilir, bir ağıtın neşe içinde söylenmemesi gibi.

Mehmet Âkif Ersoy bir inşâdın nasıl olması gerektiğini, bir inşâdda olmaması gerekenleri sıralayarak tersinden gösterir. Ona göre bir inşâdın kötü olmasının sebepleri şunlardır:

- » Vezin ve tef'ile bilmemek ve birbirine karıştırmak,
- » Kısa heceleri uzun, uzun heceleri kısa okumak
- » Nazmı nesir gibi dümdüz okumak (tefrit)
- » Nazımda aşırı takti yapmak (ifrat)
- » Mana bir sonraki beyitte devam etmediği halde bitmemiş gibi okumak,
- » Heyecan ve şaşırma ifade eden mısraları da diğerleri gibi okumak, duyguyu aktarmamak
- » Kafiyeleleri dinleyenlerin kulağına zorla sokar gibi söylemek
- » Özellikle Türkçe kelimelerdeki imaleleri pek belli etmek
- » Vezinde ve kafiyelede bir sakatlık yapmamakla birlikte eda cihetini düşünmeden rakik, şedid, yüksek, derin, ne kadar his hayal varsa hepsini aynı şekilde okumak
- » Bahârdır bahârdır bahârdır bahârdır, mısraını;
Bahârdır bahârdır baharadır baharadır, şeklinde okumak,
- » Şiddetli fikirleri ateşli hislere tercüman olan şiirler yüksek sesle ve heyecanla okumamak,
- » Rakik ve nazik metmi sert bir ses tonu ile okumak,
- » Sesi yükseltmek yerde indirmek, indirmek yerde kaldırmak da hata.

İnşâda tasannudan kaçınmalı, doğal olunmalıdır. Çünkü yapmacıklık makbul değildir. Ona göre güzel ve doğru okunmayan şiiri dinlemek, sesi kötü birinden şarkı dinlemek gibidir. O yüzden şiir okumanın üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

Ne Kanadını Bıraktı Ne Kuyruğunu

Şiir okuma konusunda hassasiyetini gördüğümüz Mehmet Âkif, Taceddin Dergahı'nda kaldığı günlerden birinin gecesinde birinin Bülbül şiirini okumasına tesadüf eder. Ertesi gün:

- O bülbül bizim bülbüle benziyordu amma ne kanadını bıraktı ne kuyruğunu!

diyerek (Çantay 1966: 80) beğenmediğini ifade ederken bize şiirin doğru okunması gerektiğini bir kez daha ihtar eder.

Mehmet Âkif Nasıl Okurdu?

Mehmet Âkif Ersoy'un nasıl şiir okuduğunu ise Hasan Basri Çantay'dan (1966: 80) dinleyelim:

Üstâd Âkif'in inşâdı tasannusuzdu. O, şiirleri Dâvûdî bir sesle okur, kelimelerin ve manânın îcâbına göre sesinde -fakat tabîliği hiç bozmamak ve karşısındakine adeta hissettirmemek şartıyla- güzel değişiklikler yapardı. İnşâdda gâh suratını ekşiten, gâh bir kukla gibi acayip vaziyetler gösteren, bazen bir salon kabadayısı, bazen de en nârin ve sınırlı bir bayan olan inşâd tarzını Âkif hiç sevmezdi

Âkif'in inşâd tarzında yüksek bir tabîlik ve samimilik vardı; o Dâvûdî ses taklit edilemezdi.

Üstâdın umumî yerlerde, kalabalık cemâat huzurunda inşâd ettiği şiir ile husûsî âleminde okuduğu şiir birbirinden farklı idi. Evvelkisi daha sıkılgan, öbürü daha serbestti. O, Türklerden Hersekli Ârif Hikmet ve Hüseyin Kâzım merhumlarla rahmetli Ferid Kâm'ın inşâdlarını beğenirdi.

Mehmet Âkif'in İnşâdını Beğendiği Şairler

Hasan Basri Çantay'ın aktardığı gibi Mehmet Âkif, Hersekli Arif Hikmet'in inşâdını beğendiğini şu sözlerle ifade eder:

Bakıyyetü's-selef olmak üzere yetişebildiğimiz şâirler arasında Hersekli Ârif Hikmet merhûmu azametli bir inşâd sâhibi gördük. Başkalarında öyle vakûr, öyle manîdâr bir inşâd göremedik.
(2016: 46)

Kayahan Özgül, Arif Hikmet Bey'in biyografisinde onun şiir okumasına dair şu sözleri nakleder:

Geçenlerde Şâmilî Rifat Bey diyor idi ki:

- *Hersekli Arif Hikmet Bey şiirlerini okurken raks ederdi.*

(...) Arif Hikmet Bey'de hakîkaten bir maharet-i inşâdiyye vardı. Merhum durup dururken çileden çıkan erbâb-ı dilden olduğu için esnâ-yı musahabede birdenbire bir gürleme peyda olur, ondan sonra mısralar birbiri ardında çözülp âdeta dökülerek:

- *Güm güm ederdi". (1987: 36-37)*

Hersekli'nin güzel şiir okuyuşunda, okuduğunu iyi anlamasının büyük rolü vardır:

"Muâsirin içinde fâzıl müşarünileyhten güzel şiir okuyan, anlayan yoktu. Şiiri bizim gibi sathî anlamazdı. Gavâmızına, şâirin batnına gizlenmiş olan dakayıkına varırdı. Kailinin de belki idrak edemediği, varamadığı nükteleri -okunur okunmaz- hallederdi"

Hersekli Arif Hikmet'in her şeyden önce şiir okuma konusunda özel bir yeteneğinin olduğu anlaşılıyor. Heyecanlı bir yapısı olan Hikmet Bey bu heyecanının şiir okurken de gösterir. Şiiri anlayarak ve hissederek, adeta kendinden geçerek yüksek sesle ve ezbere okuduğunu anlıyoruz.

Peki biz ne yapmalıyız?

Mehmet Âkif'in beğenmediği şiir okuma biçiminden bahsettik. Beğendiği şairlerin nasıl şiir okuduğunu da biliyoruz. O zaman sormamız gereken soru şu:

Derslerde İstiklal Marşı'nın şiir olarak okunması üzerinde duracak mıyız? Duracaksak ne kadar ve nasıl durmalıyız?

MEB'in eşsiz bir hazine mesabesinde olduğuna inandığım EBA'da, millî marşımızın örnek okunuşuna dair bir kayıt bulamadım. Sadece Mehmet Âkif'ten bahsedilen bir sitede² bir okunuşunu gördüm.

2 www.meb.gov.tr/istiklalmarsi/home/Sesler, erişim tarihi: 10.06.2022.

Şu ana kadar anlattıklarımı özetleyecek olursam;

İstiklal Marşı'nı anlamak kadar güzel okumak da önemlidir. Güzel okumak her ne kadar özel bir yetenek istese de herkes doğru okuyabilir.

Derslerde İstiklal Marşı'nın okunmasının da üzerinde durmalıyız. Marşın doğru okunuşunu seslendirme sanatçıları ve tiyatrocuların yanı sıra çocukların ilgisini çekecek meşhur isimlere ve güzel şiir okuyan çocuklara da okutarak EBA'ya yüklemeliyiz.

İstiklal Marşı'nın doğru okunmasının doğru anlaşılmasıyla, dolayısıyla doğru öğretilmesiyle de ilgili olduğunu söyleyerek sözlerimi tamamlamış olayım.

Teşekkür ederim.

Kaynaklar

Çantay, Hasan Basri (1966) Âkifnâme. İstanbul: Ahmed Said Matbaası.

Ersoy, Mehmet Akif (2016) Kavaid-i Edebiyye Edebiyat, Dil ve Eğitim Yazıları. Basımı Yarım Kalmış Bir Eseri Tekmil Çalışması. Haz. Yusuf Turan Günaydın. İstanbul: Büyüyenay.

Ersoy, Mehmet Akif (2014) Osmanlı edebiyatı ders notları: 1908-1909 eğitim dönemi notları tutan Mehmed Zekai (Konrapa). haz. Ömer Hakan Özalp. İstanbul: Bağcılar Belediyesi.

Olgun, Tahirü'l-Mevlevi (1973). Edebiyat Lügati. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Özgül, M. Kayahan (1987), Hersekli Arif Hikmet Bey, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Web1: <http://www.meb.gov.tr/istiklalmarsi/home/Sesler>

Müzâkereler

İsmail Güleç

Sorusu, katkısı, ekleyecekleri olan arkadaşımız varsa...

Hıdır Yıldırım

Bu çalıştayı bu şekilde vücuda gelmesinde İsmail Hoca'nın çok büyük emeği var. Ona teşekkür ederek onun sunumuyla ilgili bir ifadede bulunmak istiyorum. Hocam, güzel seslerin İstiklal Marşı'nı seslendirmesiyle alakalı... İstiklal Marşı'nın içerisindeki kelimelerle ünsiyeti olan kişilerin İstiklal Marşı'nı güzel bir şekilde okumaları suretiyle ve yine İstiklal Marşı'nın anlam dünyasını bilen kişilerin okuması suretiyle ortaya konulmasında yarar olacağı düşüncesindeyim ben. İlgiyi bir şekilde toplamak gerekiyor. Ben edebiyat öğretmenliği yaptım çok uzun bir dönem. İmam hatiplerde de çalıştık. İmam hatiplerdeki öğrencilerin bu kelimelere karşı bir yakınlığı mutlaka aldıkları derslerden ötürü söz konusu oluyor ama yine de bizde en büyük sıkıntı bunun bir ritüel gibi müfredatın buyurduğu yerine getirilmesi gereken bir hususmuş gibi ele alınması idi. Herhalde öğretmenlerimizin zihinlerindeki İstiklal Marşı'na olan bakışı değiştirmek suretiyle belki de işe başlamak gerekecek. Yoksa *İstiklal Marşı'nın ilk derslerde işlenmesi sırasında bu yerine getirilmesi gerek bir vecibedir* dışında ele alınmasının gerektiğini belirtmek istiyorum. Teşekkür ediyorum.

İsmail Güleç

Bu arada güzel şiir okuyan çocuklara da okutulabilir kendileriyle aralarında bir özdeşlik kursun diye. Çok güzel şiir okuyan çocuklar da var. Onların da videoları EBA'ya yüklenebilir.

Nihal Çalışkan

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler arasında yarışmasını yapıyorlar ama kendi çocuklarımız için yok, değil mi?

Suat Ungan

Ben şiir okuyan, şiir seven hiç görmedim. Kabul etmesi zor... Eğer şiir okuyamayan o bir çocuğa şiir okutursak o çocuk şiirden soğur.

İsmail Güleç

Hocam bunları öğleden sonraki toplantılarda nasıl yapacağımızı konuşacağız. Orada uzun uzun konuşalım.

İlköğretimde İstiklal Marşı Öğretimi

*Çocuklar İçin İstiklal Marşı Atlası Ne
Söylüyor?*

🎤 **Mehmet Yüzücü**

İlköğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi

🎤 **Dr. Neslihan Yücelşen, Dr. Funda Yeşil**

BİRİNCİ OTURUM

ÇOCUKLAR İÇİN İSTİKLAL MARŞI ATLASI NE SÖYLÜYOR?

*Mehmet Yüzücü**

Kıymetli Çalıştay tertip heyeti ve katılımcılar, hepimizi içten duygularla selamlıyor ve çalıştaya katılmama vesile olan Prof. Dr. İsmail Güleç Hoca'ma teşekkür ediyorum.

1980 Siverek Şanlıurfa doğumluyum. 2003 Marmara Üniversitesi Türk Dili Edebiyat Öğretmenliği mezunuyum. Hep özel okullarda çalıştım. Halen de Sakarya Üniversitesi Vakfı Özel Okulları'nda Genel Müdürlük yapıyorum. Yayımlanmış bir şiir kitabım var. Bir de *Çocuklar için İstiklal Marşı Atlası* var.

Bugün, Çocuklar için İstiklal Marşı Atlası kitabımın içeriği hakkında sunum yapmak üzere aranızdayım. Öncelikle İlk ve Ortaöğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi Çalıştayı'nın faydalı olmasını diliyorum.

Bu kitabı yazmadan önce yayın alanında İstiklal Marşı ile ilköğretime hitap edebilecek çeşitlikte ve zenginlikte kitapların olmadığını görmek beni kitabı yazmaya heveslendirdi. Şöyle ki halen idarecisi bulunduğum SAÜ Vakfı bünyesinde kurduğumuz çocuk yayınları da bunun çabası olarak ortaya çıkmıştır. Hâlihazırda piyasada bulunan çocuk kitaplarının genelinin doğrudan İstiklal Marşı'yla ilgisi olmadığı gibi özgünlük yönüyle de İstiklal savaşı hikâyelerinden ve kahramanların hayatlarından öteye geçmemektedir. Bu boşluğun bu denli büyük olduğunu görünce ve bu alanda çalışma yapmamız gerektiğine karar verdik. Geçen yılın da İstiklal Marşı'nın 100. yılı olması hasebiyle de ortaokul öğrencilerine hitap eden *Çocuklar için İstiklal Marşı Atlası*'nı yazdım. Kitabı kurgularken farklı disiplinlerden faydalanmamız gerektiğini, ayrıca bir müfredat veya kitap gibi takip edilebilecek şekilde olmasının daha doğru olacağını düşündüm. Bu manada kitabın içeriğini belirlerken şunlara dikkat ettik:

* Sakarya Üniversitesi Vakfı Okulları, myuzucu@gmail.com

- 1- Günümüz nesline her yönüyle hitap etmesini,
- 2- Tarih, sinema, müzik, edebiyat, etimoloji gibi farklı alanlardan güç alarak özgün bir eser olmasını,
- 3- İstiklal Marşını farklı yönlerden beslenerek anlamaya vesile olmasını.

Peki kitapta ne var ki? Kitabın içeriğinden şöyle bahsedeyim size. Kitap 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerine hitap ediyor. İstiklal Marşı malumunuz 41 dize. Burada şöyle bir yöntem kullandık. İçerik itibariyle de Türkiye’de tek olan bir kitap... İstiklal Marşı’nı dize dize olarak yorumladık. Her bir dizeye isim verdik. *Dizelerin örnek şahsiyeti* olsun, deyip millî mücadelede şehit veya gazi olmuş kahramanlarımızın çizimlerini yapıp kısa hayat hikâyelerine kitapta yer verdik. *Dizenin film ve video önerisi* deyip sinemanın dünyasıyla dizenin anlam gücünü somutlaştırmaya çalıştık. Film önerileri koyduk. *Dizenin odak kelimesinde* ise dizelerdeki geçen anahtar kelimelerin etimolojisini ve anlamlarını vermeye çalışıp öğrencilerin kelime köken ve anlam bilgilerine katkı sunduk. *Dizenin şarkı önerisi* kısmındaysa dizenin anlam dünyasıyla örtüşen müzikler yoluyla müziğin gücünden faydalandık. *Dizenin özdeyiş önerilerinde* ise farklı fikirlerden düşünürlerin özlü sözlerinden seçmeler yaparak dizenin anlam dünyasıyla uyuşan özdeyişler vererek öğrencilerin farklı insanlar tanımasını ve dizeyi anlamca tamamlayan düşünceler görmesini sağladık.

Sayılar itibariyle kitaba baktığımızda; 41 dize ismi ve yorumu dışında kitapta; 41 dizenin resmi, 83 özdeyiş, 33 tane odak kelimenin etimolojisi, 38 örnek şahsiyet, 10 film, 30 şarkı, 16 adet de videomuz var. Bir iki tane de gezi önerisi ve dizenin tarihi olay önerisi mevcut kitapta. Bu kitap nâsip olursa bir seri olacak. Bu ilk kitabıydı. İkinci kitabımız da *Çocuklar için Kutadgu Bilig Atlası* olacak inşallah.

Yani buradaki muradımız şuydu; yayınevini kurarken piyasada olan kitaplar değil de olmayan kitapları, çocuklara özümüze, tarihimize işaret edilecek kitaplar basalım, dedik. İstiklal Marşı da bizim için bu manada bizim için ufuk açıcı oldu. Evet bizim bu alanda eksiklerimiz var ve bu eksikliği de gidermemiz için farklı düşünmemiz lazım. Çocukların dünyasına hitap etmemiz lazım. Günümüz neslin çocuğu bir sürü kaynaktan besleniyor ama biz o kaynakların tamamına erişme şansını ya da onlarla yarışa bilme şansımız yok. O zaman bu tür eserlerle en azından çocukların dünyasına

hitap etmesi gereken gerçekten kadim eserlerimizin bu şekilde çocuklara verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Kitapta tüm bunları yaparken çocukların İstiklal Marşı'nın dünyasına dâhil olup bu metinle birlikte çok yönlü öğrenici olmasını istedik. İstiklal Marşı'nın milletimizin, tarihini, yaşadıklarını her yönüyle öğrencinin algısında, duygusunda ve düşüncesinde anlaşılmasına vesile olsun diye bu şekilde İstiklal Marşı'nın güç alanlarını göstermeye çalıştık. İstiklal Marşı'nın geçmiş değil, geleceği de içine alan bir miras metnimiz olduğunu çocuklarımız kavrasınlar istedik.

Hepinize teşekkür ediyorum. Sorularınız varsa alabiliriz.

Müzakereler

Halit Karatay

Evet, katkısı olan, sorusu olan? Öğrencilerin severek eğlenerek yapabilecekleri etkinlikler gördüğüm kadarıyla. Bu, çoklu zekâ kuramına da uyuyor.

Salim Pilav

Oradaki “odak kelime”den kastınız nedir?

Mehmet Yüzücü

Anahtar kelime...

Nihal Çalışkan

Çok güzel bir çalışma olmuş. Bu tür çalışmalara ihtiyacımız var yeni nesil için. Klasik şeylerle ulaşamıyoruz maalesef onlara. Benim bu çalışmadan haberim yoktu. Başlığını görünce merak etmiştim.

Mehmet Yüzücü

Geçen sene kitap çıktı fakat dediğiniz gibi çoğu insanın haberi yok.

Nihal Çalışkan

Evet, benim de haberim yoktu. Elinize sağlık. Ben merakla içeriği görmek istiyorum.

Mehmet Yüzücü

Teşekkür ederim. Ne yazık ki İstiklal Marşı'yla ilgili çocuklara hitap eden özgün ve nitelikli eserimiz yok. Bu, acıtan bir şey. Evet, bazı seriler var; fakat çizimleri, dilleri çocuklar için pek uygun olmadığı gibi olanlar da Kurtuluş Savaşı Hikâyelerinden öteye geçmiyor. Bizim bu alanda yol kat etmemiz lazım. Sahadaki öğretmenliğin verdiği tecrübeyle yayıncılıktaki bu boşluğu gördük ve SAÜ Vakfı Çocuk Yayınlarını kurduk. Bu hamleyi yaparken konsept ve özgün kitaplar basma amacıyla yola çıktık. Bu kitap da bunun örneği. Kitap basıldıktan sonra hamdolsun karşılığını da buldu. İstiklal Marşı'yla ilgili bir kütüphane oluşturulabilir. Belki bugünkü bu program da onun vesilesi olur. Bu alanda gerçekten yapılabilecek birçok şey var. Ama bunların olabilmesi için farkındalığının öncelikle bizde başlaması lazım. Bizde olmadığı zaman ne yazık ki öğrenciye İstiklal Marşı'nın dünyası da ruhu da ulaşmış olmuyor.

Halit Karatay

Mehmet Bey'e teşekkür ediyoruz bu güzel, faydalı çalışması için. Funda Yeşil, Neslihan Yücelşen *İlköğretimde İstiklal Marşı'nın Öğretimi* adlı bildirilerini sunacaklar.

İLKÖĞRETİMDE İSTİKLAL MARŞI'NIN ÖĞRETİMİ

*Dr. Neslihan Yücelşen**

*Dr. Funda Yeşil***

Saygıdeğer hocalarım, zaman ayırıp çalışmamızı dinlemeye geldiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında çalışıyorum. Çalışmayı aynı ana bilim dalında birlikte çalıştığım arkadaşım, meslektaşım Dr. Funda Yeşil ile hazırladık.

Biz bu çalışmada şu sorulara yanıt aradık:

- » İlköğretim düzeyinde İstiklal Marşı'nın öğretimi ile ilgili neler hedefleniyor?
- » Bu hedefler için ne tür kazanımlar yazılmış?
- » Kazanımlar ders kitaplarına nasıl yansımış, ne tür etkinlikler üretilmiş?

Sıralanan sorulara yanıt bulabilmek için ilköğretim düzeyinde okutulmakta olan ders kitaplarını ve ders kitaplarının kaynağı olan öğretim programlarında belirlediğimiz anahtar sözcükleri taradık. Anahtar sözcükler, İstiklal Marşı, millî marş ve Mehmet Âkif Ersoy'du.

İlk olarak kendi alanımız olan Türkçe dersinin öğretim programıyla başladık. Bildiğiniz gibi Türkçe ders kitapları tema odaklı hazırlanıyor ve her kitapta 8 tema bulunuyor. Bu 8 temadan üçü -Millî Kültürümüz, Millî Mü-

* Dr. Öğr. Üyesi., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, neslihanyuclersen@gmail.com

** Arş. Gör. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi fundayesil87@gmail.com

cadele ve Atatürk ve Erdemler- ilköğretim düzeyindeki tüm Türkçe ders kitaplarında zorunlu olarak bulunuyor. Diğer temalar ise değişebiliyor. Öğretim programı içinde Millî Mücadele ve Atatürk temasında işlenebilecek konular önerilmiş. 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık gibi... Bu konular arasında İstiklal Marşı'nın da yer aldığını görüyoruz.

Öğretim programlarındaki kazanımları incelediğimizde okuma becerisi altında İstiklal Marşı konulu alt kazanımların bulunduğunu görüyoruz. İlgili kazanımlar ve alt kazanımlar Tablo-1'de işaret edilmiştir:

Sınıf düzeyi	Beceri alanı	Kazanım
1	Okuma	T.1.3. Okuma Okumaya Hazırlık T.1.3.8. Şiir okur. Kısa şiirleri ve İstiklal Marşı'nın ilk iki kıtasını okumaları sağlanır.
2	Okuma	T.2.3. Okuma Akıcı Okuma T.2.3.4. Şiir okur. Öğrencilere kısa şiir ve İstiklal Marşı'nın ilk iki kıtasını okuma ve ezberleme çalışmalarını -zorlamamak kaydıyla- yaptırılır.
3	Okuma	T.3.3. Okuma Akıcı Okuma T.3.3.4. Şiir okur. Öğrencilere kısa şiir ve İstiklal Marşı'nın ilk altı kıtasını okuma ve ezberleme çalışmalarını -zorlamamak kaydıyla- yaptırılır.
4	Okuma	T.4.3. Okuma Akıcı Okuma T.4.3.3. Şiir okur. Öğrencilere kısa şiir ve İstiklal Marşı'nın ilk on kıtasını okuma ve ezberleme çalışmalarını -zorlamamak kaydıyla- yaptırılır.
5	-	-
6	-	-
7	-	-
8	-	-

Tablo 1. Türkçe Dersi Öğretim Programı içinde İstiklal Marşı konulu kazanımlar (MEB, 2019)

Kazanımlar öğrencilerin yaşına ve bilişsel gelişimine dikkat edilerek sıralanmaya çalışılmış. Örneğin birinci sınıf öğrencilerinden İstiklal Marşı'nın ilk iki kıtasının okuması beklenirken ikinci sınıflardan okumakla beraber ezberleme çalışması yapması da bekleniyor. Sınıf düzeyi yükseldikçe ezberlenmesi beklenen kıta sayısının arttığı görülüyor. Ezberleme çalışmaları yaptırılırken öğrencilerin zorlanmaması gerektiğinin altı çiziliyor.

Öğretim programında yer alan kazanımların ilköğretimin ilk kademesinde bulunup ikinci kademesinde bulunmayışı dikkat çekici.

Ders kitaplarında programdaki kazanımlara uygun olarak üretilen etkinlikler bulunuyor. Hâlihazırda ilköğretim kademesinde okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan İstiklal Marşı konulu metin ve etkinlik bilgileri Tablo 2'de gösterildiği gibidir:

Sınıf düzeyi	Yayınevi	İstiklal Marşı ile ilgili metin	İstiklal Marşı ile ilgili etkinlik
1	Ada	-	-
1	MEB	-	3 etkinlik
2	Ada	Dinleme metni	6 etkinlik
3	Gizem	-	1 etkinlik
3	MEB	Okuma metni	10 etkinlik
4	MEB	-	-
4	Özgün	-	-
5	Anıttepe	-	-
6	MEB	-	-
6	Ata	-	-
7	MEB (Akgül vd.)	-	-
7	MEB (Kır vd.)	-	-
7	Özgün	Okuma metni	8 etkinlik
8	MEB	-	-

Tablo 2. Türkçe ders kitapları içinde İstiklal Marşı

İncelenen 14 Türkçe ders kitabı içinde İstiklal Marşı konulu 3 metin vardır. Bu metinlerden ikisi okuma biri ise dinleme metnidir. Metinlerle doğrudan ilgili 24 etkinlik yer almaktadır. Bunlar dışında konusu İstiklal Marşı olmasa da etkinliklerinde İstiklal Marşı'na yer veren metinler de bulunmaktadır. Bu sınıflama içine 4 etkinliği dâhil edebiliriz. Aşağıda etkinlik örneklerine yer verilmiştir:

6. Etkinlik

Aşağıdaki resimlerin isimlerini uygun cümleye yazalım.

- a) İstiklâl Marşı ve bizim onurumuzdur.
 b) bizim eşsiz vatanımızdır.
 c) 23 Nisan bin dokuz yüz yirmide
 açıldı.

Resim 1. Civelek, Yılmaz Gündüz ve Karafilik (2019)

1. ETKİNLİK

Metinle ilgili resmi inceleyiniz. Dinleyeceğiniz metnin konusunu tahmin edip yazınız.

.....

Metni, dikkatinizi yoğunlaştırarak iki kez dinleyiniz. Metninde geçen şehirlerin adını defterinize yazınız. Bu şehirlerin yerini sınıfınızdaki haritadan bulunuz.

Metni dinlediniz. Tahmininiz doğru mu? 😊 () 😞 ()

Resim 2. Erdal (2021)

*Bayrağımız gibi bağımsızlığımızı simgeleyen değerlerimize örnekler vere-
lim. İstiklâl Marşı'mızın aşağıdaki bölümlerini ezberleyerek sınıfta okuyalım.*

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Resim 3. Aslan (2021)

Türkçe ders kitaplarındaki İstiklal Marşı konulu etkinliklerin sözcük öğretimi, marşın ezberlenmesi, güzel ve etkili okunması ile okuduğunu anlama sorularından oluştuğunu söyleyebiliriz. Programdaki kazanımlar birbirlerinin tekrarı olduğundan etkinlikler de birbirleriyle benzerlik gösteriyor.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nı ve ders kitaplarını inceledikten sonra aynı taramayı müzik dersi için yaptık. Müzik Dersi Öğretim Programı, ilköğretim düzeyinde İstiklal Marşı konulu kazanımların en fazla yer aldığı program olması açısından öne çıkıyor. Dersin öğretim programının özel amaçları içinde "İstiklal Marşı başta olmak üzere marşlarımızı özüne uygun olarak seslendirmelerini sağlamak" ifadesi yer alıyor (MEB, 2018a). *Müzik Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar* başlığı altında ise ders işleniş sürecinde diğer derslerle iş birliği içinde olma konusuna değinilirken millî ve manevî değerleri yansıtan marşlarda Sosyal Bilgiler dersi ile bağlantı kurulabileceği önerisinde bulunuyor (MEB, 2018a).

Müzik Dersi Öğretim Programı'nda yer alan İstiklal Marşı konulu kazanımlar Tablo 3'te gösterildiği gibidir:

Sınıf düzeyi	Beceri alanı	Kazanım
1	Dinleme-Söyleme	Mü.1.A.2. İstiklal Marşı'nı saygıyla dinler. Öğrencilere bayrak törenlerinde İstiklal Marşı söylenirken nasıl duruş almaları ve saygı göstermeleri gerektiği uygun biçimde açıklanarak uygulamaya yönelik etkinlikler düzenlenir. Mü.1.A.10. Belirli gün ve haftalarla ilgili müzik etkinliklerine katılır. a) Millî ve manevi değerlerimizi ve kültürümüzü yansıtan şarkı, türkü, marş, ilahi vb. örnekleri seslendirir veya örnekler katılımlı dinletilir.
	Müzik Kültürü	Mü.1.D.1. İstiklal Marşı'na saygı gösterir. Öğrencilere İstiklal Marşı okunurken saygı göstermeleri gerektiği uygun biçimde açıklanarak uygulamaya yönelik etkinlikler düzenlenir.
2	Dinleme-Söyleme	Mü.2.A.5. İstiklal Marşı'nı anlamına uygun söyler. İstiklal Marşı'nı anlamına uygun şekilde ve gelişimsel özellikleri göz önünde tutularak ses sınırları içinde söylemeleri sağlanır. İstiklal Marşımızın millî birlik ve beraberliğimizi güçlendirici yönü ve önemi vurgulanır. İstiklal Marşımız, içerdiği anlamsal bütünlüğe dikkat çekilerek dinletilir. Bayrak törenlerinde İstiklal Marşımızın esas duruşta dinlenmesi gerektiği anlatılır. İstiklal Marşımızın önemi vurgulanıp öğrencilere duygu ve düşünceleri sorularak konuyla ilgili sınıf içi paylaşım yaptırılır.
3	Dinleme-Söyleme	Mü.3.A.4. İstiklal Marşı'nı saygıyla söyler. İstiklal Marşımızın sözlerinin doğru bir şekilde telaffuz edilmesi sağlanır.
4	Dinleme-Söyleme	Mü.4.A.2. İstiklal Marşı'nı doğru söylemeye özen gösterir. Öğrencilerin İstiklal Marşı'nı ritmine ve ezgisine uygun şekilde ve gelişimsel özellikleri göz önünde tutularak ses sınırları içinde söylemeleri sağlanır.
5	Dinleme-Söyleme	Mü.5.A.1. İstiklal Marşı'nı anlamına uygun söylemeye özen gösterir. Öğrencilerin İstiklal Marşı'nı prozodi kurallarına (tonlama, vurgulama, zamanlama, duraklama vb.) uygun bir şekilde söylemeleri sağlanır.
	Müzik Kültürü	Mü.5.D.1. İstiklal Marşı'nın tarihsel sürecini millî ve manevi değerlerle ilişkilendirir. Mehmet Âkif Ersoy'un hayatından örneklerle vatan sevgisi, bayrak sevgisi gibi millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına yönelik uygulamalar yaptırılabilir. Ayrıca İstiklal Marşı'nın bestecisi Osman Zeki Üngör'ün hayatından bahsedilmelidir.

6	Dinleme-Söyleme	<p>Mü.6.A.1. İstiklal Marşı'nı birlikte söyler.</p> <p>a) Öğrencilerin İstiklal Marşı'nı nefes yerlerine uygun olarak söylemeleri sağlanır.</p> <p>b) Öğrencilerin İstiklal Marşı'nı söylerken doğru tonlama ve vurgu yapmaları sağlanır.</p> <p>Mü.6.A.2. Millî birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren marşlarımızı doğru söyler.</p> <p>a) Millî, dinî ve manevî günler ile belirli gün ve haftalarda bu kazanıma yer verilmelidir. b) Öğrencilerin önemli gün ve haftalar dolayısıyla düzenlenecek Atatürk ile ilgili müzik etkinliklerine katılmaları için gerekli yönlendirmeler yapılmalıdır. Bu etkinliklerde öğrenciler, oluşturdukları özgün çalışmalarını da sergileyebilirler.</p>
7	Dinleme-Söyleme	<p>Mü.7.A.1. İstiklal Marşı'nı doğru söyler.</p> <p>Öğrencilerin İstiklal Marşı'nı hız ve gürlük basamaklarına uygun olarak söylemeleri sağlanır. Mü.7.A.2. Millî birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren marşlarımızı doğru söyler.</p> <p>a) Millî, dinî ve manevî günler ile belirli gün ve haftalarda bu kazanıma yer verilmelidir. b) Öğrencilerin önemli gün ve haftalar dolayısıyla düzenlenecek Atatürk ile ilgili müzik etkinliklerine katılmaları için gerekli yönlendirmeler yapılmalıdır. Bu etkinliklerde öğrenciler, oluşturdukları özgün çalışmalarını da sergileyebilirler.</p>
8	Dinleme-Söyleme	<p>Mü.8.A.1. İstiklal Marşı'nı doğru söyler.</p> <p>İstiklal Marşı'nı yönetme çalışmalarında bilişim teknolojisi araçlarından çeşitli materyaller izlettirilmesi ve dinlettirilmesi yoluyla yararlanır.</p> <p>Mü.8.A.2. Toplum hayatımızda önemli yer tutan marşlarımızı doğru söyler.</p> <p>a) Millî birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiren marşlarımız verilmelidir.</p>

Tablo 3. Müzik Dersi Öğretim Programı içinde İstiklal Marşı konulu kazanımlar (MEB, 2018a)

Kazanımlar incelendiğinde dinleme-söyleme becerisi altında öğrencilerin yaşları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak geliştirmesi beklenen becerilere, tutum ve davranışlara yer verildiği görülüyor. Örneğin, 1. sınıf öğrencilerinden İstiklal Marşı'nı saygıyla dinlemesi ve dinleme sırasında duruşuna dikkat etmesi beklenirken 2. sınıf öğrencilerinden bunların yanında marşı söylemesi de beklenmekte. İlerleyen yıllarda İstiklal Marşı'nın vurgu ve tonlamalara, hız ve gürlük basamaklarına dikkat edilerek doğru bir şekilde okunmasının vurgulandığını görebiliyoruz. 8. sınıfta ise okumayla beraber İstiklal Marşı'nı yönetme çalışmalarının da yapılacağı ve bu çalış-

malarda bilişim teknolojilerinin imkânlarından yararlanılacağı belirtiliyor. 1. ve 5. sınıf düzeylerinde okuma kültürü beceri alanı altında İstiklal Marşı'nın saygıyla dinlenmesi gerektiğine dikkat çekiliyor. Mehmet Âkif Ersoy'un ve marşın bestecisi olan Osman Zeki Üngör'ün yaşamlarını anlatan etkinlikler yapılması gerektiği aktarılıyor.

İlköğretim kademesinde okutulan müzik dersi kitaplarında yer alan İstiklal Marşı konulu metin ve etkinlik bilgileri Tablo 4'te gösterildiği gibidir:

Sınıf düzeyi	Yayınevi	İstiklal Marşı ile ilgili metin	İstiklal Marşı ile ilgili etkinlik
1	MEB	Okuma metni Dinleme metni	2 etkinlik
2	MEB (Ayrancı vd.)	Okuma metni Dinleme metni	3 etkinlik
2	MEB (Gökmen vd.)	Okuma metni Dinleme metni	3 etkinlik
3	MEB (Aras vd.)	Dinleme metni	1 etkinlik
3	MEB (Altınsoy vd.)	-	2 etkinlik
4	MEB	-	1 etkinlik
5	MEB	Okuma metni Dinleme metni	4 etkinlik
6	MEB	Okuma metni Dinleme metni	4 etkinlik
7	MEB	-	4 etkinlik
8	MEB	Okuma metni	3 etkinlik

Tablo 4. Müzik ders kitapları içinde İstiklal Marşı

İncelenen 10 müzik dersi kitabının tümünde dönemin ilk konusu İstiklal Marşı'dır. Kitapların 6 tanesinde İstiklal Marşı konulu okuma metni yer almaktadır. Bu metinler ilköğretimin ilk yıllarında hikâye türünde, ilerleyen yıllarda ise bilgilendirici metin türündedir. Dinleme metinlerinin tümü İstiklal Marşı'nın dijital ses kayıdır. Metin sonrası etkinlikleri kazanımlara uygun şekilde üretilmiştir. Etkinlikler, millî marşımız okunurken nasıl bir duruş sergilenmesi gerektiği, marşımızın doğru tonlama ve vurgularla okunuşu, sözcük çalışmaları gibi konularda yoğunlaşmaktadır. Aşağıda etkinlik örneklerine yer verilmiştir:

2. ETKİNLİK

Etkinlik Adı : İstiklal Marşı
Etkinlik Amacı : İstiklal Marşı'mızı dinlerken,
söylerken ve okurken saygı
göstermeyi öğrenmek
Araç ve Gereç : Ders kitabı

a) Resimleri inceleyelim, uygulayalım.

b) İstiklal Marşı'mızı hep birlikte dinleyelim.

Resim 4. Çelik, Efendioğlu, Özer ve Özkan (2019a)

3. ETKİNLİK

ETKİNLİK ADI : İstiklal Marşı
ETKİNLİK AMACI : İstiklal Marşı'mızı dinleme, söyleme.
ARAÇ-GEREÇ : Etkileşimli tahta, İstiklal Marşı'mızın
müzik kaydı, ders kitabı

a) İstiklal Marşı'mızı dinleyelim, neler hissettiğimizi sınıfta arkadaşlarımızla paylaşalım.

b) İstiklal Marşı'mızın sözlerini okuyalım. Daha sonra hep birlikte anlamına uygun seslendirelim.

Resim 5. Ayrancı, Erol, İzci ve Yılmaz (2019)

1. ETKİNLİK	
ETKİNLİK ADI	: İstiklal Marşı
ETKİNLİK AMACI	: İstiklal Marşı'nı ritmine ve ezgisine uygun doğru söyleme.
ARAÇ-GEREÇ	: İstiklal Marşı'nın müzik kaydı ve ilk iki kıtasının sözleri

İstiklal Marşı'mızın sözlerinde bazı heceler diğerlerinden daha uzun sürede seslendirilir. Aşağıdaki sözlerde altı çizili kırmızı renkte gösterilen heceleri, marşımızın ritmine ve ses yüksekliklerine uyarak birlikte seslendirmeye özen gösterelim.

İSTİKLÂL MARŞI

Söz: Mehmet Âkif ERSOY

Müzik: Osman Zeki ÜNGÖR

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.

O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;

O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!

Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?

Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.

Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Resim 6. Çalışkan, Esen, Sevinç ve Tezcan (2019)

3. ETKİNLİK		
	Etkinliğin Adı: İstiklâl Marşı'nı yönetiyorum	Etkinliğin Amacı: Marşımızı yönetebilme
		Araç - Gereçler: Ders kitabı, akıllı tahta, mp3 çalar vb.
İstiklal Marşı'mızın yönetme şeklini bilişim teknolojisi araçlarından izleyerek gözlemleyiniz. Aşağıdaki ok işaretlerinden yararlanarak yönetme çalışmalarını öğretmeninizle birlikte yapınız.		

Resim 7. Baştürk, Candan, Gönül, Öztürk ve Tezcan (2019b)

Türkçe ve müzik dışındaki derslerin öğretim programlarında İstiklal Marşı'yla ilgili az sayıda kazanım bulunuyor. Dolayısıyla ders kitaplarında da İstiklal Marşı konulu metin ve etkinlikler oldukça az.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı incelediğimizde İstiklal Marşı'nın Tablo 5'te de gösterildiği gibi tek bir kazanıma dahil edildiğini görebiliyoruz.

Sınıf düzeyi	Beceri alanı	Kazanım
5	Etkin Vatandaşlık	SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrağımıza ve İstiklal Marşına değer verir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içinde İstiklal Marşı konulu kazanımlar (MEB, 2018b)

5. sınıf düzeyinde, etkin vatandaşlık becerisi altında millî egemenliğin ve bağımsızlığın sembolü kabul edilen bayrağımızla birlikte millî marşımıza da değer verilmesi gerektiğinin vurgulandığını görüyoruz. Bu kazanımı karşılamak için ilgili düzeyin ders kitaplarında İstiklal Marşı konulu birer okuma metni ve birer etkinlik yer alıyor.

Sınıf düzeyi	Yayınevi	İstiklal Marşı ile ilgili metin	İstiklal Marşı ile ilgili etkinlik
5	MEB	Okuma metni	1 etkinlik
5	Ata	Okuma metni	1 etkinlik

Tablo 6. Sosyal bilgiler ders kitapları içinde İstiklal Marşı

Sosyal bilgiler dersinde genellikle İstiklal Marşı'nın kabul süreci aktarılmış ve önemine dair bilgiler verilmiştir. Ders kitaplarından alınan metin ve etkinlik örneklerine aşağıda yer verilmiştir:

Resim 8. Evirgen, Özkan ve Öztürk (2019)

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda 1. sınıflar için yazılan iki kazanımda ve 2. sınıflar için yazılan 1 kazanımda İstiklal Marşı'na yer verildiğini görüyoruz. Tablo 7'de bu kazanımları görebilirsiniz.

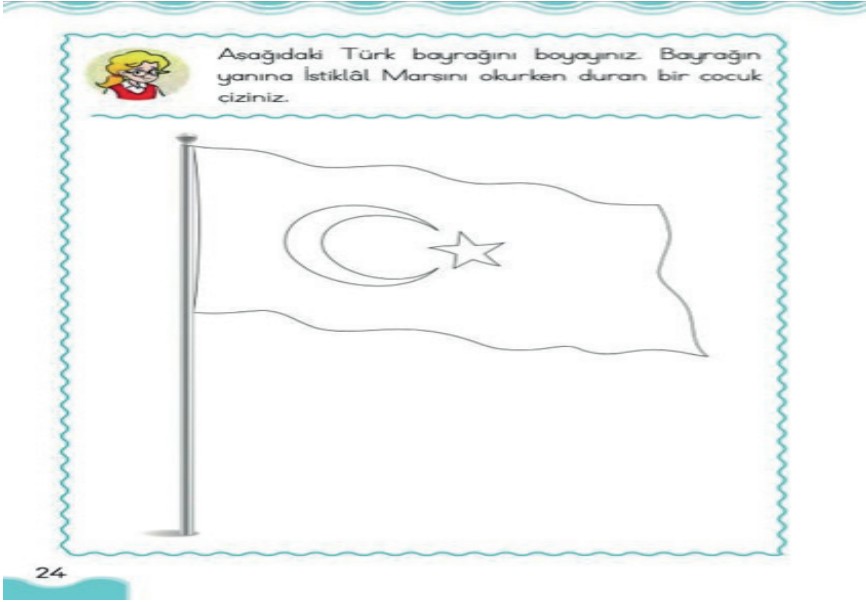
Sınıf düzeyi	Beceri alanı	Kazanım
1	Okulumuzda hayat	HB.1.1.6. Bayrak töreninde nasıl davranması gerektiğini kavrar. » Türk bayrağına ve İstiklal Marşı'na saygı gösterilmesi gerektiği üzerinde durulur.
	Ülkemizde hayat	HB.1.5.3. Ülkemizin genel özelliklerini tanır. » Ülkemizin adı, başkenti, İstiklal Marşı ve Türk bayrağı tanıtılır. Bayrağımızın şekli ile ay ve yıldız vurgu yapılarak rengi belirtilir.
2	Ülkemizde hayat	HB.2.5.2. Türk bayrağının ve İstiklal Marşı'nın vatani ve milleti için önemini fark eder. » Türk bayrağı ve İstiklal Marşı'nın bağımsızlığı ve özgürlüğü temsil ettiği vurgulanır. Mehmet Âkif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı yazarken yaşadığı duygu durumu ve ülkenin içinde bulunduğu şartlar özetlenebilir.

Tablo 7. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı içinde İstiklal Marşı konulu kazanımlar (MEB, 2018c)

Dersin kazanımlarını karşılamak için ders kitaplarında okuma metinleri ve metin sonrası etkinlikler yer alıyor. İlköğretimin ilk yılları olduğu için kitaplarda İstiklal Marşı'yla ilgili resimleme ve yazma çalışmaları bulunuyor. Metin ve etkinlik bilgileri ile örnek etkinlikleri aşağıdan inceleyebilirsiniz.

Sınıf düzeyi	Yayınevi	İstiklal Marşı ile ilgili metin	İstiklal Marşı ile ilgili etkinlik
1	Ardıç	Okuma metni	2 etkinlik
2	MEB	Okuma metni	-

Tablo 8. Hayat bilgisi ders kitapları içinde İstiklal Marşı

Resim 9. Alemdar (2019)

Resim 10. Dokumacı, Özdemir ve Dokumacı (2019)

Yalnızca 8. sınıfta okutulan bir ders olan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda İstiklâl Marşı'nı işlenecek bir konu olarak karşımıza çıkıyor. Yanı sıra öğretim programında, diğer öğ-

retim programlarında da olduğu gibi, sıklıkla millî ve manevi değerlerin aktarımının altı çiziliyor. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı içinde yer alan İstiklal Marşı konulu kazanımı tablodan inceleyebilirsiniz.

Sınıf düzeyi	Beceri alanı	Kazanım
8	-	İTA.8.3.2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar. » Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabul edilmesi, Londra Konferansı, Afganistan ile Dostluk Antlaşması, İstiklal Marşı'nın kabul edilmesi ve Moskova Antlaşması'na değinilir.

Tablo 9. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı içinde İstiklal Marşı konulu kazanım (MEB, 2018d)

T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersinde okutulmakta olan 3 kitap var. Bu kitapların hepsinde İstiklal Marşı'nın tarihî önemi vurgulanıyor. Kitapların ikisinde ünite sonu değerlendirme soruları içinde millî marşımıza yer veriliyor. Bu bilgiler Tablo 10'a işlenmiştir.

Sınıf düzeyi	Yayınevi	İstiklal Marşı ile ilgili metin	İstiklal Marşı ile ilgili etkinlik
8	Biryay	Okuma metni	Ünite sonu değerlendirme soruları içinde vardır.
8	MEB (Baydar vd.)	Okuma metni	-
8	MEB (Ülkü vd.)	Okuma metni	Ünite sonu değerlendirme soruları içinde vardır.

Tablo 10. T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi kitapları içinde İstiklal Marşı

Son olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı içinde İstiklal Marşı konulu bir kazanım olduğunu bulguladık. Temel değerlerimiz beceri alanı içinde bulunan kazanımı aşağıdaki tabloda görebilirsiniz.

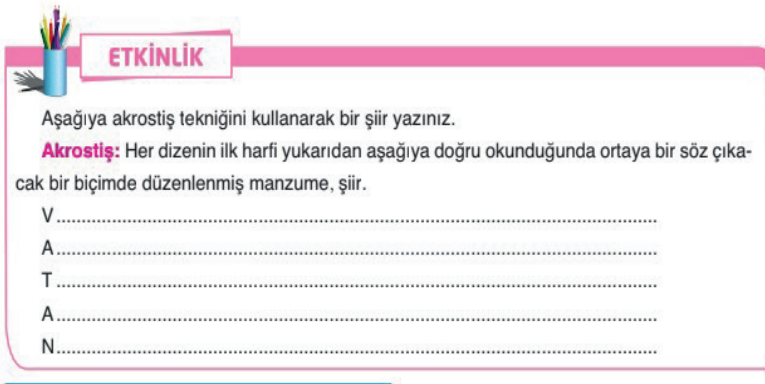
Sınıf düzeyi	Beceri alanı	Kazanım
6	Temel değerlerimiz	6.5.1. Toplumumuzu birleştiren temel değerleri fark eder. » Vatanımıza, milletimize, bayrağımıza ve millî marşımıza karşı görev ve sorumluluklarımıza yer verilir.

Tablo 11. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim programı içinde İstiklal Marşı konulu kazanımlar (MEB, 2018e)

Din kültürü ve ahlak bilgisi 6. sınıf ders kitabında ilgili kazanımı karşılayacak bir okuma metni yer almaktadır. Metinle ilgili etkinliklerin sözcük öğretimi, şiir yazdırma ve okuduğunu anlama soruları olması dikkat çekicidir. Etkinlik sayısını ve örnek etkinlikleri inceleyebilirsiniz.

Sınıf düzeyi	Yayınevi	İstiklal Marşı ile ilgili metin	İstiklal Marşı ile ilgili etkinlik
6	FCM	Okuma metni	5 etkinlik

Tablo 12. Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi kitapları içinde İstiklal Marşı

ETKİNLİK

Aşağıya akrostiş tekniğini kullanarak bir şiir yazınız.

Akrostiş: Her dizenin ilk harfi yukarıdan aşağıya doğru okunduğunda ortaya bir söz çıkacak bir biçimde düzenlenmiş manzume, şiir.

V

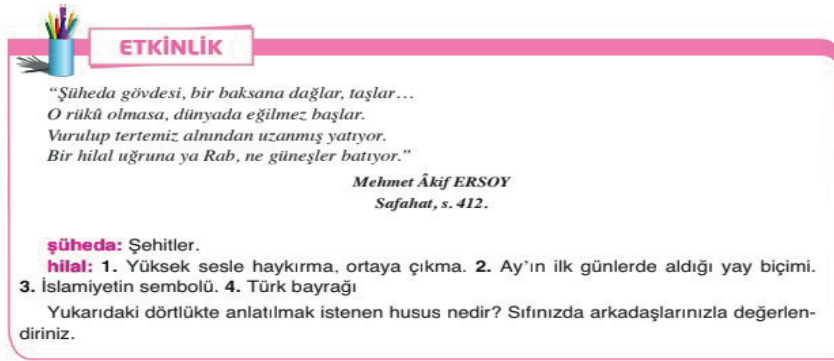
A

T

A

N

Resim 11. Macit (2021)

ETKİNLİK

“Şüheda gövdesi, bir baksana dağlar, taşlar...
O rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar.
Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor.
Bir hilal uğruna ya Rab, ne güneşler batıyor.”

Mehmet Âkif ERSOY
Safahat, s. 412.

şüheda: Şehitler.
hilal: 1. Yüksek sesle haykırma, ortaya çıkma. 2. Ay'ın ilk günlerde aldığı yay biçimi.
3. İslamiyetin sembolü. 4. Türk bayrağı

Yukarıdaki dörtlükte anlatılmak istenen husus nedir? Sınıfınızda arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Resim 12. Macit (2021)

Çalışmamızı toparlayacak olursak... Biz hâlihazırda kullanılan öğretim programları ve okutulan ders kitaplarını inceledik ve İstiklal Marşı'na öğretim programı içinde en fazla yer veren dersin müzik dersi olduğu sonucuna ulaştık. Bu duruma koşut olarak müzik ders kitaplarındaki İstiklal Marşı konulu etkinlik sayısını diğer derslere kıyasla doğal olarak daha fazla. Bu

etkinlikler İstiklal Marşı'nın okunuşu, öğrencilerde uyandırdığı duygular, sözcük öğretimi gibi başlıklar altında gösterilebilir ve genellikle birbirini tekrar eden etkinliklerdir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde ise ilköğretim birinci kademede İstiklal Marşı ile ilgili kazanımlar bulunsa da ikinci kademede benzer kazanımlara yer verilmediği görülmekte. Bunun bir sonucu olarak da ilköğretim birinci kademede okutulan Türkçe ders kitaplarında İstiklal Marşı konulu metinler ve etkinlikler var; fakat ikinci kademede yok. Yalnızca bir metne rastladık.

Sosyal bilgiler, hayat bilgisi, inkılap tarihi ve Atatürkçülük, din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri öğretim programlarında da kazanım sayısı oldukça az; fakat müfredat yoğunluğu düşünüldüğünde bu durum olağan karşılanabilir. Bu durumun sonucu olarak bu derslerin ders kitaplarında İstiklal Marşı konulu metin ve etkinlik sayısının az olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak ilköğretim düzeyindeki derslerde İstiklal Marşı'nın tarihimizdeki yeri, önemi, biricik olması, hissettirdiği duygular, içinde geçen sözcüklerin anlamı, doğru okunuşunun değeri sıklıkla vurgulanmakta. Bununla birlikte İstiklal Marşı bir şiir olarak incelenmemekte, edebî değeri üzerinde durulmamaktadır. Bu konudaki en önemli görev kıymetli öğretmenlerimize düşmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından İstiklal Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy konulu bir internet sayfası açılmış, belki bilen öğretmen arkadaşlarımız vardır. Adresi, <http://www.meb.gov.tr/istiklalmarsi>. Bu sayfada Mehmet Âkif Ersoy'un hayatı, kişiliği, eserleri, İstiklal Marşı'nın yazılış öyküsü, İstiklal Marşı'nda geçen sözcüklerin anlamı, İstiklal Marşı'nın tahlilleri gibi konularda geniş bilgiler yer alıyor. İstiklal Marşı'nın kabulü sürecinde gönderilmiş olan farklı şiirlerden de söz ediliyor. Ses dosyaları ve farklı devletlerin marşları da mevcut. Bu adrese bazı ders kitaplarının kaynaklar bölümünde de yer verilmiş. Öğretmenlerimiz derslerinde bu sayfadan faydalanabilir diye düşündük. Öneri olarak sunmak istedik. Dinlediğiniz için teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Akgül, A., Demirer, N., Gürcan, E., Karadaş, D., Karahan, İ. ve Uysal, A. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Alemdar, Ç. (2019). *İlkokul Hayat Bilgisi 1 Ders Kitabı*. Kayseri: Ardıç.
- Altınsoy, T., Çelik, S., Özden, E.I., Özder, A.B. ve Yıldırım, M. (2019). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 3*. Ankara: MEB.
- Aras, S., Gerçek, B., Kökkeçeci, C. ve Türkili, K. (2019). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 3*. Ankara: MEB.
- Aslan, A. (2021). *İlkokul Türkçe 3 Ders Kitabı*. Ankara: Gizem.
- Ataş, Ç. ve Ataş, U. (2018). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8. Sınıf*. Ankara: Biryay.
- Ayrancı, D., Erol, E., İzci, O. ve Yılmaz, A. (2019). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 2*. Ankara: MEB.
- Baştürk, Z., Candan, P., Gönül, M. A., Öztürk, Ö. M. ve Tezcan, H. (2019a). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı 6*. Ankara: MEB.
- Baştürk, Z., Candan, P., Gönül, M. A., Öztürk, Ö. M. ve Tezcan, H. (2019b). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı 8*. Ankara: MEB.
- Baydar, S. ve Öztürk, F. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 8 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek, G. ve Pastutmaz, M. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Civelek, D., Yılmaz Gündüz, D. ve Karafilik, F. (2019). *İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Çalışkan, B. K., Varlı Esen, E., Sevinç, Ç ve Tamay Tezcan, S. (2019). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 4*. Ankara: MEB.
- Çapraz Baran, Ş. ve Diren, E. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 5. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Anittepe.
- Çelik, M., Efendioğlu, Y., Özer, H. ve Özkan, İ. (2019a). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 1*. Ankara: MEB.
- Çelik, M., Efendioğlu, Y., Özer, H. ve Özkan, İ. (2019b). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 1*. Ankara: MEB.
- Dokumacı, A., Özdemir Gök, N. ve Dokumacı, Z. (2019). *İlkokul Hayat Bilgisi 2 Ders Kitabı*.
- Erdal, N. (2021a). *İlkokul Türkçe 1 Ders Kitabı*. Ankara: Ada.
- Erdal, N. (2021b). *İlkokul Türkçe 2 Ders Kitabı*. Ankara: Ada.
- Erkal, H. ve Erkal, M. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: Özgün.
- Ertürk, N., Keleş, S. ve Külünk, D. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 8 Ders Kitabı*. Ankara: MEB.
- Evirgen, Ö. F. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5*. Ankara: MEB.
- Gökmen, İ., Marul, Ö. ve Yavuz, F. (2019). *İlkokul Müzik Ders Kitabı 1*. Ankara: MEB.
- Vural Akçalı, E., Topal, D., Yamaner, B. ve Çakar, Ö. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı 6*. Ankara: MEB.
- Harut, S. B. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5*. Ankara: Ata.

- Kaftan Ayan, H., Arslan, Ü., Kul, S. ve Yılmaz, N. (2019). *İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4*. Ankara: MEB.
- Karaduman, B. E., Özdemir, E. ve Yılmaz, O. (2019). *İlkokul Türkçe Ders Kitabı 3*. Ankara: MEB.
- Kır, T., Kirman, E. ve Yağız, S. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: MEB.
- Macit, S. (2021) *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitabı*. İstanbul: FCM.
- MEB (2018a). *Müzik Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2018b). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2018c). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2018d). *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2018e). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Sarıboyacı, M. O. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 6 Ders Kitabı*. Ankara: Ata.
- Ülkü, M., Mutlu, Ö., Çetinkaya, F. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 8*. Ankara: MEB.
- Yalçın, I. U. (2019). *İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4*. Ankara: Özgün.

Müzâkereler

Halit Karatay

Kapsamlı bir çalışma olmuş. Tebrik ediyorum arkadaşları. Sorusu olan var mı?

Muamber Yılmaz

Merhabalar, Bartın Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü, Muamber Yılmaz. Sunumlarından dolayı Neslihan ve Funda Hocalarımıza teşekkür ediyorum. Benim konuşmam bu güzel sunuma katkı mahiyetinde olacak. Şimdi olayı temel eğitim açısından ele aldığımızda çocukların yaş aralığı 6-10... 1 ile 4. sınıf... Peki bu çocuklara İstiklal Marşı'nı nasıl öğreteceğiz, diye sorduğunuzda üç şekilde ele alabiliriz diye düşünüyorum.

Birincisi İstiklal Marşı'nın sözlerinin ne anlama geldiğini çocuğa kavratmak... Peki, bu yaş grubundaki çocuklara bunu nasıl yapacağız? Bu yaş grubundaki çocuklara görselleri animasyonları kullanarak bunun rahatlıkla öğretimini sağlayabiliriz. Çünkü biz biliyoruz ki *karmaşık bilgileri görseller vasıtasıyla daha rahat öğretebilirsin* gerçeği söz konusu. Örneğin Fen Bilgisi dersinde öğretmen dolaşım sistemini görseller kullanarak çocuğa çok rahat kavratabiliyorsa İstiklal Marşı'nın sözlerinin de ne anlama geldiğini en iyi şekilde kavratılabilmek için görselleri kullanabilir. Bu noktada da öğretmenlerin elinde çok sayıda kaynak söz konusu. Diğer bir öğretim yolu hikâye türü metinler kullanmak. Bu yaş grubundaki çocuklar hikâye türü metinlerden çok hoşlanıyorlar. Sınıf seviyesi yükseldikçe hikâye türü metinlerden bilgilendirici metinlere doğru bir yöneliş söz konusu. İşte bu noktada hikâye türü metinleri İstiklal Marşı'nın sözlerinin ne anlama geldiğini kavratmak açısından kullanabiliriz.

İkinci olarak İstiklal Marşı'nın çocuk tarafından ezgili yani besteli olarak kolay bir şekilde söylenmesi... Bu noktada çok ciddi sıkıntıların olduğunu düşünüyorum. Yani çocuk bir Plevne Marşı'nı bir Çanakkale Türküsü'nü kolaylıkla söylüyor ama İstiklal Marşı'nı ezgili bir şekilde söylemede sıkıntı yaşıyoruz. Bakın biz konuşmamızda şapkamızı önümüze koyalım. Konuşmanın en başında İstiklal Marşı söyleminde biz çocukken çok güzel okumuş muyuz? Bu noktada benim naçizane fikrim İstiklal Marşı'nın ezgisinin yeniden gözden geçirilmesi gerekiyor. Çünkü uymuyor. Ben bu konunun uzmanı değilim. Ama teknoloji gelişti. Çok güzel şarkılar ortaya çıkıyor, çok güzel müzik türleri var. Ben yapılabileceğini düşünüyorum ama kim yapacak? Türkiye Büyük Millet Meclisi... Uymuyor çünkü. Yani, 40 sene öncesine gittiğimde öğretmen sözlü notu verecek bana İstiklal Marşı'nı okutuyor... Çok severim ama... Bana istediğim notu vermedi İstiklal Marşı'nı okuyamamışım çünkü. Böyle bir şey olabilir mi? Besteyi neyse...

Üçüncüsü, bir şiirin en iyi şekilde okunması, kurallarının dikkate alınarak okunması. Bunun için de çocuk tarafından nasıl okunacağı örnekler, modeller gösterilerek çocuğa öğretmen tarafından anlatılması. Ben fazla sözüz uzatmak istemiyorum. Katkıda bulunma gereğini hissettim. Teşekkür ederim.

Halit Karatay

Teşekkür ederim Muammer Hoca'm. Başka katkısı olan?

Nihal Çalışkan

Ben okuma konusunda bir şeyler söylemek isterim... Şimdi benim oğlum 4. sınıfa gidiyor. 10 kıtayı ezberledi ama şöyle bir gayret oluyor çocuklarda... (Çok hızlı bir biçimde) *Ben ezelden beridir hüryaşadım hüryaşarım...* Bu şekilde ezberlemeye çalışıyorlar. Bu da tabii maksat hasıl olmuyor çünkü anlayarak okuması lazım. Biz biraz çalıştık tabii. Dolayısıyla bu tür ezberi sorguluyorum... Sizin sunumunuzdan da bilgi aldık 4 kıtayı ezberler, 6 kıtayı ezberler gibi. Ezberletelim de... İlköğretim acaba doğru mu bunun ezberletilmesi için? Çocukların metni anlayabileceklerini de düşünmüyorum. Bazı yerlerde gerçekten çok zor kelimeler var. İşte, görselleştirmekten bahsedildi. Görselleştirmede de bir savaş hikâyesi olduğu için -çocuklar bilgisayar oyunlarında da çok vahşi şeyler görüyorlar ama- orada da canlandırıldığı zaman çocuğa mesela, fişkirir ruhu mücerret gibi yerden naaşım, diye... Bu kısmı anlatırken mesela ben "ruhun göğe yükselmesi"

dedim. Yani “ruhu mücerret”, “topraktan fıskırma” falan bu kadar ayrıntıya girerek anlatmak mümkün değil. Ne düşünüyorsunuz merak ediyorum açıkçası. Hem sizin hem de katılanların bu konudaki düşüncesini öğrenmek isterim. Bir de okurken örnek problemi var. Dediniz ya siz de örnek bir okuma da var. Ama mesela “cânı, cânanı, bütün varımı alsın da Hüda” mı “canı, cananı...” böyle diyenler de var.

Neslihan Yücelşen

Hocam, ezberle ilgili evet, kazanımlar var. Ama kazanımlarda “zorlamadan” vurgusu var. Her çocuğun ezber yeteneği de birbirinden farklı. Eğer çocuk ezberleyemiyorsa bir zorlamadan bahsedilmiyor.

Nihal Çalışkan

Benim söylediğim başka bir şey. Çocuklar ezberliyorlar, büyük ölçüde ezberliyorlar. Büyük sıkıntılar olduğunu düşünmüyorum. Bir iki çocukta olabilir ama. Çok rekabetçi oluyor çocuklar. Ne kadar hızlı okursam o kadar iyi mantığında oluyor. Bir şeyi ilk seferde nasıl öğrenirseniz öyle gider. Doğru tonlamayla okutmak için ben çok uğraştım. Öyle yerleşecek ben biliyorum. Liseye de geldiğinde, çeksek şimdi bir lise öğrencisini doğru tonlamayla okuyan çok az çıkacaktır. İçimizde de az çıkacaktır. Çünkü öyle yerleşiyor. Şeyi merak ediyorum. Madem burası çalıştay ve görüşler dile getiriliyor. İnsanlar bu konuda ne düşünüyor? Akademisyenler, öğretmenler bu konuda ne düşünüyor? Şunu da söyleyeyim. İstiklal Marşı, Gençliğe Hitabe bunlar ezberlenmeli. Ama ne zaman? Bu konuda ben açıkçası bir tartışma olmasını isterim.

Esra Karakuş Taysi

Hocam sanırım bence iyi materyallere ihtiyacımız var, sorun burada. Çocukların şu an ortaokullarda Kore müzikleri ve genel olarak Kore'ye karşı bir ilgisi var, hepsi şarkılarını ezbere biliyorlar. Anlamını hiçbirisi bilmiyor. İngilizce şarkılar, Fransızca şarkılar... İngilizce belki şu an bilinen bir dil ama Fransızca için aynısını söyleyemeyiz. Çocuklar hepsini ezbere biliyorlar. Çünkü karşıdan gelen ritme ayak uyduruyorlar, sonuçta önemli olan ritim kısmı. Bence asıl sıkıntı iyi örneklerin olmaması, iyi örneklerle ihtiyacımız var. Yoksa tabii ki ezber olmalı. Benim kızım ana sınıfındayken ezberlemişti. Bir okul yarışma yapmıştı Kütahya'da. Onu açtık 2-3 defa. Güzel okumuşlar gerçekten çocuklar. Onların söylediklerini tekrar ede ede

öğrendi. Arada bir baktım bozukluklar var mı diye... Müdahale ettik ama genel itibariyle iyiydi. Oradan sıkıntısız şekilde ezberledi. Olabilecek en sıkıntısız şekilde okuyabiliyor. Bence burada önemli olan nokta, bizlerin yapması gereken doğru malzemeyi oluşturmak; bizim iyi yapılandırılmış, işlevsel materyallere ihtiyacımız var.

Nihal Çalışkan

O zaman şöyle diyebilir miyiz... Çocuk İstiklal Marşı'nı ezberlerken eline metin verip ezberletmeyip onun yerine şöyle bir kaynaktan kâğıttan değil düzgün bir kaynaktan ezberlesin.

Salim Pilav

Buradaki en iyi model sınıf öğretmeni, Türkçe öğretmeni, edebiyat öğretmeni olmalı. Sözün ezgisi çalışması yapılmadan ezberleme yoluna gidilmemeli. Öğretmenin kendisinin yaşayarak okuması lazım. Yani sınıf öğretmeni, Türkçe öğretmeni, edebiyat öğretmeni İstiklal Marşı'nı yaşayarak kendisi okuyamadığı sürece öğrencisine asla öğretmez. Ben eğitim fakültelerinde Türkçe, edebiyat, sınıf öğretmenlerinin yetiştirilme sürecinde bu konuya özel önem veriyorum.

Funda Yeşil

Hocam aslında belki bu konuda kazanımlar tekrar gözden geçirilmeli. Çünkü biz az önce de söyledik, en çok müzik dersi kapsamında kazanımlara yer verilmiş ve belki sizin dile getirdiğiniz problemler şundan kaynaklanıyor... Bir tek müziğin kazanımlarında anlama uygun ve gelişimsel özellikleri uygun biçimde seslendirme sürekli tekrar ediyor sınıf düzeylerine göre. Belki diğer derslerde bu iki anahtar ifadenin yer almaması, sesletim farklılıklarına, anlamdan kopukluğa sebep oluyor olabilir.

Nihal Çalışkan

Müzik dersi zaten ilk iki kıtayı okur... Bizim şiir olarak okutmakta zorlanacağımızı düşünüyorum. Onların bakış açısı farklı. Ama biz şu an burada Türkçeci, edebiyatçı olarak toplandığımız için....

Funda Yeşil

Orada da aslında anlama vurgusu var...

Nihal Çalışkan

Evet, şiir olarak okur, diye de kazanım vardı ama orada anlama uygun olmaktan onların amacı müziği şarkı olarak seslendirirken anlama uygun olmak. Onu ben başka bir şey olarak görüyorum ama biz, kendimiz bu işi öğretirken ne yapabiliriz? Bir hani, kitap yerine kulaktan öğrensin, şeklindeki alt kademelerde öneri olabilir yani.

Katılımcı Türkçe öğretmeni*

Türkçe öğretmeni olarak dediklerinize katılıyorum. Ritim çok önemli. Ezberlemek ki çocuklar anlamında belki karşı tarafa hissederek, hissettirerek okuyorlar; fakat şimdi hocamızın bizim amacımız bağlantısını kurmak ise... Ben Kırşehirliyim Neşet Ertaş'ın birçok parçasını çocukluğumdan beri dinledim, ezbere bildiklerim de oldu ama 20 yaşına geldiğinde, bazı sıkıntıları yaşadığımda vurdu bana. Ben derslerimde İstiklal Marşı'nı anlatmaya başlamadan evvel bir coğrafya, bir tarih dersinde gibi önce oradaki dönemi - çocukların anlayacakları yaşa göre- 5. sınıfsa ona göre 8. sınıfsa ona göre o dönemi gözlerinde canlandırmalarını istiyorum. Ardından kelimelerin anlamını gerek tahtaya yazarak gerekse yarışmalar düzenleyerek anlamını bilmedikleri kelimeleri öğrenmelerini sağlıyorum. Onun akabinde doğru bir şekilde okumaları için ezber çalışmalarına başlıyorum. Doğru bir şekilde çocuk yabancı bir şarkıyı da çok güzel söyleyebiliyor. Ama bizim amacımız manayı yakalamaksa eğer önce ezberden... Hani dediniz ya, ne zaman ezber? Oraya katılıyorum. Ezberden evvel ilkokulda da ortaokulda da manayı bulduracak çalışmalar üzerinde durmamız gerekiyor.

Nihal Çalışkan

Burada mana deyince düşünüyorum. Parçadan bütüne doğru gitmek değil de bütünden parçaya.... Bir kıtadaki fikri çocuklarla paylaşmak... Tek tek kelimelerin anlamı üzerinde durmak belki lisede olabilir. Ayrıntılarına girmek 8. sınıfta olabilir. Ama kıtalarda anlatılanla ilgili genel bir anlam... yani tek tek kelimeleri ve cümle açıklama, ayrıntılı bir metin tahlili yerine. Belki de çocukların dikkatini kelimelere çekmek yerine bütüne yönlendirmek doğrusu, çünkü kelimeye takıldığı zaman bütünü kaybediyor.

*Maalesef ses kayıtları deşifre edilirken konuşmacılar kendilerini tanıtmadıkları için bu şekilde yazmak zorunda kaldık.

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Tabii tabii sadece kelimelere değil. Kelimelerin anlamlarını verip o hikâyeyi görmesini sağlamak.

Nihal Çalışkan

Ama onu verdiğiniz zaman yine aynı şeyi yapıyorsunuz. Anlamını öğrendiğimizde parçalara dikkatini çekmiş oluyoruz çocuğun. Ben küçük yaş gruplarında bunun bir netice vereceğini düşünmüyorum. Oradaki hikayelerin, bu kıtada şöyle bir hikâye anlatılıyor, şöyle olmuş gibi... Bir kelime ona bir kelime ona demek yerine...

Esra Karakuş Taysi

Genel olarak verilmesi... Basamak basamak...

Nihal Çalışkan

Evet.

Muammer Yılmaz

Çocuk, anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamını ya birine sorar ya sözlükten bakar anlamı kavrar. Yani oradaki kelimeyi anlamak için cümle içerisinde kullanırsa zaten kavriyor. Kavradıktan sonra bizim amacımız nedir? Oradaki istenen duyguyu yakalaması....

Nihal Çalışkan

Ben ilköğretimin birinci kademesinde kelimeyi cümle içinde zaten kullanamaz. "Mücerret" kelimesini cümle içinde kullanamaz. Daha böyle bir sürü kelime var. Yani ben kelimelerin...

Muammer Yılmaz

İlkokulda zaten ilk 2 kıta. 10 kıta yok. 4. sınıfta sanırım 10 kıta var. Emin değilim...

Nihal Çalışkan

4 ilkokuldur zaten... Bilemiyorum, ben sonuç çıksın diye özellikle konuşuyorum. Klasik yaptığımız... Önce kelimenin anlamını verelim sonra cümle

içinde kullanalım oradan anlayalım diye bir yaklaşımla metnin kavratılabilirliğini düşünüyorum.

Muammer Yılmaz

Şu an bu şekilde öğretiliyor, katılmıyorsunuz ama... Öğretimi bu.

Nihal Çalışkan

Burada bunun için toplandık ya hocam. Bu şekilde yapılıyor, dersek emir demiri keser gibi bir şey oluyor. O zaman tartışacak bir mesele de yok demek ki... Evlere dağılalım.

Halit Karatay

Şimdi beyin fırtınası yapıyoruz. Nihal Hoca'm çocuk çok hızlı okuyor, dedi. Ezberlemede asma tekniği kullanıyoruz biz. Yani sesler birbirine asılarak yazılıyor deriz. Unuturum kaygısıyla hızlı okur. Öyle ezberliyor. Şaşırtmak için sırayı hızlıca okur. Birinci sorunuzun cevabı bu herhalde.

Katılımcı (Kendisini tanıtmadı)

Burada esas olan ezberlemek mi yoksa öğretimini mi tartışıyoruz ben de tam anlayamadım. Ezberlemekse tabii şiir öğretimi çok önemli değil bana göre. Çünkü ezberlediği zaman çocuk, aslında bilmediği kelimeleri soruyor. Öğretmenine soruyor, çevredeki insanlara soruyor ve o kelimeleri öğrenebiliyor. Ama hanımefendinin söylediği gibi şiirin bağlamını çocuğa anlatmak mutlaka zihninde canlandırmak konusunda son derece önemli. Bence burada önemli olan ezberletmekse hızlı olması veya yavaş olması çok önemli değil. Esas olan ezberlemesi. Tabii ezberlemeyi sınıflara göre yavaş yavaş çoğaltarak yapmak mutlaka daha önemli. Ama esas olan öğretim yapılır, nasıl ezberletildiğinin çok önemli olmadığı kanaatindeyim.

Suat Ungan

Bu arkadaşlar sundu belki dünyada millî marşı bizim kadar öğreten başka ülke yoktur. Belki aşırı derecede vurguladığımız zaman da anlamsızlaşıyor. Her maçta İstiklal Marşı, her yerde İstiklal Marşı... Müzik dersinde İstiklal Marşı, din kültüründe İstiklal Marşı, Türkçe dersinde İstiklal Marşı, inkılap dersinde İstiklal Marşı... Ortada bir şey yok. Bu bir ruhsa, bir kültürse bunun özümserenerek verilmesi lazım. Bu, matematikçinin de görevidir, fen

bilgicinin de görevidir, kısmen Türkçecinin de görevidir. Bence kültürel bir davayı bir ders üzerine yüklememek lazım. İstiklal Marşı'nı şuur olarak matematikçi de fenci de bilmeli. Ama milli duyguyu da İstiklal Marşı üzerinden okumak çok doğru değil. Çünkü çok geniş bir alan. Bence bunu biraz daha farklı açılardan da değerlendirmek lazım. İstiklal Marşı'yla sadece bir nesil yetiştiremeyiz. Ama Epictetus'un bir sözü var. Der ki: "İnsanın anayurdu çocukluğudur." Ne kadar dolaşsak, gitsek tekrar oraya dönüyoruz, orası güzel, biliyoruz. Ruhuna işleyen adam bir gün yurtdışına gidip bir ezanı duyduğumuz zaman hiç ilgimiz olmasa bile o dini, vatani, milleti hissettiğimiz gibi onun da size hissettirmesi lazım. Mana şu veya bu şekilde verilebilir ama ruha işlendiği zaman kalıyor. Ritim diyorum birincisi, ritim.

Halit Karatay

Buyurun Ahmet Bey...

Ahmet Benzer

Herkese tekrar merhaba... İstiklal Marşı'yla alakalı şöyle bir düşüncem var. Şu anda İngilizce okumaya başladıysanız 1800'lü yıllarda yazılan İngilizce bir metni okuyup anlayabilirsiniz. Ben Latin harf okumasını bilsem de 1960 yılında yazılan Latin harfli bir metni okuyup anlayamıyorum. Bu noktada İstiklal Marşı benim için çok önemli bir araç çünkü geçmişle bağ kurmak istiyorum. Geçmişle bağ kurmak için İstiklal Marşı'nı kullanırsam İstiklal Marşı'ndaki kelime bilgisi üzerinden, paragraf bilgisi üzerinden, cümle kurulumu üzerinden, deyimler, noktalama işaretleri üzerinden şu anki bilgilerimi geçmişte yazılan bir metin üzerinden karşılaştırmalı Türkçe derslerinde kullanabilirim.

Kelime bilgisi, paragraf, cümle kısımlarını ayrı ayrı çalışabiliriz. Nihal hocamın bahsettiği kelime bilgisi uygulamasıyla farklı etkinlikler yapabiliriz. Oldukça kıymetli bir öneri. İstiklal Marşı'nda kelime öğretimine bütüncül yaklaşalım. Cümle cümle gidelim, satır satır gidelim... Sabahki oturumda Kaçalın hocamızın kaynak kitap teklifi vardı. Oldukça kıymetli. Çocuklar farklı kelimeler öğrensinler. "Bakmak" kaç tane farklı *bakmak* var? Ne oldu? Bazı kelimeler öldü. Mesela ben asistanken, 17.00 gibi Kadıköy'de buluşalım, dediğimde odamdaki hoca, bari sen deme, "gibi" benzerlik anlamı kurar, derdi ama kelimedede anlam genişlemesi oldu. "Yaklaşık" anlamını aldı kelime... 17.00 gibi buluşalım, 17.00 yakınlarında buluşalım, 17.00 civarında buluşalım... Biz bu değişimi anlık olarak yaşadık. Şimdi ben İngi-

lizcede 1884 yılında yazılan kitabı okuyup anlayabiliyorum ama 1960'taki metni anlayamıyorum o da Latince. İstiklal Marşı'nı bu mantıkla ortaokulda düşünürsek dini motifler var. Halit hocam sabahki oturumda dedi ki, 20 tane kelimeyi edebiyat öğretmenim bana öğretti ve çözdüm. Bu kelimeler üzerinden bir kelime öğretimi noktasına girdiğimizde ya da telaffuz noktasına girdiğimizde... Kelimelerin telaffuzu değişti. İstiklal Marşı çocuk için bir kültür aracı olabilir: Türkçedeki dil değişimi nasıl olmuş? İstiklal Marşı da bize şu an güzel bir kaynak, harika bir kaynak... Eğer biz bunu sadece ezberle sınırlarsak melodiyle, ezgiyle, prozodiyle sınırlarsak Suat Hoca'mın dediği gibi amaç hasıl olmayabiliyor. Biraz daha işin içine girsek mesela, noktalama işaretlerini bir değiştirelim mi diye çocuklarla etkinlikler yapsak. Nerede duruyoruz? Nerede yarım nefes alıyoruz? Nerede tam nefes alıyoruz? Mesela dün kadar biz şöyle düzenlemeler yapıyorduk. "Vaka" kelimesini siliyorduk yerine "durum" yazıyorduk. Vaka öldü diye. Koronayla birlikte vaka kelimesi dirildi. Vaka sayımız kaç? Hiç durmadan konuşula konuşula kelime dirildi. Ben onun için mesela İstiklal Marşı'yla alakalı her bir paragrafa bir ad verin desem çocuklara bir etkinlik yaptırırsam ortaokulda. Çocuklar her bir paragrafa bir ad verseler. Ne kadar güzel bir paragraf çalışması olur ya da İstiklal Marşı'nın iki kitasını değiştirelim, sizce hangileri desem... Çocuğun bunu yapabilmesi için kelime bilgisini de paragraf bilgisini de cümle bilgisini de bilmesi gerekecek.

Bunu yapabilmek için toparlıyorum, programda isterseniz İstiklal Marşı'nı bir bütün olarak verip her şeyi bunun üzerinden gidebilirsiniz. İstiklal Marşı'nı Türkçe dersinin her bir alanına parçalayabilirsiniz. Cümle konusunu mu işliyorsunuz? Esra Hoca'mın dediği gibi materyal yoksunluğumuz var, cümle konusu anlatılırken İstiklal Marşı'nı neden kullanmayalım. İsmail Hoca'm, çalıştaya gelir misiniz, diye sorunca kendi kendime bir pişmanlık yaşadım çünkü Dinleme Eğitimi adlı kitabım var içinde İstiklal Marşı yok. Dedim ki oturayım bir İstiklal Marşı'nı dinleme metni şeklinde nasıl derste işleyebilirim... Kitap güncellenince o kesiti oraya ekleyeyim. Ne oldu, kitap güncellenince ben o kesiti oraya ekleyeceğim. Noktalama işaretlerinde İstiklal Marşı'ndan bir kesit, cümlede bir kesit... Eğer İstiklal Marşı'nı böyle kullanırsam benim geçmişle bağımı kurabilir. Bu telaffuz değişti, bu kelime değişti, bu anlatım değişti, bu cümle kurulumu... Çok kıymetli... Mesela an itibariyle ben çocuklara kurallı cümleyi mi öğretiyorum, akıl alır gibi değil diğer cümlenin adı da devrik cümle. Şair nasıl yazmış? Devrik cümle ile yazmış. Terminoloji üzerinden gidince, adlandırma üzerine gidebilirim.

Muazzam bir duygu yoğunluğu... O duygu yoğunluğunu bu cümle tarzıyla nasıl ifade etmiş, bunun üzerine gidebilirim... Arkadaşlarımız, hocalarımız çok güzel sunum yaptı. Farklı disiplinleri verdi. Mesela Türkçe ve müzik... Şu anda popüler disiplinler arası çalışma, bütüncül holistik yaklaşım diye dünyada gidiyor. Mesela İstiklal Marşı'nı Türkçe ve müzik öğretmenini birlikte çalışsın. Belki bu ezgi problemini çözebiliriz. Teşekkür ediyorum.

Halit Karatay

Teşekkür ederiz katkılarınız için.

Suat Ungan

Hocam bir şey diyeceğim.

Halit Karatay

Buyurun Suat Hoca'm.

Suat Ungan

Biz çok derin bir milletiz. Biz 50 yıllık, 100 yıllık mı milletiz? Ben Osmanlı'nın torunuyum, ben Selçuklu'nun torunuyum. Ben daha eskiye gidiyorum. Bu milleti bir bütün olarak ele alabilen, tarihi, kültürü öğretebilen... Siz bu milletin tarihini 100 yıla sınırlandıramazsınız. Orada yaşadığımız bir tarihi vaka bence fark yaratır. Bize bir şey öğretir ama siz bir İngiliz'i, bir Alman'ı siz 100 yıla sınırlayabilir misiniz? Çok geniş açıdan da değerlendirilmesi gerekir. Belki öğretilen bu milletin tarihinin çok daha derinlere de gidilmesi lazım. Belki de sınırlandırıyor bizi. Bu çocuklarda biz 100 yıllık bir milletiz algısı oluşacak. Bu da ayrı bir tartışma konusudur. Buna da bakmak lazımdır.

Halit Karatay

Şimdi aslında şöyle... İstiklal Marşı'nı klasik düşünmeyelim. "Korkma" nidası "Bedir'in aslanları ancak bu kadar şanlı idi" manasındaki varlık yokluk mücadelesinin zafer coşkusu... Bunu 100 yıla değil 1400 yıllık İslamiyet'in doğuşuyla son kalesi Çanakkale'de tekrar geldiği yere gönderilmek istenmesi. Sevr'den Sevr'e... Sevr Anlaşması tesadüf değil. Sevr'de başlayan bir maceranın tekrar Sevr'de nihayete erdirilmek istenmesi. Dolayısıyla İstiklal Marşı'nı böyle yüzeysel düşünmeyelim. 50 yıllık şarkı olarak ya da şiir olarak... Buyurun sayın hocam.

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Öncelikle değerli fikirleriniz için hepinize teşekkür ediyorum. Sonrasında özür diliyorum. Oturumun başında yer alamadım, belki orada sözü geçmiştir, Millî Eğitim'in başka bir semineri vardı. Ben burada hocalarımın sunumunu dikkatle izledim. Özellikle de branşım Türkçe aynı zamanda ortaokul öğretmeniyim. Lisede de görev yaptım. Dedikleri gibi hocalarımın hiçbir şekilde Türkçe kitaplarında yer almıyor. Hocam çok güzel bir şey söyledi. Dedi ki, öğretmenlerimize çok iş düşüyor. Burada, İstiklal Marşı'nın öğretmen inisiyatifine bırakılmayacak kadar değerli olduğunu bir kere belirtmemiz gerekiyor. Şu an ben her senenin İstiklal Marşı'nı işliyorum ama ne yazık ki herkes işlemiyor. Burada bir kere İstiklal Marşı'nı kişisel inisiyatiften çıkarmamız gerekir. Yani bunun kişisel inisiyatif, öğretmenin tercihi olmaması gerekir. Bunu ben defalarca Millî Eğitim'e, öğretmenlere her yılın sonunda bir kâğıt doldurtulur. Uzun uzun ben yazarım. Şimdiye kadar ben hiç cevap alamadım. Umuyorum bir gün cevap alırım. Orada İstiklal Marş'mızın bu şekilde yeniden işlenmesi ve her sene başında iki hafta yer ayrılması... Hocamız çok güzel noktalara temas ettiler. Farklı yöntemler ve yahut iş birliği... İş birliğini dönem içinde yapamıyoruz. Neden? Akademik camia çok farklı, Millî Eğitim'in içi çok farklı. Bir kere LGS diye bir sorumuz var ya da öğrencilerin tamamen kanalize olduğu bir nokta var. Dönemin içine bunu yaydığımız zaman bu sıkıntı. Ama bütün iş birlikleri dönem başında daha rahat yapılıyor. Yani her şeyden evvel bunun müfredata girmesi lazım. Ezberlenme noktasındaysa kesinlikle ezberlenmesi gerekiyor, bu benim kanaatim. Özellikle ilkokulda belki kelimeleri anlayamayacaklar. Hocam çok güzel bir tespitte bulundu. Bütüncül... Yani kelimeleri tek tek çocuğa öğretmeyiz evet ama bütüncül olarak resimleme çalışması yaptırdım. Yeter ki biz İstiklal Marşı'nı müfredata alalım, sonra öğretmenin fikir zenginliğine bırakalım. Gönül coşkunluğu varsa öğretmen elbette ki ama bunu herkes yapmayacak. Bunu herkesin yapmayacağını bilmesi gerekir. Teşekkür ederim.

Neslihan Yücelşen

Hocam aslında o ifadeyi orada söylememizin nedeni tam olarak buydu. Ben eğitim fakültesi mezunuyum, çalışmayı birlikte yaptığım hocam da eğitim fakültesi mezunu. Dolayısıyla çevremizde çok fazla öğretmen arkadaşımız var. Biz çalışmayı yapmadan önce onlarca öğretmen arkadaşımızla görüştük, mezun ettiğimiz öğrencilerimiz vardı, onlarla da görüştük.

Hepsi şunu söyledi, biz dönem başında ilk ilk iki saati, İstiklal Marşı'nın öğretimine ayırıyoruz ama bu, sizin de söylediğiniz gibi, bizim inisiyati-fimizde. Biz bunu geleneksel olarak sürdürüyoruz. Ünitelendirilmiş yıllık planda yok, zaten burada birlikte baktık kazanımlarda yok, öğretim programının herhangi bir yerinde yok. O yüzden aslında bu ifadeyi kullandık. Emeğinizin farkındayız, bunu vurgulamak için söylemiştik.

Halit Karatay

Başka katkısı olan var mı?

Esra Karakuş Taysi

Hocam, ben de bir süre öğretmenlik yaptım sonra üniversiteye geçtim. Dediği gibi hocamızın, ilk zamanlarda zaman ayırırsanız ayırıyorsunuz. Gerisi sizin iç yapınızla ilgili. Lisans eğitiminde almışsanız yansıtıyorsunuz, kendiniz bununla ilgili bir his taşıyorsanız yansıtıyorsunuz. Programlarda bununla ilgili kazanımlar vb. yer almıyor. Süreç sadece öğretmenin hassasiyetine kalmış oluyor. Öğretmen bu yönde bir eğitim almamışsa, ilgisi yoksa, konuyla ilgili hissiyatı da gelişmemişse bir iki sene sonra diyor ki artık gerek yok, zaten 5. sınıfta gördüler, 6. sınıfta gördüler, 7. sınıfta gördüler... Çocuklar da çoğu zaman biz bunu zaten 2 yıldır yapıyoruz öğretmenin; bir daha, bu sene de yapmamıza ne gerek var? şeklinde bir yaklaşım sergiliyorlar. Bu bağlamda temelde öğretmen yetiştirme sürecinde bilinçli uygulamalara yer verilmelidir. Ben de eğitim fakültesi mezunuyum; lisansım, yüksek lisansım, doktoram hepsi eğitim... Eğitim fakültesinde de derslere giriyorum. Öğrencilerle karşılaştığımda kendi çocuklarımız için de söyleyeyim bunu, çocuklar İstiklal Marşı'yla ilgili genel olarak bir şey bilmiyorlar. İyi öğretmenlerle karşılaşmışlarsa, sistem içinde yoğrulmuşlarsa evet iyi geliyorlar ama değilse boş geliyorlar. Biz de onları tekrar öyle gönderiyoruz aslında.

İstiklal Marşı'na yönelik bizler ne yapıyoruz? Bence biz de bir şey yapmıyoruz. Şimdi düşünüyorum, dört yıl derslere giriyoruz, biz az hocayla çok fazla derse giriyoruz. Ben 6-7 dönem çocuklarla bir arada oluyorum. Bakıyorum İstiklal Marşı'yla ilgili özel olarak ne yapıyoruz diye... Ben 1. sınıfta *İstiklal Marşı'nı Anlamak* diye Nurullah Çetin'in bir kitabı var. Okudunuz mu bilmiyorum. Çok güzel bir kitap. Çocuklara onu okutuyorum. Onunla başlıyorlar. Üzerine biraz konuşuyoruz. Diyorlar ki; hocam bu yaşımıza

geldik, İstiklal Marşı'yla ilgili bu kadar bilgiye sahip olmamıştık. Bu çok acı bir durum. Sadece geçmiş bilgilerini biraz hatırlasınlar diye yaptığım çalışmanın sonuçlarında çocukların bildiğini varsaydıklarımızla aslında ilk defa karşılaştıklarına şahit oluyorum. Öğrencilerin bu konudaki eksiklerini çoğu zaman fark etmeden mezun ediyoruz ve okullara gönderiyoruz. Öğretmen adayları ortaokulda, lisede ne aldıysa o kadarıyla öğretmen oluyor. Bence biraz da fakültelerde bizim daha bilinçli ve uygulamaya yönelik çalışmalar yapmamız gerekiyor. Öğretmen adayları da öğrendikleri öğretim yöntem ve teknikleri vb. kullanarak, süreç içinde edindikleri tecrübelerle aldıklarının üzerine eklemeler yaparak emek verecekler ama temelde öğretmen yetiştirmede biz üzerimize düşen görevi yerine getirmeliyiz diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

Halit Karatay

Teşekkür ediyoruz sayın hocam. Başka katkısı olan öğretimiyle ilgili... Murat Hoca'm sizin bir görüşünüz var mı? Murat Hoca'mın öğretmenliği de var. İstiklal Marşı'nın öğretimiyle ilgili.... İstiklal Marşı ezberletilsin mi, ne zaman ezberletilsin?

Murat Özbay

Tabii ki ezberletilebilir. Farklı yaş grupları için farklı sayıda kıta olabilir. Aslında benim farklı düşüncelerim de var, ortaya yeni problemler çıkarabilecek. Şimdi İsmail Bey'e yeni problemler çıkarmak istemiyorum. Mesele, acaba gençlerimiz İstiklal Marşı'nı niye öğrenmek istemiyorlar? İstiklal Marşı törenlerinden niçin kaçıyorlar, niçin okulun arkasına saklanıyorlar. Sabahleyin konuşan hocalarımızdan birisi dile getirmişti. Çok sık okuttuğumuz için "kanıksıyorlar" mı, bıkyıyorlar mı? Bunda bestenin de bir etkisi var mı? Öğleden önce de konuştuğumuz gibi musiki ve şiir arasında bir uyumsuzluk mu var? Her yerde söylenmesi bir problem yaratıyor mu? Sokaklarda, gösterilerde, statlarda söyleniyor. Bilen bilmeyen, doğru yanlış demeden söylüyor... Tamam iyi oluyor coşkusu var ama doğru söylenmeyince olmuyor işte.

Acaba çocuk ve gençlerimizin bu konudaki hazırbulunuşluk düzeyleri nedir? Bunların yaş gruplarına göre biyo-psiko-sosyal özellikleri nelerdir? Bu konu yeterince araştırılmış mıdır? Çocuklarımızın hiçbir şey bilmediklerini

var saymak da doğru değil. Şu önümüzdeki caddenin adı Sebze Bahçeleri Caddesi. Sebze Bahçeleri Caddesi eskiden sokaktı. Sebze Bahçeleri Sokağı. Karşısında da bir dere vardı. Söğütler, ebzeler falan vardı. Ama şimdi onlar yok. Böyle nice örnekler var bütün Türkiye'de. İstiklal Marşı'nı öğretirken biz diyoruz ki çocuğa "Bu cennet vatan"... O çocuk dese ki "Hani cennet vatan öğretmenim?". Demiyorlar, yine de saygı gösteriyorlar bize ve demiyorlar ama... Nerede bu cennet vatan, dese ne yapacağız? Hasılı sorun, bütün ülkenin, bütün vatandaşların sorunu olmalı. İstiklal Marşı'nı sevmek, benimsemek, millet bilincine ulaşmak biraz da çocuğun yaşadığı çevre şartlarına bağlı. Bu konuda politikacıların bir fikri var mı? Varsa bunlar nelerdir? Ayrıca toplumun böyle bir derdi var mı? Bu konuda da kapsamlı araştırmalara ihtiyacımız var. Burada öğretim üyesi ve Türkçe/edebiyat öğretmeni arkadaşlarımızın sunduğu/sunacağı yöntem, teknik ve etkinlikler tek başına yeterli olabilir mi? Biz birer eğitici olarak elbette elimizden geleni yapıyoruz, yapacağız da. Ancak bu sorunu sadece Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin omzuna yüklemek doğru değil. Okullardaki törenlerin hazırlanması ve yönetilmesi görevlerini bile maalesef sadece bizim meslektaşlarımıza veriyorlar. Bütün öğretmenler bundan sorumlular aslında. Her hafta, her ay bu görev değişebilir, İstiklal Marşı okutma görevi. Niye Türkçe öğretmenleri? Bütün öğretmenlerin aynı şekilde İstiklal Marşı'nı biliyor olması gerekmez mi?

Bence bu iş için bir seferberliğe ihtiyacımız var. 2021 yılı Mehmet Âkif yılı oldu, o yılı öyle geçirdik. O yıl Mehmet Âkif yılı olmasına rağmen niçin bir İstiklal Marşı Öğretimi Çalıştayı yapılmadı? Gerçi böyle "yıl"lar ilan edildiği zaman da aslında bir iki etkinlikten sonra sanıyorum ki sıradan hâle geliyor.

Halit Karatay

Sağ olun hocam katkılarınız için. Bu bir vatandaşlık sorunu olduğu için aslında sabahki sunumda arkadaşlar bahsettiler. Sosyal bilgiler içinde geçiyor Mehtap Hanım'la Cemal Hoca'mızın sunumunda. Tabii bu, dil bilincini gerektirdiği için genellikle Türkçe ve edebiyat öğretimi içinde görülüyor. Ama müzikalitesi unutuluyor. Bunun bir müzik değeri olduğu unutuluyor. Müzik öğretmenleri işe koşulmuyor. Türkçe öğretmenleri canhıraş koştururken diğer öğretmenler çok fazla bir sorumluluk almıyor. Bence müzik öğretmenleri, tarih öğretmenleri, sosyal bilgiler öğretmenleri, din kültürü

öğretmenleri de birlikte bu işi yürütmek durumundalar. Ne zaman ezberletilmeli, ne kadar ezberletilmeli... Programdan arkadaşlarımız bahsettiler. 4. sınıfa kadar 6 kitabı... Çocuk ezberleyemez mi? Bana kalsa, 12 yaşına kadar en azından hepsini bitirmesi lazım. Güzel örneklerimiz yok. İstiklal Marşı'nın okunduğu güzel örneklerimiz yok. Asma tekniği kullanarak çocuklar ezberlerler. Kulaktan ezberlerler onu söylemeye çalışıyorum. Hayatın içine sokmuyoruz. Sadece törenlere hapsettiğimiz için belki de günlük hayatta da çok fazla kullanılmaması da bir olay karşısında düşünceyi geliştirme yolu olarak kullanmıyoruz aslında. O tarz problemler de var. Başka düşüncesi, fikri olan var mı? Açılım getirmek isteyen? Buyursunlar sayın hocam...

Murat Özbay

Notlarımda var. Bunu unutmadan söyleyeyim. Hepimiz biliyoruz. Sütçü İmam Üniversitesi'nden bir tıp fakültesi öğrencisi, birkaç yıl önce popüler bir programda- "Kim 500 Milyar İster?" idi eskiden. Şimdi galiba bir milyona çıkardılar.- final sorusunu bilerek bir milyon lirayı kazandı. Soru, İstiklal Marşı'ndan birkaç kelime ile ilgiliydi. O genç, düşünce düşünce, içinden okuyarak cevabı buldu ve o ödülü kazandı. Fakat toplumda bir ses gelmedi buna. 200'e yakın Türkçe ve edebiyat bölümümüz var, belki daha fazla, buralarda da bir yankı bulmadı. Bu genç bölümlerimize davet edilmedi. Ben basında da fazla görmedim. Sadece aldığı milyon üzerinde duruldu; halbuki İstiklal Marşı öğretimi konusunda motive edici bir öge olabilirdi. Teşekkür ediyorum.

Neslihan Yücelşen

Son olarak özetlemek isterim düşüncelerimi. Müfredat yoğunluğu düşünüldüğünde tarih, din kültürü ve müzik derslerinde milli marşa yeteri kadar yer veriliyor. Tarimizdeki yeri, önemi, Mehmet Âkif'in hayatı hatta Osman Zeki Üngör'ün hayatı yer alıyor. Yani sıraladığım derslerle ilgili belki de alanım olmadıkları için ben bir sorun olduğunu düşünmedim. Türkçede ise bir düzen yok. Örneğin ilk kademede her sınıfta var ikinci kademede hiçbir sınıfta yok. Nedeni belli değil. Dönem içinde tesadüfen bir metin seçildiyse var. Çalıştayda öğretmenlerin söylediği şeyi bize de çevremizdeki arkadaşlarımız söylemişti. Sene başında ilk derslerde geleneksel olarak öğretmen isterse İstiklal Marşı'ndan bahsediyor, ezberlettirip

okutturuyor veya tercih etmiyor çünkü onun elinde. Bu konuda ben Mehmet Yüzücü'nün verdiği IB örneğini de önemli buluyorum. İstiklal Marşının kabul tarihine denk getirilerek bütüncül şekilde tarih, din kültürü, müzik ve Türkçe derslerinde birbirini destekleyecek içerikler geliştirilip yıllık plana yerleştirilebilir.

Halit Karatay

Evet kahve molası verebiliriz. Teşekkür ediyoruz değerli katkılarınız için.

Ortaöğretimde İstiklal Marşı Öğretimi

*Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı
Dersi Öğretim Programı ve Ders
Kitaplarında İstiklal Marşı*

 Aliye Uslu Üstten

*Millî Mutabakat Metnimiz İstiklal
Marşımızın Öğretilmesi Meselesi*

 Mahmut Abdullah Arslan

*Okullarda İstiklal Marşı'nın Öğretilmesi
ve Sevdirilmesi*

 Halit Karatay

İKİNCİ OTURUM

ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI VE DERS KİTAPLARINDA İSTİKLAL MARŞI

*Aliye Uslu Üstten**

Milletlerin bağımsızlığının sembolü olan marşlar, aynı zamanda o milletin verdiği mücadeleyi ve millî ruhu yansıtan bir belge niteliğindedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde II. Mahmud Dönemi'nden itibaren Mahmudiye, Mecidiye, Aziziye, Hamidiye ve Reşadiye Marşı gibi törenlerde çalan marşlar olmakla birlikte bunlar resmî marş değildir. 12 Mart 1921'de Millî Marş olarak kabul edilen İstiklal Marşı, Türk Milleti'nin bağımsızlık bildirgesidir. Türklerin tarih boyunca olduğu gibi o dönemde de kimseye boyun eğmeyeceğini ve millî birlik duygusuyla her türlü güçlüğü üstesinden gelineceğinin ilanidir.

23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışıyla birlikte millî marş gerekliliği ortaya çıkar. Bu sebeple 1920 yılının son aylarında Erkân-ı Harbiyye Riyâseti'nin isteğiyle Maarif Vekâleti tarafından 7 Kasım 1920'de millî marş güftesi yarışması açılır. Ancak mevcut şiirler, istenilen duyguyu yansıtmadığı gerekçesiyle için uygun bulunmaz. Para ödülü olduğu için Âkif Ersoy yarışmaya katılmamıştır. Âkif'in yakın arkadaşlarından Hasan Basri Çantay, bu konuda Âkif'e ısrar eder; yarışmaya katılması durumunda müsabaka şartlarının kalkacağını, gerekirse parayı bir hayır kurumuna verebileceğini belirtir. Âkif, Hasan Basri'nin kendisi adına bakanlığa söz verdiğini de duyunca yazmayı kabul eder. O andan itibaren Âkif'in "evde, sokakta, camide, Meclis'te, uyurken, yürürken, yemek yerken; âdeta bütün vücuduyla İstiklal

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, aliyeuslu@gmail.com

Marşı'nı düşündüğünü, yazıp bitirinceye kadar tam bir istiğrak halini yaşadığı" ifade edilir (Özönder, 1986, s. 116). Eşref Edip onun bu yazma sürecini "... odanın bir tarafında çekilmiş, elinde ufak bir kağıt... tefekküre dalmış ... ara sıra bir kelime yazıyor ... bazen yazdığını çiziyor ... sonra tekrar yazıyor ... bazen de saatlerce düşünüyor." şeklinde anlatır (Fergan, 1938, s. 74).

Meclisin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda Âkif'in şiiri İstiklal Marşı güftesi olarak kabul edilir. Ödül olarak kendisine verilen parayı ihtiyacı olmasına rağmen savaş sebebiyle mağdur olan kadın ve çocuklara meslek edindirmek için kurulan Dar'ül Mesai (İş Evi) isimli vakfa bağışlar (Gürel, 2021, s. 185). İstiklal Marşı'nı da tıpkı kazandığı ödül gibi milletine armağan etmiştir. Nitekim Mısır'dan döndükten sonra şu açıklamayı yapmıştır:

İstiklal Marşı... O günler ne samimi, ne heyecanlı günlerdi. O şiir, milletin o günkü heyecanının bir ifadesidir. Bin bir fecâyî karşısında bunalan ruhların, ıztıraplar içinde halas dakikalarını beklediği bir zamanda yazılan o marş, o günlerin kıymetli bir hatırasıdır. O şiir bir daha yazılamaz. Onu kimse yazamaz... Onu ben de yazamam... Onu yazmak için o günleri görmek, o günleri yaşamak lazım. O şiir artık benim değildir. O milletin malıdır. Benim millete karşı en kıymetli hediyem budur." (Eşref Edip, 2011: 135).

Bu nedenle Mehmet Âkif, İstiklal Marşı'nı Safahat'a da koymamıştır. Bu düşünce ve duygularla yazılmış olan İstiklal Marşı'mız, öğretim programlarında ve ders kitaplarında sadece millî marşımız olarak girişte yer almakta ancak manasına dair herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

1924'ten itibaren Türk Dili ve Edebiyatı dersi programları incelendiğinde "millilik" kavramına vurgu yapıldığı görülmektedir. Önceki programlardan farklılık gösteren 1952 Lise Türk Dili ve Edebiyatı Müfredat Programı, liselerin dört yıla çıkarılması ve edebiyat şubesine iki saat "Garp edebiyatı" dersi eklenmesiyle yenilik getirir (Karakuş, 2002: 180). Programda 4. sınıf konuları arasında "Mehmet Âkif, Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Halide Edip, Yakup Kadri, Refik Halit, Reşat Nuri'den örneklerle, edebiyatımızın son yüzyıldaki gelişmesi hakkında genel bilgiler." maddesi yer alır (MEB, 1952: 70-72).

2005, 2011 Türk Edebiyatı Programı'nda ise 11. sınıf konularından Millî Edebiyat döneminde "Hasta Çocuk" ve "Küfe"den hareketle Âkif'in eserleri ve önemi üzerinde durulur. "Şiirleriyle halkın değerleri ve yaşama tarzı üze-

rinde durduğu açıklanır.” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2011). Programın 12. sınıf serbest nazım biçimi öğretiminde Âkif'ten manzum hikâye seçilmesi tavsiye edilir.

2018 Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'nda Okuma (Metni Anlama ve Çözümleme) bölümünde “Şiir” başlığı altında,

A.1. 10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirir. a. Bu kazanım ele alınırken şiirin, şairin hayatı ve görüşleriyle ilişkisi üzerinde durulur. b. Şiirin şairin ünlü eserlerinden biri olması, şairin tanınmasına katkısı, şiirin edebiyat ve/veya toplum hayatındaki akisleri vb. hususlar üzerinde durulur (Örnekler: Necip Fazıl'ın “Kaldırımlar Şairi”, “İstiklal Marşı”-nın millî marş, Mehmet Âkif'in ise bu vesileyle “millî şair” olarak anılması; Vesilet'ün Necat'in mevlit türünün sembol eseri olup halk arasında bir geleneğe vesile olması). Bu hususların metne ve şaire göre farklılık göstereceği belirtilir (MEB, 2018: 20).

Programın 11. sınıfın 3. ünitesinde “Şiir” başlığı altında “Millî Edebiyat Dönemi'nin bağımsız isimlerinden Mehmet Âkif Ersoy'un bir şiiri değerlendirilir, ‘manzum hikâye’ kavramı açıklanır.” kazanımı yer almaktadır.

2011 Türk Edebiyatı Programı'nda İstiklal Marşı olmamasına rağmen Mehmet Âkif Ersoy'a diğer programlara göre daha fazla yer verildiği görülmektedir. Ancak İstiklal Marşı'na yönelik herhangi bir kazanım yer almamaktadır.

1928 yılından önceki ders kitapları incelendiğinde önce teorik bilgi, ardından metin örnekleri ve açıklama yoluna gittikleri görülür. Şehabettin Süleyman ve Mehmed Fuad'ın “Malûmat-ı Edebiye” kitabında ise metinlerden hareketle konuyu kavratma yöntemi izlenmiştir (Polat, 1987: 118). Ali Canip Yöntem'in “Edebiyat” adlı kitabı, 1928 yılından sonra Türk alfabesiyle hazırlanarak okullarda okutulmuştur. Hazırlanış yöntemi bakımından değerlendirildiğinde, kitapta nazım ve nesir ayırımından hareketle metinlerin seçiminde ve işlenişinde mukayese yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Örnek metinlerin sonunda konu ile ilgili gerekli açıklamalar yapılmıştır. Metinler ele alınan konuya bağlı olarak biçim veya içerik bakımından karşılaştırılarak incelenmiştir. Bunun dışında metinle ilgili başka çalışmalara yer verilmemiştir. Nesir ve nazımın anlatıldığı bölümde vezinleri şu örneklerle açıklamıştır (Canip, 1928, 15):

Hece Vezinleri: Rüya Kırlarında (Yusuf Ziya); Ada Yolcuları (Fazıl Ahmed) Kurt ile Ayı (Ziya Gökalp), Gemiciler (Enis Behiç), Bugünün Çocuklarına (İbrahim Alâeddin), Münzevi (Faruk Nafiz), Millî Neşide (Enis Behiç), Gurbet Yolunda (Yusuf Ziya).

Aruz Vezinleri: Fırat (Muallim Naci), Dağlara (Mehmet Celâl), Çankaya (Faruk Nafiz), Kurbağalar (A.C.), Teşrîn-i Evvel (Tevfik Fikret), Ah Nijat (Recaizâde Mahmud Ekrem), Tecelli yahud Teselli (Abdülhak Hamid), Bahâr-ı Terânedâr (Tevfik Fikret), Bir Sabah İdi (Tevfik Fikret), Bahâr (İs-mail Safâ), Sabah Ezanında (Tevfik Fikret), Yağmur (Tevfik Fikret), Hülya-da Bir Temaşa (Recaizâde Mahmud Ekrem), Ferda-yı Tedfîn (Recaizâde Mahmud Ekrem), Makber'den (Abdülhak Hamid), Hakikate Doğru (Süleyman Nesib), Yaprak (A.C.), Kış (Orhan Seyfi), Kalender (Muallim Naci) Aruza Veda (Halid Fahri).

Görüldüğü üzere Âkif ve İstiklal Marşı'na yer verilmemiştir. Halid Fahri Ozansoy'un 1928 tarihli "Usûl-i Tahrir ve Edebiyat ile Beraber Edebî Kıraat Numuneleri" adlı ders kitabı Ali Canip'inkinden farklı olarak tematik bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Nazım ve nesir arasındaki farkı açıkladıktan sonra metin tahlillerine yer verilmiştir. Kitapta yer alan metinler şunlardır (Ozansoy, 1928): **Fatih Cami manzûmesinden bir parça (Mehmet Âkif)**, Ramazan Gecesi (Rüşen Eşref), Ramazan (Tevfik Fikret), Makber'den bazı parçalar (Abdülhak Hamid), Vaveyla'dan (Namık Kemal), **Asım'dan (Mehmet Âkif)**, Ufuk ve Hilal (Tevfik Fikret), Çankaya (Faruk Nâfiz), Ses (Yahya Kemal), Çöl Tasvirleri (Pier Loti'den), Venedik Kanalları (Namık İsmail), Haliç (Kenan Hulûsi), Kalamışta Akşam, Bursa'da Akşam, (Ömer Bedreddin), Akşam ve Develer (Sabri Esad), Voterlu (Kâmran Şerif), Hasretten Hasrete (Yakup Kadri), Kaplan (Fuad Bahaeddin), Herkesin İçindeki Su (Eski bir Çin masalı), Anadolu Toprağı (Orhan Seyfi), Git, Bahar! (Halide Nusret), Evim (Yusuf Ziya), Çobanla Bülbül (Ziya Gökalp), Benimle Yürüyene (Faruk Nâfiz), Deniz ve Arslan, Taze Ekmek, Ayşe Kızla Vato (Ahmet Hikmet), Bir Yudum Su (Reşat Nuri), Kerem Çeşmesi (Aka Gündüz), Portland Dükü, Yaz Görüşleri (Ali Canip), Babamın Vasiyeti (Ziya Gökalp), Kara Göze Davet, Gözler (Muallim Naci), Temenni-i Bahar (Recaizâde Ekrem), Komşu Hatırı (Kâmran Şerif), Oğuznâme'den, İlyada'dan, Sarı Zeybek Türküsü, Şehnâme'den, Gemiciler (Enis Behiç), Sergüzeşt'ten, Aşk-ı Memnû'dan (Hâlid Ziya), Mev'ud Hüküm (Halide Edib), Çalikuşu'ndan (Reşat Nuri), Mehmet ile Tavuk Hırsız (Reşat Nuri), Bir Saat Bulan Adam, Şiir ve Şair (Hasan Ali), Şarkın Ufukları (Ali Canip), Hasta (Cenab Şehabetin), Tabiat (Hasan Ali), Muhsine Hanım (Hüseyin Rahmi), Tiryaki Sözleri

(Cenab Şehabeddin), Kır Şiirleri, Sahra'dan (Abdülhak Hamid), Akşamlar (Köprülüzâde Mehmet Fuad), Tarlalar (Vâlâ Nureddin), Defter-i Amelî (Ziya Paşa), Ağustos (Muhammed Emin), Rûbab-ı Şikeste (Tevfik Fikret), Tarih Yollarında Uzaklaşırken (Hamdullah Suphi), Horoz (Ömer Seyfettin), Abdülhak Hamid, Tipide Bir Yolcu (Halid Fahri), Zelzele (Ahmet Haşim), Yükselen Ay (Ziya Osman).

Bu kitapta Âkif'e yer verilmesine rağmen İstiklal Marşı metin olarak kitapta yer almamaktadır. Hâlihazırda okutulan 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitapları incelediğinde yine İstiklal Marşı ile ilgili herhangi bir metne rastlanmadığı gibi Âkif'i anlatan metinlerin de olmadığı görülmüştür.

Her ne kadar programlarda öğrencilerin duygu ve düşünce gelişimini sağlayacak, edebî zevk ve millî değerleri kazandıracak metinler seçilmesi amaçlanmış olsa da İstiklal Marşı'nın bir edebî metin olarak ders kitaplarında işlenmediği görülmektedir. Türk milletinin bağımsızlık sembolü olmasının yanı sıra güçlü bir edebî derinliği bulunan İstiklal Marşı'nın başlı başına bir edebî metin olarak ders kitaplarında yer alması ve okutulması, o günkü ruh ve vatan sevgisinin anlaşılmasında yararlı olacaktır. Aynı zamanda İstiklal Marşı'nın anlamı üzerine yapılan tartışmaların da sonlandırılması, gereksiz tartışmaların odağı hâline getirilmesinin önüne geçecektir. Örneğin, şairin Türk kelimesini kullanmadığı ile ilgili yapılan eleştirilere karşılık

Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celâl?
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl!

diyen şairin cevabı çok açıktır.

O günün şartlarında “Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak” diyen şair, önce millete cesaret vermekle başlar. Buradaki korkma kelimesinde İslami göndermeler de vardır. Hz. Muhammed'in Sevr mağarasında Hz. Eubekir'e “Korkma” deyişine, millî mücadelenin başladığı günlerde İzmir'in işgalinde Denizli müftüsü Hulusi Bey de vaazında “Korkmayınız ve peygamber bayrağı altında toplanınız.” demiştir (Yaman ve Tüzer, 2013: 48).

İstiklal Marşı'nda kullanılan ifadelerin yanı sıra dili ile ilgili de eleştiriler bulunmaktadır:

Bu sözcükler, günlük yaşamda kullanımı olmayan ve günümüz Türkçesinde de yer almayan sözcüklerdir. Bu nedenle ilgili akademik alanda eğitim almadan bu şiirleri anlayabilmek zor görünmektedir. Bu durumda Safahat'ın günümüz Türkçesiyle anlaşılabilir bir biçime getirilmesi şiirlerin daha geniş kitleler tarafından okunup anlaşılabilmesi açısından önemli ve yararlı görünmektedir. (Ülper ve Kiraz, 2021: 399).

Bu tür eleştirilerin önüne geçebilmek için İstiklal Marşı'nın bir tema veya ünite olarak ders kitaplarında yer alması, bu metin üzerinde derin ve ciddi çalışmalarla şiirdeki anlamın öğrenciyeye kavratılması gerekmektedir. Bu süreçte öğretimin program, öğretmen ve kitap ayağı bütün olarak düşünülmelidir. Diğer taraftan hedeflenen millî değerler ve buna bağlı olarak bağımsızlık, barış, çalışkanlık, duyarlılık, dürüstlük, özgürlük, sorumluluk, vatanseverlik gibi değerler de İstiklal Marşı kapsamında da verilmiş olacaktır. Bu konuda yapılacak çalışmalarda İstiklal Marşı'nın yazıldığı dönemin özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı ve yeni tekniklerle öğretme yoluna gidilmelidir.

Kaynakça

- Ersoy, E. A. (2017). *Babam Mehmed Âkif, İstiklal Harbi Hatıraları* (der. Yusuf Turan Günaydın). İstanbul: Kurtuba Yayınları.
- Eşref Edib (2011). *Mehmet Âkif Hayatı Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları* (Haz. Fahrettin Gün). 2. Baskı, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Fergan, Eşref Edib. (1938). *Mehmed Âkif: Hayatı, Eserleri ve 70 Muharririn Yazıları, C. I, II*. İstanbul: Asarı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı.
- Gürel, Z. (2021). *Mehmed Âkif Ersoy, İstiklal Marşı ve Gerçekler*. Ankara: Net Kitaplık.
- Karakuş, İ. (2002). *Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. Ankara: Anıttepe Yay.
- MEB (1952). *Lise Müfredat Programı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB (2011). *Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2018). *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yay.
- Ozansoy, H. F. (1928). *Usûl-i Tahrir ve Edebiyat İle Beraber Edebî Kıraat Numuneleri, Lise ve Orta Mekteplerin Birinci Devre Üçüncü ve İlk Muallim Mekteplerinin Dördüncü Sınıflarına Mahsustur*. İstanbul.
- Özönder, H. (1986). "İstiklal Marşı ve Tâceddin Dergâhı", *Ölümünün 50. Yılında Mehmed Âkif Ersoy'a Armağan*. Konya.
- Polat, N. H. (1987). *Şahabeddin Süleyman*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ülper, H., Kiraz, E. (2021). Mehmet Akif'in Şiirlerinde Sözcüksel Görünüm. 3. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu: İstiklal Marşının Kabulünün 100. Yılı Özel Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 27-31 Ekim 2021, Burdur, s. 393-400.
- Yaman, E., Tüzer, İ. (2013). *Mehmet Akif'i Anlamak*. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Yöntem, A. C. (1928). *Edebiyat. Liselerin İkinci Devre Birinci Sınıflarına ve Muallim Mekteplerinin Beşinci Sınıflarına Mahsustur*. İstanbul.

MİLLÎ MUTABAKAT METNİMİZ İSTİKLAL MARŞIMIZIN ÖĞRETİLMESİ MESELESİ

Mahmut Abdullah Arslan *

MİLLÎ YEMİN

İstiklal Marşı, insanı heyecanlara gark eden müthiş bir duygu çağlayanı olduğu gibi, aynı zamanda aziz milletimizin, Müslüman olup öz ve has benliğini bulduktan sonra kazandığı bütün değerleri, yücelikleri ve güzellikleri de tespit edip dile getiren, hepimizin yaşama gayesini tespit ve ilan eden muazzam bir bildiri ve bir millî yemindir.

*Bastığın yerleri “toprak” diyerek geçme, tanı,
Düşün altında binlerce kefensiz yatanı,
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı,
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı!*

İstiklal Marşı'nın inkârı mümkün olmayan esasları şöyledir:

1. Türklere hangi bayrak altında olmanın İstiklal temin edeceği,
2. Türk vatanını hangi toprakların teşkil ettiği,
3. Türk milletinin bayrağından ve toprağından kopartılmasının hayat hakkını kaybetmesi anlamına geleceği.

Aruz vezniyle (fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün) dörtlükler hâlinde 41 mısra olarak yazılan İstiklal Marşı'nda kavramlar, hedefler ve istekler belli bir tertip ve düzen içinde yerleştirilmiştir. Başlangıçta yüksek kavramlara değinilmiştir. *Alsancak* ve *Hilâlin*; bunların temsil ettiği *bağımsızlık*, *hürriyet*

* Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, mabdullaharslan@gmail.com

gibi değerlerle alımlayıcı-okuyucu ya da dinleyici sarsılmış, kendine gelmesi için emir cümleleri ile ifade zenginleştirilmiştir (MEB Eğitim dergisi Mehmet Âkif özel sayı, 2006: 89; Kaytancı, 2002).

Prof. Dr. Efrasiyap Gemalmaz, devletlerin bayraklarındaki “haç” ve “hilâl” kavramının anlamları üzerine ve sonra Millî Marşımızda geçen “*hilâl*”, “*helâl*”, “*Hakk’a tapan*”, “*iman*”, “*şehit*”, “*şüheda*”, “*Huda*”, “*İlahi*”, “*namahrem*”, “*ezan*”, “*şahadet*”, “*secde*”; “*Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl.*”, “*Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli / Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli.*” gibi kavram ve dizelerle İslami terminolojiye dikkatimizi çekerek bunun da millî olmakla birlikte dinî bir içeriğinin de olduğunu düşündürür (<http://efrasiyap.tripod.com/>).

Marşın kuruluşu ustacadır. On kıta içinde bir millet için gerekli moral değerler yer almıştır. *Ümit, cesaret, yüce değerler, kimlik tanımı, kendini bilme, vatanın önemi*, toprağın vatan oluşunu sağlayan unsurlar; *rahat, müşteri, asude eda ve şükrün ifadesi* ile final kitasına ulaşır. Akşam karanlığı (şafak) ile başlayan şiir, sabah aydınlığı (şafak) ile tamamlanmıştır.

*Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.*

*Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk’a tapan milletimin İstiklal!*

Marşımızda bulunan toplam 263 kelimenin 170’i (%65’i) Türkçedir (Canım, Çalık, 2007: 39). Ve ilk defa 27 Şubat 1921’de Hakimiyet-i Millîye ve Sebilürreşad’da yayımlanmıştır.

MECLİSTE KABULÜ

Şiir, tamamlandıktan sonra arkadaşlarından birisi tarafından bakanlığa iletilir ve Akif’in şiiri, seçilen 7 şiir arasında yer alır. Son olarak, Hamdullah Suphi, M. Akif’in İstiklal Marşı’nı okur. Milletvekilleri artık onu ayakta dinlemektedirler. Meclis bu muhteşem eserle büyülenmiştir. Ses ve sözün bu kadar birbirine yakıştığı nadir anlardan biri yaşanılmaktadır. Milletvekilleri ve dinleyiciler eser okunurken heyecan ve beğenilerini hâkim olamadıkları

alkışlarıyla ifade ederler (MEB Eğitim dergisi Mehmet Âkif özel sayı, 2006: 35). Bu sırada M. Akif ise mahcubiyetinden ve alçakgönüllülüğünden sesizce salondan ayrılmıştır (Erişirgil, 1966: 363). Dr. Adnan Adıvar başkanlığındaki meclis, M. Akif'in "İstiklal Marşı" adlı şiirini, 12 Mart 1921 Cumartesi günü saat 17.45'te oyların büyük çoğunluğuyla Millî Marşımız olarak kabul etmiştir (Bayhan, 2018: 71).

BESTELENMESİ

İstiklal Marşı'nın bestelenmesi için Maarif Vekaletine Mayıs 1922'ye kadar 55 marş bestesi ulaşmıştır. İstiklal Savaşı'nın devam ettiği yıllarda çoğunlukla 16 beste ile söylenegelmiştir (Bayhan, 2018: 113-116).² 12 Temmuz 1923 tarihinde Ali Rifat Çağatay'ın Osmanlı geleneksel üslup özelliklerini taşıyan ve batı müziğine de yakın *acemaşiran* makamındaki bestesi "İstiklal Marşı bestesi" olarak kabul edilmiş ve 1930 yılına kadar bu beste ile çalınıp söylenmiştir. Bu tarihten sonra ise Maarif Vekaleti tarafından resmî kuruluşlara gönderilen bir genelge ile Osman Zeki Üngör'ün bestesi ile çalınıp söylenmektedir. O. Zeki Üngör'ün bu bestesi Akif'in İstiklal Marşı şiiri baz alınarak yapılmış bir beste değildir. O. Zeki, İzmir'in işgalden kurtuluşu haberini duyduğu sıralarda bu besteyi yapmıştır. Sonra da bu beste Akif'in şiirine giydirilmiştir. Bu nedenle de epey bir prozodi, beste hataları vardır (Özçelik, 2005: 83; Bayhan, 2018: 118,119).

Sonuç olarak;

1. İstiklal Marşımız lise müfredatında yer almamaktadır. Öğrenciler maalesef kelimelerini dahi bilmemektedir. Arapça bilmeyen hafızlar gibi okunup geçilmektedir. Bugüne kadar ÖSS/TYT/AYT vs. sınavlarında hiç soru sorulmamıştır. Soru çıkmazsa öğrenci o konuya ilgi duymaz, maalesef durum budur. Bu nedenle, 11. sınıf veya 12. sınıfta mart ayına denk gelecek şekilde yer verilip ilgili Türk Dili ve Edebiyatı ders kitabında işlenmelidir. Özellikle içeriği kelimelerden hareketle öğrencilere verilmelidir.

2. Marşımızın bestesi ile ilgili daha önce/2010'lu yıllarda önceki yavaş söyleme göre bir hızlandırma çalışması yapılmış ve okullarda bu şekliyle çalınıp okunması istenmişti. Ancak her halükarda bu beste ile marşın anlamı belirli şekilde kaybolmaktadır. Çocuklarımız ilk iki dördlüğü bu beste

2 28 Ekim 2008 tarihinde NTV'de "1 Güfte 12 Beste" adlı programda TEKFEN Orkestrası tarafından bu bestelerden 12'si tekrar seslendirilmiştir. (Bu durum, "İstiklal Marşı Derneği" başkanı İsmet Özel tarafından da gündeme getirilmiştir.)

nedeniyle ezberden düz bir şekilde şiir şeklinde okuyamamaktadır. Beste meselesi anlama uygun şekilde yeniden, ilk besteler de göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır.

3. Marşımız, her hafta pazartesi ve cuma günleri okullarda banttan çalınıp dinlenmektedir. Bu durum ne yazık ki camilerde ezanın merkezden okunmasına benzemektedir ki camide kimse yok. Halbuki marşımız bir müzik veya Türkçe veya beden eğitimi veya bir başka öğretmen yönetiminde bizzat öğrencilerle seslendirilip okunmalı.

Kaynaklar

- Bayhan, F. (2018). Hür Yaşadım Hür Yaşarım. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Canım, R. ve Çalık, E. (2007). Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı, İstanbul: NKM Yayınları.
- Erişirgil, E. (1966). İslâmcı Bir Şairin Romanı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
<http://efrasiyap.tripod.com/>
- Kaytancı, A. (2002). İstiklal Marşımız ve Millî Ruh. Niğde: Kültür Kitabevi.
- MEB Eğitim dergisi (Mart 2006). Mehmet Akif Özel Sayı (S.73).
- Özçelik, M. (2005). Mehmet Akif ve İstiklal Marşı. İstanbul: Lamure Yayınları.

Müzâkereler

Halit Karatay

Katkısı olan varsa devam edebiliriz.

Mahmut Abdullah Arslan

Özür dileyerek bir şey daha söylemek istiyorum. Unuttum. Öneri olarak... Yanlış olabilir. En azından tartışılır... Sabahleyin biz de doğal olarak okumaya çalıştık İstiklal Marşı'nı. Biz eskiden okullarda hep doğal olarak okurduk. Ya bir beden eğitimi, müzik, ya bir Türkçe hocası bize başkanlık yapardı. Şimdi bütün programlarda okunuyor evet, doğru, çok doğru. Hocamın dediği gibi kanıksadık. Ama bantla. Bence şeye dönmemiz lazım... Tekrar hep birlikte bir başkan, yönetici eşliğinde kendi sesimizle okumaya dönmemiz lazım. Tıpkı ezanda olduğu gibi. Biz ezanı müezzinler, imamlar okuyamıyor diye merkezi sisteme çevirdik. Sanıyorum 5-6 yıl önce tekrar kaldırıldı ama onun da işine gelirdi. Hatta o kadar komikti ki kasetten okutan insanlara denk geldik. İyi okuma eğitimi verilemez mi? Hizmet içi eğitim veriyoruz biz öğretmenlere ya da okullarda veremez miyiz? Sonra bu bizim için, ben muhafazakâr kimliğimle söylemeye çalışıyorum, farz-ı kifaye de değil İstiklal Marşının okunması farz-ı ayn. Anlamıyla birlikte bilmesi lazım. Ama benim çocuğum burada okuyor. Baba, hayırdır, niye geldin, dedi. Kızım, kabul ediyorum seni görmeye gelmedim, dedim. Bir program var, ona geldim. Bahsettim bir iki, baba, ben de bilmiyorum, dedi. Kelimelerin anlamını ben de bilmiyorum, dedi. Ben yani hakikaten kendimden utaniyorum. Ben eğitimciyim ama kendi çocuğumu unutuyorum. Ama öbür çocukları suçluyorum bilmiyor diye. O da benim çocuğum. Hepsi benim çocuğum. Ama yok... Kasıt da olabilir ihmal de olabilir. Tekrar düşünmekte fayda var. Ama şu da bir gerçek, programa koymak, ders kitabına koymak da yetmiyor. ÖSYM'de muhakkak soru çıkacak. Emin olun

ben buna şahit olduğum için söylüyorum. Zaman zaman uygulamalara gidiyorum. Bunlar bizim mezun ettiğimiz öğrenciler. İstiklal Marşı'nın hece vezniyle yazıldığını öğretiyor çocuğa. Biz burada kalkmış... Ben de suçluyum yani.

Nihal Çalışkan

Ama soruya dökersek yine ruhundan kopuyoruz. Bizim amacımız ruhunu vererek öğretmek.

Mahmut Abdullah Arslan

Hocam ruhunu vermek ileri sınıflarda olur. İlkokulda 2, 3'te ezberletebilirsiniz hafız gibi ama hisseder... Programda yoksa, ders kitabında yoksa ve ÖSYM'de çıkmıyorsa... Meşhur bir mısra: "Bir hilal uğruna ya Rab ne güneşler batıyor!" Çocuk burada hilalde ne var, güneşte ne var bunu lisede bence öğrenmeli. En basit iki söz sanatı ve o söz sanatları 7. sınıfta somuttan soyuta geçiş döneminde var. O zaman niye sonuçsuz bu çaba?

Nihal Çalışkan

Zaten sorun o.

Mahmut Abdullah Arslan

Bence sorun olmasın ya... Teşekkür ediyorum tekrar.

Halit Karatay

Buyurun sayın hocam.

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Sayın hocama teşekkür ediyorum. Ben çalışmaya katılmak için çok çaba sarf ettim. Çok istedim bu çalışmaya katılmayı konu İstiklal Marşı olduğu için. İyi ki de gelmişim. Hocam çok güzel bir noktaya temas etti, dedi ki, sınavlara sokulmalı. Bizim en büyük sıkıntımız bence gençliğe hitap edememek. Az önce siz de anlattınız. Biz gençlere bakıyoruz kendi gençliği-mizle biz bile şu halimizle anlamıyoruz. Çünkü şu an kuşaklar arası zaman dilimi o kadar azaldı ki. Teknolojiyle artık 10-20 yılda bir kuşaklar değişiyor; 4 yılda 5 yılda bir kuşaklar değişiyor. Böyle olduğu için öğretim, teknik, yöntem hepsi değişiyor. Ve bu çocuklar faydacı. Biz bundan memnun

olalım ya da olmayalım ne yazık ki yeni nesil faydacı. İşime yaramıyorsa, karşıma çıkmayacaksa ben asla bu konuya çalışmam. Hocamla denk düştüğüm söz hakkı aldım, başınızı ağrıtmak istemem. Ben İstiklal Marşı'nı öğretmek için çok çaba sarf ettim, başarılı olamadım. En sonunda her sınavda sormaya başladım. İstisnasız her sınavda. Bu sene zümre başkanı oldum, zümre kararı tutturdum. Arkadaşlar her sınavda İstiklal Marşı'ndan ya kelime ya da Mehmet Âkif'in hayatından soru soracağız, bunu zümre kararı olarak aldık. Böyle olunca ben sınıfa bir girdim baktım ki yazılıya girmeden çocuklar kelimeleri aklından geçiriyor. O, işte, ikinci mısradan ne demek istemişti Mehmet Âkif, hoca sorabilir... Bunun tek çözüm yolunu ben kendi hayatımda böyle bulabildim. Hocamla denk düştüğü için belirtmek istedim, teşekkür ederim.

Katılımcı (kendisini tanıtmadı)

Bu işlevsel geliyor öğrencilerimize sanki sorunu çözecekmiş gibi ama bir de Suat Hoca'nın az önce ifade ettiği bir gerçek vardı. Bir de 10 sene sonrasına 20 sene sonrasına bakmak lazım. Soruları sorunca sonu ne oluyor bu işin? Sorudan mı koparlar, kaygı yaşayanlar, başarısız olanlar... Dolayısıyla bunların İstiklal Marşı'yla ilgili daha sonraki tutumları nereye gidiyor bir de buna bakmak lazım. O yüzden soru meselesi biraz tartışma götürülebilir diye düşünüyorum.

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Sayın hocam korkutmadan sormak lazım. Yani 20-30 puanlık değil de bilebilecekleri, özellikle yoruma dayalı, her hâlükârda puan alabilecekleri sorular sormak lazım.

Mahmut Abdullah Arslan

Böyle düşünürsek bütün sınavları kaldırmak lazım.

Katılımcı (kendisini tanıtmadı)

En son malumunuz sosyal medyaya yansıyan, Türkçe öğretmenliği okuyan öğrencilere sorulan soruların cevapları var. O yüzden bu soru işi, sınav işi ülkemizde hele hele dil becerilerinde, edebiyat eğitiminde çok tartışmalı bir mevzu. O yüzden benim bu konuya biraz daha geniş çerçeveden baksak iyi olur diyorum.

Halit Karatay

Teşekkür ederiz hocam. Var mı katkısı olan? Buyursunlar hocam.

Nihal Çalışkan

Ben de sınav konusunda bir şey düşünüyordum da... Aslında biraz önce 8. sınıflarla ilgili konuşulduğu zaman ben de burada İsmail Hoca'ma eğilerek dedim ki: "Bir de LGS'de soru yapalım." Bir de güldüm yani. Şimdi, genellikle böyle toplantılarda geliyoruz geliyoruz sınavlarda sorulmuş noktasına. Aslında çok acınası bizim durumumuz. Bu şeye benziyor... Çocuklarımıza terbiye vermeye çalışıyoruz. Çaresiz kaldığımız yerde ceza veriyoruz. Sonuç ne oluyor? Çocuğu kaybediyorsunuz. İstenen davranışı da değiştiriyorsunuz. Bunlar çıkmaz sokak. Sınav demek çıkmaz sokak. İstiklal Marşı'yla ilgili bir soruyu boş bıraktı, eksik yaptı. Çocuk ömrü boyunca şöyle hatırlayacak, İstiklal Marşı yüzünden. Bu metin duyuşsal yönüyle öğretilmesi gereken bir metin. Biz bunu sınav nesnesi haline getirirsek bence tehlikeli bir yola girer. Ben trafiğin bile verilmesine karşıyım aslında. Yani neyi okulda bir konu haline getiriyorsanız bu bir şekilde tehlikeli bir hal alıyor genel olarak.

Mahmut Abdullah Arslan

Hocam size genel olarak katılıyorum ama o nesil bitti. Avrupa'daki işçi 400 euro ya da 100 euro yere çöp attığında ya da çöpü zamanında bırakmadığında ceza alacağını biliyor. Çünkü 1300 euro asgari ücret. Yapacak bir şey yok. Kapitalizm bu, liberalizm bu. Türkiye'ye gelir gelmez ne yapıyor? Mendilini veya çöpünü arabanın camında fırlatıyor. Niye Türkiye'de ceza yok çünkü. Aynı şey bizim için de geçerli. Yazım ve noktalama. İstisnasız benim tüm sınavlarımda yazım ve noktalama 10 puan. Bütün bir kâğıda yazdıklarında yazım ve noktalama 10 puan diyorum. Bazı çocuklar en kaldırıyor, hocam bunu nasıl yapacağız, diye soruyor. Diyorum ki soruyu bir daha oku. Çünkü biz zamanında nasıl yapıyoruz? Kompozisyon... Kompozisyon diye bir tür var mı, onu da bilmiyorum. Kompozisyon sorusu soruyoruz. El elden üstündür, bunu açıklayın. Tamam yazdı çocuk. Onu yazarken dikkat ediyor. Büyük harfe, küçük harfe dikkat ediyor. Puan verilince dikkat ediyor. Kâğıtta neden dikkat etmiyor? Çünkü puan yok.

Nihal Çalışkan

Bizim burada amacımız zorla öğretmek mi marşı sevdirmek mi? Niyetimiz ne?

Mahmut Abdullah Arslan

Hocam sevdirmek farklı bir şey...

Nihal Çalışkan

Niye sınava, puana döküyoruz?

Mahmut Abdullah Arslan

Allah aşkına hocam... Bir söz var... Ya sevdiğinizi alacaksınız ya da aldığınızı seveceksiniz. Ataması fazla olduğu için Türkçe bölümüne gelmiş. Sevdiği için mi? Bir kitap aldırılmıyorsunuz.

Nihal Çalışkan

Hepsi öyle değil hocam, hepsi öyle değil.

Mahmut Abdullah Arslan

Hocalarımız da almıyor. Kaç tane öğretmen ayda bir tane dergi takip ediyor?

İsmail Güleç

Hocam, madem sevdirmekten bahsediyorsunuz Halit Hoca'm İstiklal Marşı'nın sevdirilmesine dair bir sunum yapacaktı. Onu dinlesek.

Katılımcı (kendisini tanıtmadı)

Affedersiniz... Değerli hocam çocukların yararçı olduğunu söylüyor ve bu yüzden böyle bir şey yapmamız gerektiğini söylüyor. Bence burayı da tartışmak gerekir. Madem onlar yararçı düşünüyor. Bir dejenerasyon olduğu aşikâr. O zaman kendimize bakmamız gerekiyor. Büyükler, anneler, babalar, öğretmenler nasıl davranıyor ki onlar yararçı oluyor? Bizim kültürümüzde olmayan, medeniyetimizde olmayan birtakım hallere giriyorlar? Bu noktada kendimizi kontrol etmemiz gerekiyor. Bu, bunun çözümü değil aslında. Teşekkür ediyorum.

Mehmet Yüzücü

Ben bir şey söylemek istiyorum müsaadenizle. IB öğretmenliği yapan var mı aranızda bilmiyorum ama müsaadenizle bir şey söyleyeyim. Ben özel bir okulda öğretmenlik yaparken ortaokula giriyordum. İstiklal Marşı'nı IB profili üzerinden verdim. Doğrudan vermedim. Nedir IB profili? Diyor ki bilgili olacaksın, riski alan olacaksın, açık fikirli olacaksın, sorgulayan olacaksın, düşünen, duyarlı, ilkel, duyarlı, dönüşümlü... Bu ilkeler doğrultusunda bunu veriyorsun ve çocuk alıyor. Bu, bir. İkinci bir şey, bence temel sorun şu: Demin hocam söyledi. Kaç öğrencimiz üniversiteye isteyerek geliyor? O da bir sorun. Yaşadığım örneği söyleyeyim. 1998 Marmara Üniversitesi edebiyat öğretmenliği mezunuyum. 3. sınıftayız hoca bir soru sordu halk edebiyatında. 40 kişiyiz sınıfta. Yaşayan 3 tane şair ismi söyleyin, dedi. Sınıfta 3 kişi söyledi. Niye, diyeceksiniz. Çünkü onların çoğu Anadolu öğretmen lisesi puanıyla gelmiş. İşin ilginçini de söyleyeyim size. O söyleyen 3 kişi de anadolu lisesi mezunu. Öğretmen lisesi mezunu değil. IB'de bir sistem var. Her şeyi o sisteme göre dağıtıp veriyorsunuz. Mesela ben tanzimat edebiyatını anlatacağım zaman benim temel kavramlarım olması lazım, sorgulama sorularım olması lazım, kavramsal sorularım olması lazım, muhakkak bir beceriyle onu somut çıktıya dökmem lazım ki lazım ki IB koordinatörü gelip benden onun somut çıktısını istiyor. Ya sınıfa onun videosunu çekmem lazım ya bir ürün çıkarmam lazım. Bunu öğrencilere benimsetmek zorundasın ama doğrudan değil. Ünite boyunca siz atıf yapıyorsunuz ama doğrudan yapmıyorsunuz bunu. Tarihçi sizinle birlikte dersi işlerken aynı döneme denk geliyor o da destek veriyor. Fen bilgisi de veriyor. Diğeri de veriyor. Haliyle çocuk şunu görüyor. Evet, benim baktığım yer sadece dil veya edebiyatla ilgili bir şey değil. Topyekûn hepsini ilgilendiren bir şey. IB'de bu yapılmış. Ciddi manada bir program kurgulanmış. ATL'si var, belli kavramları mutlaka vermek zorundasınız ve dönüşümlü yılda hepsini 2 sefer kullanmak zorundasınız. Bunları da zaten İstiklal Marşı'nı alın, Gençliğe Hitabe'yi alın istediğiniz alın onu uyarlayabiliyorsunuz. Ama o sistem olduğu zaman ister istemez çocuk da ben bunu sürecin içinde dolaylı olarak kendisi görüyor.

İsmail Güleç

Halit Hoca'm buyurun siz. Süre geçiyor...

OKULLARDA İSTİKLAL MARŞI'NIN ÖĞRETİLMESİ VE SEVDİRİLMESİ

*Halit Karatay**

Bir topluluğun millet olabilmesi için dil birliği, din birliği, ülkü birliği, kültür birliği gibi birtakım birleştirici öğelere ihtiyaç vardır. İnsanlar, maddi ve manevi kültürel birlikteliği sağlayıp topluluk oluşturma ve millet olma sürecinde onları diğer milletler arasında temsil eden bayrak ve millî marş gibi birtakım millî ve kutsal değerler geliştirirler. Millî marşlar bu yönüyle ait olduğu milletin dünyaya bakış açısı azim, kararlılık, hürriyet, adalet, vatan sevgisi, güçlü ve ileride olma gibi millet ve devlet olma yolunda benimsediği değerleri anlatır ve milletin bunların etrafında varlığını sürdürme umudu ve isteğini telkin eder. Genel olarak millî marşlar vatanseverlik duygusunu ifade ederler ve milletçe benimsenip hükümetler tarafından onaylanarak çeşitli tören ve etkinliklerde bestelenmiş hâllerleriyle seslendirilirler.

Millî marşlar, bir toplumun ulus, millet olma bilinci, devlet kurma felsefesi, başka milletlere ve dünyaya bakış açısının ifadesi olmaktadır. Bir kişi tarafından yazılsa da yansıttığı ruh bakımından milletin hepsi tarafından benimsenerek nesilden nesile aynı duygularla okunur veya dinlenir. Bu durum, marşların milleti oluşturan bütün fertlerin vatan, millet anlayışını ve devlet olma tasavvurunu yansıttığını ortaya koymaktadır (Aktas, 2013).

Millî marşlar, tarihsel süreçte düşmanları korkutmak ve uzaklaştırmak amacıyla ortaya çıkmıştır. İlk çağlarda yalnızca söz ve dansla aktarılan marşlar zamanla müzik aletlerinin kullanılmasıyla birlikte bestelenerek

* Prof. Dr., Bolu İzzet Baysal Üniversitesi, halitkaratay@gmail.com

aktarılmaya başlanmıştır. Millî marşlar, genel olarak 18. yüzyıl Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik akımı ve yine bu süreçte ulus devletlerin oluşması süreciyle birlikte yaygınlaşır. Kelime kökeni itibarıyla Fransızca “yürüyüş” anlamına gelen marş, bu anlama uygun olarak tören geçitleri gibi toplu yürüyüşlerin belirli bir nizam içerisinde gerçekleştirilmesi amacıyla bestelenen müzikal eserler olarak tanımlanabilirler. Yürüyüş müziklerinin notalı bir biçimde ilk örneklerine 16. yüzyılın sonlarından itibaren Fransa ve İngiltere’de rastlanmaktadır (Zeren, 2021).

Millî marş geleneğine Türk tarihi açısından bakıldığında yazılı kaynaklara göre Türklerin dört bin yılı aşan bir döneme uzanan tarihleriyle Eski Çağ’ın önemli milletlerinden biri olduğu, geniş bir coğrafyada hâkimiyet kurduğu, birçok devlet kurarak dünya tarihinin seyrinde çok önemli değişikliklere sebep olduğu bilinmektedir (Kafesoğlu, 2007). Bağımsızlığına düşkün olan Türkler, birçok millete devlet ve ordu kurma bakımından örnek olmakla beraber tarihin hiçbir döneminde devletsiz yaşamamışlardır (Zeren, 2021).

Büyük devletler kurmuş ve bu uğurda bağımsızlığı için savaşlar yapmış bir milletin geleneğinde marşların olması kaçınılmazdır çünkü Türkler millet olma ve bağımsız yaşama iradesi ve bilincini çok erken dönemlerde edinmişlerdir. Türkler, millî duygu ve düşünceleri, birlik ve beraberliği canlı tutmak için resmî törenlerde, savaş, bayram ve zaferlerde müzik eşliğinde şiirler, destanlar söylemişler, devlet müzikleri icra etmişlerdir. Türk kültürü, millî marşların ortaya çıkışından çok önce askeri müzikleri devletin bir sembolü ve hükümdarlık alameti olarak kullanmıştır. Türk tarihinde millî marş geleneği iki bin yıl öncesine Hun Devleti Dönemi’ne kadar gider. Millî marş geleneğinin Türk tarihi kadar eski olduğu söylenebilir.

Osmanlı Dönemi’ne gelindiğinde Sultan II. Mahmut Dönemi’ndeki yenilik hareketlerinde marşların da kendine yer bulduğu görülmektedir. Okay (2001) özellikle Avrupa devletlerinin temsilcileriyle gerçekleştirilen törenlerde millî marş ihtiyacının hissedildiği ve farklı dönemlerde birbirinden farklı beste ve güftelerin okunduğunu söyler. Sultan II. Mahmut Dönemi’nin batılılaşma hareketlerinin bir yansıması olarak Osmanlı Devleti’nde Batı musikisi ve gelenekleri kabul edilmeye başlanmış, çok sesli müzikler Osmanlı devlet hayatına girmiştir. Bu dönemde Batı’dan besteciler getirilmiş, bu besteciler padişahların Hakimiyetini temsil eden imparatorluk marşları denilebilecek marşlar bestelemişlerdir.

İstiklal Marşı'nın Kabulü

Osmanlı Devleti'nin yerini Türkiye Cumhuriyeti'ne devrederek 23 Nisan 1920'de Meclis'in açılmasıyla birlikte bağımsızlığını tüm dünyaya duyurmak isteyen yeni devlet Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni bir marş ihtiyacı doğmuştur. Bu marş aynı zamanda millî birlik ve beraberliği, bağımsızlık ruhunu hem cephede hem toplumda canlı tutacağı, dayanışma ruhunu besleyeceği için önemliydi. Çünkü millî marşların içeriği genel olarak marşın ait olduğu ülkenin ve yazıldığı dönemde vatanın içinde bulunduğu şartları yansıtmaktadır. Ülkelerin millî marşlarında genel olarak millî kahramanlar, bayrağın selamlanması, bayrağın renk ve özellikleri, ülke isminin anlamı, doğal güzellikleri, bağımsızlık, umut, millet ve yöneticileri için dua, Allah'ın yüceltilmesi, ordunun övülmesi gibi konular işlenir. Ülkemizin İstiklal Marşı'nın on kıtası bu konuların neredeyse tamamına yer verir. Oysa Avustralya, Şili ve Barbados gibi bazı ülkelerin marşlarında ülkenin coğrafi yapısında yer alan bazı güzelliklerin konu olarak ön plana çıktığı görülür. Bu durumun milletin devletleşme yolunda verdiği mücadeleye, dünyada bulunduğu konuma, değer olarak öncelendiği öğretilere göre değiştiği söylenebilir. Kurtuluş Savaşı'nda yazdırılan İstiklal Marşı, ülkemizin içinde bulunduğu siyasi, iktisadi ve sosyal buhranları, her tarafta girdiğimiz savaşları bunlar karşısında İslam'ın son kalesi olarak Türk'ün verdiği varlık ve yokluk mücadelesinin azmi, umudu, cesareti, ulviyeti, şan ve şerefini anlatmalıydı. Yazılan 725 şiir arasında "Türk devletinin ebediliğini, Anadolu millî mücadelesinin ruhunu, Türk'ün İstiklal aşkını dile getirecek özellikte" olan Mehmet Âkif Ersoy'un yazmış olduğu şiir olan İstiklal Marşı'dır (Safi, 2021).

Mehmet Âkif Ersoy'un yazdığı şiirin millî marş olarak seçilmesi tesadüf değildir çünkü İstiklal Marşı baştan başa Akif'in beslendiği İslam kültürünün ve Kuran'ın mısralara yansımalarıdır. Akif, 20. yüzyıl Türk edebiyat ve fikir dünyası açısından çok önemli bir şahsiyettir. Mehmet Âkif, aynı zamanda Türk siyaset ve düşünce dünyasında da söz sahibi bir münevverdir. Mehmet Âkif, Müslüman Doğu uygarlıklarının Batı'nın sınırlarını çizdiği çağdaşlık seviyesinin gerisinde olmasını sert şekilde eleştirir. Müslüman toplumların Batı'nın kültürünü taklit ederek değil, bilim ve teknolojisini almak yoluyla kendi kültürel değerleri üzerinde yükselmesi gerektiğini savunur. Ona göre Müslüman Doğu, bilim ve teknolojiye ilerlemiş olan Batı'yı kendi fikir dünyasında yoğurarak bir senteze varmalıdır. Bunun en açık yansıması da İstiklal Marşı'nda karşımıza çıkar (Koçyiğit, 2014). Çünkü Mehmet

Âkif, Millî Mücadele'nin manevî önderlerinden ve kahramanlarından biriydi. İrşat Heyeti'nin bir üyesi olarak Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde halkın içerisinde yer alıyor, halkı Millî Mücadele'ye destek vermeye çağırıyordu. Bu bakımdan İstiklal Marşı, Millî Mücadele'nin içerisinde bilfiil yer almış, milletin ve ordunun içinde bulunmuş, milleti ve orduyu çok iyi tanıyan biri tarafından kaleme alınmıştır.

Mehmet Âkif'in İstiklal Marşı'nda milletin duygu, düşünce ve hayallerini eksiksiz anlatabilmesi halkı ve orduyu iyi tanıması ve bunların kültürel değerlerini inşa eden İslam'ı ve Kuran'ı iyi bilmesi ve yaşaması ile yakından alakalıdır. Mehmet Âkif, o dönemde ülkenin ve insanların içinde bulunduğu ahvali bizzat yaşar ve bazı aydınlar gibi yurt dışına gidip ortamın durulmasını beklemek yerine bunu hayatında bir sancı olarak hisseder, Anadolu'da kurtuluş mücadelesi için halkı uyandırmak, imanını diri tutmak için görev alır.

Yıllardır her savaşta yenilgiye uğrayan ordunun kırılan cesaretini bilemek, istikbale dair milletin tükenen umudunu canlandırmak ve sabrını güçlendirmek için Mehmet Âkif şiirinde millete, Hz. Muhammed'in (sav) mağara arkadaşı Hz. Ebubekir'e (ra) ve Uhud Savaşında Allah'ın müminlere ümit, sabır ve cesaret telkin ettiği "Korkma" nidasıyla seslenir (bk. Tevbe Suresi, 40, Ali İmran, 139). İstiklal Marşı'nın genelinde millete korku ve ümitsizliğe karşı cesaret, ümit ve zaferi telkin eder.

Mehmet Âkif, İstiklal Marşı'nda vatan, millet, bayrak, hak, hürriyet, kahramanlık, İstiklal, şehadet, ezan, Allah, iman, mabet gibi millî ve dinî değerleri yoğurarak başarılı bir şekilde dile getirir. O günlerde millî mücadele aşkı ve ruhunu taşıyan herkes bu duygu ve düşünceleri yaşar. Hamdullah Suphi Tanrıöver ilk kez İstiklal Marşı'nı Meclis'in 12 Mart 1921 Cumartesi günü toplantısında dört kez okur. İstiklal Marşı Meclis'te büyük bir heyecan uyandırır ve aynı gün "oy çokluğuyla" resmen millî marş olarak kabul edilir. İstiklal Marşı, bugün bile okunduğunda o gün Millî Mücadele'de yaşanan zorlukları ve verilen paha biçilemez mücadeleyi en iyi şekilde anlatır.

İstiklal Marşı'nın aynı duygu, ruh ve heyecanla günümüzde de okunmaya devam etmesi, yeni nesillerin İstiklal Marşı'nın yazıldığı dönemdeki heyecanları duyarak marşın içerisinde yer alan motifleri anlayabilmeleri için eğitim-öğretim sürecinde okul içinde ve dışında yapılabilecek faaliyetler

vardır. Bu faaliyetler, iyi bir planlamayla gerçekleştirilse İstiklal Marşı askerî törenlerde, okulların açılış ve kapanışlarında, belirli gün ve haftalarda yapılan törenlerde okunan bir şiir olmanın ötesine geçerek gerçek anlamını kazanmış olacaktır. Zira İstiklal Marşı'nı yeni nesillerin illeti ve hikmetini anlamaları keyfiyetince bilinçli ve severek okumaları onun hak ettiği yeri ve değeri sağlayabilir.

Millî Marşımızın amacı, genç nesillerin atalarının bağımsızlık yolunda verdiği mücadeleleri bilmeleri, onları anlamaları ve onların sahip olduğu millî manevi değerlerle donanmalarını sağlamaktır. Bunun hikmeti onların millî bir ruhla hayatın her türlü zorluklarına karşı durabilme iradesi kazanmaları ve gerektiğinde düşünmeden bunu göstermeleridir. Keyfiyetine gelince okullarda Millî Marş'ımızın anlamına uygun okunması ve ezberlenmesi; marş olarak topluca okunduğunda musiki kurallarına uygun okunmasını sağlayacak bir eğitimin verilmesidir. Son yıllarda genç nesillerin İstiklal Marşı'nın ilk iki kıtasının ezberlemenin ötesine geçemedikleri, bunları dahi ezberleseler ne anlattığını bilmedikleri görülür. Okullarda yapılacak birtakım çalışmalarla İstiklal Marşı konusunda yeni nesillerin hem bilinç hem de beceri edinmeleri sağlanabilir.

İstiklal Marşı'nın öğretilmesi ve sevdirmesi için yapılabilecek okul içi ve okul dışı çalışmalar şunlardır:

1. İstiklal Marşı Şiir Koroları

İstiklal Marşı'nın bir koro marifetiyle seslendirilmesi şeklinde tasarlanabilecek bir çalışmadır. Öğrenciler gerek uygulayıcı gerekse dinleyici olarak koro çalışmalarında yer alarak İstiklal Marşı'nın yalnızca okulun açılış ve kapanış günlerinde ya da belirli gün ve haftalarda söylenen iki kıtalık bir şiir olmaktan öte çok derin anlamlar barındıran başlı başına bir şaheser olduğunu kavrayabilir ve müziksel açıdan doğru okumayı öğrenebilirler. İstiklal Marşı şiir korusu çalışmaları 12 Mart haftasında yapılacak okul içi ve okul dışı etkinlikler için de anlamlı bir çalışma olacaktır.

2. İstiklal Marşı Konulu Münazara Çalışmaları

Münazara çalışmaları bir konunun iki zıt yönünün karşılıklı gruplarla tartışılması yoluyla yürütülür. Öğrencilere işbirlikli çalışmadan sunum tekniklerine kadar birçok yönden fayda sağlayan münazara etkinliklerinde İstiklal Marşı'nın öğretilmesi ve sevdirmesine yönelik konular belirlenebilir. Bu

sayede öğrenciler İstiklal Marşı'nın yazılma süreci ve Mehmet Âkif Ersoy konularında ciddi araştırmalar yapar, konunun farklı yönlerini öğrenerek derinlemesine bilgi edinme fırsatları sağlayabilirler. Münazara çalışmaları seyirci katılımını da gerektirdiği için yapılacak nitelikli tartışmalar sayesinde seyirci olarak bu çalışmalara katılan öğrencilerin de konu hakkında farklı ve ilginç bilgiler öğrenmeleri mümkündür. Böylece İstiklal Marşı'na olan ilgi ve farkındalığın artırılması sağlanabilir.

3. İstiklal Marşı'nı Güzel Okuma Yarışmaları

İstiklal Marşı'nı güzel okuma yarışmaları hâlihazırda okul, il, bölge ve ülke çapında yapılan faaliyetlerden biridir. Bu çalışmaların gerçek amacına ulaşarak öğrencilerin İstiklal Marşı'nı sevmeleri ve ödül almak amacıyla değil, İstiklal Marşı'nı gerçekten güzel okuyarak örnek olmak için çalışmaları konusunda onlara bilinç kazandırmada iyi bir adım olabilir. Öğrencilere özellikle Mehmet Âkif Ersoy'un yarışmada kazandığı ödülü reddederek İstiklal Marşı'nı para için yazmadığı ve İstiklal Marşı'nı "Safahat" adlı eserine, şiirin kendisinin değil Türk milletinin şiiri olduğu gerekçesiyle, almadığı ifade edilmelidir. Öğrencilere sona kalan üç şiirin hangisinin orduda heyecan uyandıracığının tespiti amacıyla şiirlerin cepheye gönderildiğini, şiirlerin cephede askerlere okunduğunu ve en çok beğenilen şiirin İstiklal Marşı olduğu anlatılmalıdır. Öğrencilerden kendilerini cephede orduya İstiklal Marşı'nı okurken hayal ederek aynı ruh ve heyecanla şiiri seslendirmeleri istenebilir. Bu sayede İstiklal Marşı'nın yazıldığı dönemin şartlarının, o dönemdeki yaşayan atalarımızın duydukları heyecanı hissetmeleri sağlanabilir. Yapılacak bu çalışmalar, İstiklal Marşı'nı güzel okuma çalışmalarının niteliğini artırırken öğrencilerin bu marşın Türk milleti için ne kadar önemli olduğu noktasında farkındalık geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.

4. Mehmet Âkif'e, Çanakkale Şehitlerine, 15 Temmuz Şehitlerine Mektup Yazma Yarışmaları

Bu çalışma okul içi ya da okullar arası gerçekleştirilebilir. Öğrencilere 2020'li yıllardan İstiklal Marşı'nın şairi Mehmet Âkif Ersoy'a, Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı dönemdeki atalarımıza ya da 15 Temmuz şehitlerine, gazilerine ve komutanlarına mektup yazmaları istenebilir. Kurulacak komisyonlar aracılığıyla belirli ölçütler dâhilinde en güzel mektuplar seçilerek ödüllendirilir. Bu çalışma yoluyla öğrencilerin İstiklal Marşı'nın hangi ruh ve heyecanla yazıldığı, Çanakkale'de ya da yakın zamanda yaşanan

15 Temmuz Darbe Girişimi'ne karşı insanlarımızın bu vatan uğruna canlarını feda ettikleri gibi konularda öğrencilerde farkındalık gelişmesine katkı sağlanabilir.

5. İstiklal Marşı Konulu Resim, Şiir ve Kompozisyon Yarışmaları

Resim, şiir ve kompozisyon yarışmaları; ilkokulda resim, ortaokulda şiir ve lisede kompozisyon olmak üzere hâlihazırda yapılan uygulamalar arasındadır. Bu uygulamalar genellikle yazma ve resim yapma becerisi akranlarına oranla daha yüksek olan öğrenciler üzerinden sürdürülmektedir ancak bu faaliyetlere tüm öğrencilerin katılımlarının sağlanması için öğrencilerin teşvik edilmesi gereklidir. Bu sayede daha fazla öğrencinin İstiklal Marşı konusunda eser ortaya koymak için bu alana yoğunlaşması sağlanabilir. Öğrencilerin bu etkinliklere katılma isteğini artırmak, kalıcı eserler bırakmalarını sağlamak için yazıları basılı çıktı veya e-kitap, resimleri de basılı albüm veya e-albüm çalışması olarak tasarlanabilir.

6. İstiklal Marşı Konulu Skeçler

Konusu İstiklal Marşı olan skeçler yoluyla bu marşın hangi şartlarda yazıldığı, Türk milleti için neden önemli olduğu gibi konularda öğrencilere katkı sağlanabilir. Söz gelimi Mehmet Âkif Ersoy'un İstiklal Marşı'nı yazarken Tacettin Dergâhı'nda gördüğü rüya üzerine uyandıktan sonra kalem kâğıt bulamayınca İstiklal Marşı'nın üçüncü kıtası olan "Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım. / Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım! / Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım; / Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım." dizelerini âdeta kendinden geçmiş şekilde yazması öğrenciler tarafından canlandırılabilir. Böylece Akif'i, İstiklal Marşı'nın yazıldığı ortamı ve dönemi anlama noktasında öğrenciler somut kazanımlar elde edebilirler.

7. İstiklal Marşı Toplantıları

Okullarda öğretmenlerin yapacağı planlamaya göre gerek sınıf gerekse okul içi bir faaliyet olarak edebiyat halkaları benzeri toplantılar düzenlenebilir. Bu toplantılarda öğrenciler İstiklal Marşı üzerine yaptıkları araştırmaları ya da konuyla ilgili yaptıkları okumaları paylaşırlar. Bu sayede hem konuşmacılar hem dinleyiciler İstiklal Marşı konusunda farklı, ilgi çekici içerikleri öğrenme fırsatı bulurlar.

8. İstiklal Marşı Konulu Podcastler

Bu çalışmada öğrencilere daha önceden yapılan görev paylaşımı yapılarak İstiklal Marşı'nın en beğendikleri beyitlerini ses kaydı hâline getirmeleri söylenir. Öğrencilerin oluşturdukları tüm ses kayıtları birleştirilerek tek bir podcast yapılır. Bu çalışma her seferinde farklı öğrenciler ya da aynı öğrencilerin farklı beyitleri seslendirmeleri üzerinden sürdürülebilir. Birçok öğrencinin görev alabileceği bu çalışma yoluyla da öğrencilerin İstiklal Marşı'nı sevmeleri noktasında katkılar elde edilebilir.

9. İstiklal Marşı Logo Çalışmaları

Hem okul içinde hem okul dışında planlanabilecek bir faaliyet olarak öğrencilere İstiklal Marşı konulu logo tasarımları yaptırılabilir. Daha çok öğrencinin katılımının sağlanması amacıyla bu çalışmalar yarışma olarak da planlanarak en güzel logo tasarımları ödüllendirilebilir. Seçilen logo tasarımları okulların herkesçe görünen noktalarında sergilenebilir.

10. İstiklal Marşı Konulu Hatıra Para Tasarımı

Öğrencilere hatıra paranın önemli olaylar, yıl dönümleri ya da kişiler için basıldığı bilgisi verildikten sonra İstiklal Marşı ya da Mehmet Âkif Ersoy konulu hatıra para tasarımı yapmaları istenir. Bu çalışma okul içinde ya da okullar arası bir faaliyet olarak yarışma şeklinde düzenlenebilir. Dereceye giren tasarımlar ödüllendirilerek sergilenebilir.

11. İstiklal Marşı Konulu Kısa Filmler

Öğrencilerden İstiklal Marşı ya da Mehmet Âkif Ersoy konulu kısa film hazırlamaları istenir. Öğrenciler bireysel ya da iş birlikli çalışma yoluyla bu konuda kısa filmler hazırlayabilirler. Yapılan çalışmalar, bir toplantı, ödül töreni ya da 12 Mart Haftası kapsamında sergilenebilir. Yapılacak çalışmanın hazırlığı, yapım aşaması ve sunumu öğrencilerin İstiklal Marşı konusunda derinlemesine bilgi sahibi olmalarını, İstiklal Marşı'nın önemini kavramalarını sağlayabilir.

B. Okul İçinde Yapılabilecek Çalışmalar

1. İstiklal Marşı Panoları

İstiklal Marşı panoları okullarda tüm öğrencilerin görebileceği bir konumda yer alan teması yalnızca Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklal Marşı olan panolar olmalıdır. Bu panoların yapılacak görevlendirme kapsamında öğrenciler tarafından sürekli güncellenmesi, böylece öğrencilerin ilgilerini her zaman çekebilecek nitelikte olması sağlanmalıdır. İstiklal Marşı panoları görsel algıya vurgu yapacak şekilde öğrencilerin dikkatini çekecek bir şekilde tasarlanmalı, dönem dönem İstiklal Marşı konulu resim, afiş, şiir ve kompozisyon yarışmalarında öne çıkan eserler de bu panolarda sergilenecek öğrenciler teşvik edilmelidir.

2. İstiklal Marşı İmla Çalışmaları

Bu çalışmalar Türkçe derslerinin kapsamında gerçekleştirilmelidir. Türkçe derslerinde İstiklal Marşı imlası üzerinde çalışmalar yapılarak dil bilgisi öğretiminin yanı sıra öğrencilerin İstiklal Marşı konusunda derinlemesine bilgi sahibi olmaları sağlanabilir.

C. Okul Dışında Yapılabilecek Çalışmalar

1. İstiklal Marşı Gezileri

İstiklal Marşı gezileri sadece 12 Mart haftasında değil, okullarda yapılacak planlamaya bağlı olarak farklı zamanlarda da gerçekleştirilebilir. İstiklal Marşı'nın yazıldığı ortamın, Türkiye Büyük Millet Meclislerinin, Çanakkale Abidesinin ve Kurtuluş Savaşlarının yapıldığı yerlerin öğrencilerce görülmesi ve orada yapılacak sunumlarla istiklal mücadelesinin ve marşın yazıldığı dönemdeki havanın onlara hissettirilmesi öğrencilerde İstiklal Marşı'na karşı somut yaşantılarla ilgi ve millî şuur uyandıracaktır. Bu tür geziler kapsamında İstiklal Marşı'nın bir bölümünün de yazıldığı Tacettin Dergâhı, günümüzdeki adıyla Mehmet Âkif Ersoy Evi Müzesi ve Eski Meclis Binası gibi millî mücadelenin geçtiği yerler ziyaret edilebilir.

2. İstiklal Marşı Öğrenci Çalıştayı

Bu çalışmada okul, ilçe, il, bölge veya ülke genelinde gerçekleştirilebilir. Öğrencilerin İstiklal Marşı ve Mehmet Âkif ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapması ve bunları bilimsel bir toplantıda sunması, araştırma ve sunum yapma becerilerine katkılar sağlayacaktır. Bunun yanı sıra çalıştay vasıtasıyla İstiklal Marşı ve Mehmet Âkif ile ilgili derinlemesine bilgi ve millî şuur sahibi olmaları ve yüksek düzeyde millî hassasiyet ve farkındalık geliştirmeleri sağlanabilir.

Kaynaklar

- Aktaş, H. E. (2013). Millî marşların siyaset biliminin bazı kavramları açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 71-92.
- Kafesoğlu, İ. (2007). *Türk millî kültürü*. (27. Baskı). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Koçyigit, D. (2014). Kavramların çağırıldıkları/çağırıldıkları: Metinlerarasılık bağlamında İstiklal Marşı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3, 213-230.
- Okay, O. (2001). *İstiklal Marşı*. TDV İslam Ansiklopedisi, 23, 355-356.
- Safi, İ. (2021). İstiklal Marşı'nın yazılış amacına uygun olarak açıklaması. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi- TÜRKDED-2*, 1-34.
- Zeren, M. E. (2021). Türklere İstiklal anlayışı ile devlet ve ordu müziği geleneği kapsamında İstiklal Marşı'mız. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 61-98.
- Zeren, M. E. (2021). Türklere İstiklal anlayışı ile devlet ve ordu müziği geleneği kapsamında İstiklal Marşı'mız. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 61-98.

Müzâkereler

Halit Karatay

Benim sunacaklarım bu kadar. Katkısı olan varsa... Buyursunlar sayın hocam.

Ali Fuat Arıcı

Hocam, sunumunuz için çok teşekkür ederiz. İstifade ettik. Ben birkaç hususu belirtmek istiyorum. Bir değerlendirme biçiminde de düşünebiliriz. Ahmet Hamdi Tanpınar, kişiyi tanıma ve sevmenin şiir yazmak kadar zor bir sanat olduğunu ifade ediyor. Yani yaptığımız iş, yapacağımız iş, İstiklal Marşı'nın öğretilmesi çok kolay bir iş değil Tanpınar'ın ifadesine bakarsak eğer. Şiir yazmak kadar zor bir iş, diyor. Buradan bakarsak eğer üç mesele var. Sağ olsun İsmail Hoca'mız teşekkür ederiz. Bu çalışmaya destek veren tüm paydaşlara teşekkür ederiz. Biz de bugüne kadar herhangi bir araştırma yapmamış, akademik manada yapılan araştırmalara şahit olmamıştık. Dolayısıyla bugün aslında öğretmenlerimizin bu konuda ne gibi sorunlar yaşadığını bilmediğimizi -gözlemlerimiz dışında- öbür taraftan öğrencilerimiz özelde İstiklal Marşı'yla ilgili genelde şiir öğretimiyle ilgili çok fazla akademik, bilimsel manada elimizde veri bulunmuyor. Dolayısıyla akademik çalışmalara ciddi manada -İstiklal Marşı özelinde- ihtiyaç olduğunu görüyoruz.

İkinci husus, tabii burada şiir öğretimi meselesi karşımıza çıkıyor. Biz baktığımızda 2009'daki gerek Türkçe öğretimi lisans öğretim programında gerekse edebiyat öğretmenliği programında şiir öğretimine yönelik bir dersin olmadığını görüyoruz. Tabii ders tenkit etmek akademik manada sık gördüğümüz bir şey ama mesela 1920'lerdeki ilk yapılan, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan programlara baktığımızda veya Osmanlı'nın

son zamanlardaki yapılan çalışmalara bakıldığında Türkçe öğretimi noktasından inşad dediğimiz çalışmaların programlarda daha fazla olduğunu görüyoruz. Bu anlamda şiir konusu geriye düşmüş olsa bile öğretmenlerimizin bir kere başta şiir öğretimi noktasında -tabii biraz da iğneyi kendimize batırırsak- bu anlamda yeterince eğitim vermediğimizi düşünüyorum. Dolayısıyla şiir nasıl öğreteceğiz? Ahmet Benzer Hoca'mız az önce işlevsel, çok güzel şeylerden bahsetti ama bizim genel manada aslında gözlemlerimize göre edebiyatı öğretmenlerimizin, Türkçe öğretmenlerimizi edebiyatı, Türkçeyi, dili işlevsel mahiyetle öğretim konusunda çaresiz kaldığını görüyoruz. Özellikle ben bu anlamda fikir edinmesi bakımından Rita Felski'nin *Edebiyat Ne İşe Yarar* kitabının özellikle edebiyat öğretmenlerimize faydalı olacağı kanaatindeyim. Yine, son zamanlarda İstanbul'a gelmiş ya da gelecek olması lazım. Dag Solstad'ın *Mahcubiyet ve Haysiyet* isminde küçük bir romanı var. Bir edebiyat öğretmeni portresi çiziyor. Onun da en azından kendimizi hesaba çekmek bakımından faydalı olacağı kanaatindeyim.

Üçüncü husus olarak biz burada bugün anadili olarak Türkçe öğretimi üzerine durduk ama bu işin bir de yabancılara Türkçe boyutu var. Gözlemlerimize baktığımızda özellikle Orta Asya'dan gelen, Türkçe öğrenmek isteyen kardeşlerimizin İstiklal Marşı'nı öğrenmek konusunda istekli olduklarının özellikle içeriği öğrenmek konusunda gayretli olduklarını görüyoruz. Bu anlamda sadece ana dili Türkçe eğitiminde değil yabancılara Türkçe öğretimi noktasında da İstiklal Marşı'nı programlara, ders öğretim setlerine koymamızın yararlı olduğu kanaatindeyim. Bütün bunları yaparken, bütün öğretmenlerimizin, arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi tekrar altını çizmek istiyorum. İşlevsel olmakla beraber bugünkü çocuklarımızın, gençlerimizin özellikle 21. yüzyıl becerilerine hitap eden, teknolojiyi kullandığımız içerikler sunmamızın faydalı olacağını düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Halit Karatay

Teşekkür ederiz hocam. Başka katkısı olan var mı?

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Bir şey söyleyebilir miyim? Ben de öğretmenim. Biliyorsunuz teknoloji çağındayız. Çocuklar daha çok iletişim için sosyal medya, oyunlar... Şu anda aklıma geldi. Madem bir sevgi oluşturmaya çalışıyoruz bu camiaya da girmek gerektiğini düşünüyorum. Mesela oyunlar içinde... Savaş oyunları

veya başka tip oyunlar oynuyorlar. O oyunlarda İstiklal Marşı'nın da olduğu, millî mücadelenin olduğu oyunlar yapılırsa daha dikkatlerini çekeceğini düşünüyorum. Veya sosyal medyada reklamlarlarda kullanılabilir. En çok izledikleri youtuberlara ulaşıp onlardan kısa kısa videolar istenebilir. Teşekkür ederim.

Halit Karatay

Teşekkür ederiz hocam. Başka katkısı olan var mı?

Esra Karakuş Tayşi

Ben de bir şey söylemek istiyorum. Aslında hepimiz çalışmaya katkı sunmaya çalışıyoruz ama sonuca tam da ulaşamadık. Burada çözülebilecek kadar küçük bir problem değil aslında konuştuğumuz. Tüm eğitim sisteminin de içinin boşaldığının da bir ispatı aslında konuştuklarımız. Çünkü biz şunu yapalım, bunu yapalım, diyoruz, etkinlikler sunuyoruz. Öğretmenlerle çok fazla çalışıyoruz. En azından yüksek lisans, doktora süreçlerinde çalışıyoruz, projeler üretiyoruz. Ama orada şöyle bir cümle oluyor her zaman. Hocam, bunları sınıfta yapacak vaktimiz yok. Onlar da haklılar kendilerince. Bir sınav sisteminin içine dahil oldular. Türkçe dersini olması gerektiği gibi beceri temelli işlediklerinde boşa vakit kaybettikleri düşünüyor, velilerden şikayetler başlıyor. Bunlarla karşı karşıyayız dolayısıyla bunlara vakit ayıramıyoruz, diyen öğretmenlerimiz var ki burada da benzer durumları ifade eden öğretmenlerimiz oldu. Bu sorunları çözemediğimizde bizim burada önerdiklerimiz sınıf içinde vücut bulamıyor. Sınıfta şunları yapalım, bunları yapalım, şu geziye gitmemiz lazım, dramalar yapalım ama yapmıyor öğretmenlerimiz, yapamıyorlar. Bir kısmı yapmamayı tercih ediyor bir kısmının da işine gelmiyor. Bence biraz öğretmenler de kendi içlerinde ikiye ayrılmış durumdalar. Bir grup öğretmen gerçekten içeride kalıp mücadele ediyor ve çarkın içerisinde dönmeden tersine gitmeye çalışarak büyük bir emek veriyor. Bir grup da orası kolay, biz test çözdürelim, diyor. Öğrencilerimiz okullara uygulamaya gittiğinde bana en çok dönüşleri, benim en çok üzüldüğüm nokta şu oluyor. Hocam siz burada etkinliklerden, becerilerden, sorgulatici süreçlerden bahsediyorsunuz, bunlara yönelik uygulamalar yaptırıyorsunuz ama sınıfa gittiğimizde test çözüyorlar, çoğunlukla da dil bilgisi dersi işliyor Türkçe öğretmenleri. Beceri denilen şey sınıflarda yok, metin bile işlemiyorlar. Öğrencilerden hep bu dönütlerle geliyor. Özellikle son 2 yıldır uzaktan eğitim açığını kapa-

talım diye teste yönelik iyice artmış durumda. Okumayan bir nesille karşı karşıyayız. İstiklal Marşı'nı anlamayı bırakın çok basit bir metni bile anlamlandıramayan bir grup var. İstiklal Marşı onlar için çok üstte kalıyor artık. Öğretmen arkadaşlarımız bazen; hocam burayı bilmeden orada konuşuyorsunuz, burası bambaşka bir dünya, diyor. Onlar da haklı. Bence artık bir iş birliği içinde olmalıyız. Öğretmenlerin ve akademik dünyanın birlikte hareket etmesini gerektiren bir dönem içerisindeyiz. Bazen öğretmenlere bir bilgi verdiğimizde bunlar aklımıza gelmedi, sınıf içinde uygulamaya başladık hemen öğrenince diyorlar. Bir diğer grubun da başta da dediğim gibi test çözdürmek işine geliyor, sistem böyle istiyor diyerek işin içinden çıkmayı tercih ediyor. Bu noktada öğretmenin bir özelleştireci yapması gerekiyor. Eksiklikleri görüyorsak bence öğretmenlerin de bir kez dönüp; işimize de geliyor bu test sistemi aslında, öğrencilere beceri temelli öğretim yaptırmak da yorucu, diyebilmesi gerekir. İdarecilerin sınav başarısı kaygısıyla öğretmene baskı kurması azaldığında, becerileri geliştirmeye yönelik uygulamalara geri dönülüp de öğrencinin başarısının azalmayıp arttığı görüldüğünde algılayan, üreten nesiller için adım atmış oluruz. Biraz çözülmeye başladığımızda bireysel çalışmalar biraz daha grup çalışmalarına dönüşecek ve üretmeye başlayacağız. İstiklal Marşı da bu süreçte becerilerin geliştirilmesinde materyal olarak kullanılabilir. Bir kıta seçilir oradan hareketle yazma, dil bilgisi çalışmaları yaptırılabilir. Duygu, seslendirme, ritm vb.kapsayan konuşma, dinleme etkinlikleri oluşturulabilir. Marş sadece öğretimi için değil ders kapsamının her aşamasında materyal olarak kullanılarak örtük öğretim de sağlanır. Öğrencilerin İstiklal Marşı'nın yazma aşamalarını hissedecekleri Taceddin Dergahı'na gidip orada müze eğitimi yapılabilir. Bence bu şekilde sadece tartışarak sonuca ulaşmak yerine uygulamalı çalışmalarla destekleyerek, öğretmenler ve idareci katılımlarının daha fazla olduğu daha işlevsel çalışmalarda buluşabiliriz. Teşekkür ediyorum.

Salim Pılav

Özellikle Halit Hoca'mızın sunumundan hareketle benim de bazı önerilerim olacak. Bir özet halinde de tespitlerimizi sunabiliriz. Bir defa Türkçe ve edebiyat öğretim programlarında kesinlikle İstiklal Marşı'nın öğretimi konusu ya da eğitimi konusu yer almalı. Eğitimi de demeliyiz zira biraz önce de tartıştık, işin içine motor beceriler de girdiği için İstiklal Marşı'nın yaşayarak okunması becerisi söz konusu olduğundan biz burada İstiklal Marşı eğitimidir söz etmeliyiz.

Türkçe ve edebiyat öğretimi programlarında mutlaka yer almalı ve sadece öğretmenlerin inisiyatifine tabii ki bırakılmamalı. Merkezde elbette öğretmen olmalı ve bundan dolayı da öğretmen eğitimine ayrıca önem vermeliyiz. Yalnız burada öğretmen bu metni işlerken özellikle edebî metin boyutuyla, biraz önce tartıştığımız noktada, bu işi ölçme değerlendirmeye matuf yapmamalı. Çünkü ölçme boyutuna indirgediğimiz zaman, öğrenci eksik ya da düşük not aldığında, hele hele hayatını belirleyici YKS'de sorduğumuz zaman onunla ilgili bir başarısızlığı hayatı boyunca İstiklal Marşı'yla ilgili olumsuz bir tavır geliştirmesine muhakkak ki sebebiyet verecektir.

Bu metnin bir mutabakat metni olduğunun öncelikle kendimiz farkına varmalıyız. Öğrencilerimizden önce akademisyenler olarak biz bir mutabakat metni diye vasıflandırılması gerektiğini öncelikle kendimiz idrak etmeliyiz. Niye mutabakat yani kurucu metin? Olağanüstü şartlarda, bir ölüm kalım savaşı verildiği dönemde, mücadele bütün şiddetiyle devam ederken yani Kurtuluş Savaşı henüz bitmemişken yazılmış bir metin. Öyle mesajlar içeriyor ki, bir anlamda kehanet-i şairane diye de isimlendirebileceğimiz, hem cephede mücadele verenleri hem de bütün bir milleti kurtuluşa inandıran, moral- motivasyon sağlayan ve tek başına bir milleti millet yapabilecek bir metin. Suat Hoca'm biraz önce çok güzel bir tespitte bulundu. Türk tarihi 100 yıldan ya da Cumhuriyet'ten ibaret değil, dedi. Türk tarihine ait böylesi kıymette başka metinler de ısrarla ve önemle öğretilmeli dedi. Evet ama etkili öğretimin izlediği basamaklar olarak değerlendirebileceğimiz ve bu minvalde de yakından uzağa ilkesinden hareketle biz önce bu kurucu metnimizi, İstiklal Marşı'mızı çok iyi öğretmeli, anlatmalıyız. Oradan Osmanlıyla ilgili, Selçukluyla ilgili, Göktürklerle ilgili kurucu metin vasıflı metinlere ulaşabiliriz. Bir de her yönüyle bu metinlerin farklı ders programlarında da üzerinde durulması gerekir. Türkçe, edebiyat derslerinin yanında tarih ve sosyal bilgiler gibi farklı derslerimizde de öğretim yönünü genişletmeliyiz. Yine bir edebiyat metni olarak derinlemesine işlenmesi gerekir diyoruz.

İstiklal Marşı'nın her şeyden önce bir şiir olarak sevdirmesi gerekir. Ben burada, şiirin sevdirmesi zor dedi, Halit Hoca'ma katılıyorum. Ama dağ ne kadar yüce olsa da onun üzerinde onu aşan bir yol vardır. Öğretmen, Nurettin Topçu'nun ifadesiyle, zora talip olan insandır ve bunu sevdirmek zorundadır. Özellikle de Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin. Tabii başlangıçta Muammer Hoca'mın da ifade ettiği gibi öncelikle sınıf öğretmenlerin vazifesi olduğunu da söyleyebiliriz.

İstiklal Marşı'nın uygun bir fon müziği eşliğinde okunması da önemli. Şu ana dek belki de atladığımız hususlardan bir tanesi, evet şiir okuyacağız ama fon müziğini unutuyoruz. Şiir okumada fon müziği, yani ne diyelim, müzikalite, sözün ezgisi güftenin ortaya çıkmasına vesile olur. Uygun bir fon müziğiyle İstiklal Marşı'nın 10 kıtası da şiir formatıyla başta edebiyat öğretmenleri olmak üzere ders içerisinde öğretmen tarafından etkili bir şekilde okunmalı. Bir sanatçıdan dinletebilir ya da YouTube'dan dinletebilir ama öğretmenin önce kendisinin uygun bir fon müziğiyle yaşayarak, deruni ahengi, derin anlamı yansıtarak okuyabilmesi lazım. Burada müzik, şiirdeki anlam derinliğinin, duygu zenginliğinin ve fikrî - hisî tonlamanın daha belirgin bir şekilde yansıtılmasına vesile olacaktır.

İstiklal Marşı'yla ilgili okullarda her dönem, Halit Hoca'mızın somut önerileri oldu, şiir dinletileri olabilir ve bu dinletilerde söz koroları, okuma halkaları vesaire değişik şekillerde sunum tarzları ve öğrenme ortamları oluşturulabilir.

Geçmişteki tartışmaları tekrar etmeye gerek yok, andımız konusunu biliyorsunuz. Millî şuur kazandırmakla ilgili geçmişte de tartışıldı sonra değiştirildi. Eğitim çağındaki öğrencilere millî şuur vermek için İstiklal Marşı'mız amiyane tabirle dağ gibi karşımızda duruyor. Hani diyor ya Sanat şiirinde şair (Faruk Nafiz),

*Başka sanat bilmeyiz karşımızda dururken
Söylenmemiş bir masal gibi Anadolu'muz
Arkadaş biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun ayrılıyor yolumuz.*

İşte İstiklal Marşı da tıpkı andımız gibi hatta daha ilerisinde, ötesinde ve öncesinde daha şuurlu bir şekilde, estetik değerleri de işin içine katarak bayrak törenlerinde olduğu gibi belki sadece bestesiyle değil güftesiyle de okutulabilir. Tamamı değil belki bazı kıtaları... Söz korusu şeklinde. Bir öğrencinin bir mısrayı gür bir sesle yaşararak okumasının ardından bütün öğrencilerin coşkulu bir şekilde aynı mısrayı hep bir ağızdan tekrar etmesi ne kadar da etkili olur. Düşünsenize, "**Korkma ve Çatma**" ifadeleriyle başlayan mısraların olduğu kıtalarda **bayrak aşkını**, "**Ben ezelden beridir**" ifadesiyle başlayan kıtada **hürriyet sevdasını**, "**Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme, tanı**" ve "**Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda**" mısralarının yer aldığı kıtalarda **vatan sevgisini**, "**Ruhumun senden, ilahi,**

“sudur ancak emeli” ifadesiyle başlayan kıtada **dini, imanı, inancı** velhasılı bütün **mukaddesatı** ne kadar da güzel telkin edersiniz genç beyinlere, körpe dimağlara...

Millî şuur kazandırma noktasında bence İstiklal Marşı yeter de artar bile. İstiklal Marşı her ne kadar *Safahat*'ın içinde yer almasa da Âkif'in *Safahat*'ı bütün eser olarak estetik değer kazandırmak için millî mücadele romanı olarak da adeta eğitim çağındaki öğrencilerimize ya da hepimize bir ders niteliğinde önerilebilir. Nurettin Topçu, çocuklarımıza tarih bilinci kazandırma ve millî kimlik inşası bağlamında mealen şöyle diyor *Türkiye'nin Maarif Davası* kitabında: *“Safahat bütün yönleriyle eğitim çağındaki öğrencilerimize kademeli olarak okutulmalı, ilkokul, ortaokul, lise düzeyindeki öğrencilerimize bir metin olarak öğretilmeli. Bu yeterli, başka şeye gerek yok.”* Yine ilk ve orta dereceli okulların belki dersliklerinde olabilir, farklı farklı sunum şekilleriyle İstiklal Marşı'nın farkındalığı sağlanabilir. Ya da okullarda İstiklal Marşı dersliği oluşturulabilir. İstiklal Marşı müzesi, atölyesi adına ne dersek diyelim, İstiklal Marşı'yla ilgili filmlerin, animasyonların, değişik materyallerin sergilendiği bir ortam oluşturulabilir. Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin çok etkili bir şekilde okuyarak mutlaka öğrencilere rol model olması gerekiyor ve okumadan önce öğrencilere bu marş üzerinde ses eğitimi ve diksiyon uygulamaları yapılmalı. Az önce dedik ya kelimeler yanlış okunuyor, vurgular yanlış yapılıyor... Biz sözün ezgisi çalışmalarını üniversitelerde yaptığımız gibi liselerde de gösterebiliriz. Çok amiyane bir tabir olacak ama Hüseyin Ağca Hoca'mızın çok meşhur bir sözü vardı: *“Önüme ot koymadığınız ineğin arkasına geçip sağmaya çalışmayınız”* dedi. Biz eğitim sistemimizde öğrencilerimize yeterince bir şey vermeden, biz model olmadan öğrencilerden davranış değişikliği bekliyoruz. Önce biz rol model olacağız. Onun için öğretmenlerimize işler düşüyor. Yine çocukların İstiklal Marşı'nı doğru kavraması için Âkif'in *Safahat*'ından, İstiklal Marşı'na benzer mısralar seçilmeli, seçmeli ders şeklinde sunulmalı. Türkçe, edebiyat alanından arkadaşlar olarak biz biliyoruz Âkif'in marşı yazma serüvenini, bir anlamda şairin duygu dünyasında bu marş zaten hazırды, 48 saat içinde böyle bir marşın yazılması imkân dahilinde değil. Ama arka planda bu marşa benzer şiirleri vardı Âkif'in. Onun için İstiklal Marşı'nı daha geniş bir yelpazeden *Safahat*'ın içinden benzer mısralarla birlikte vererek bir farkındalık oluşturmak lazım diyoruz.

Bazı arkadaşlarımız kısmen değindi ama güftenin anlam bulması için besnenin çok önemli bir yeri vardır. Bugün Mihriban şiirini biz neden çok se-

viyoruz ya da türküsünü? Besteyle güfthenin çok mütenasip olmasından, uygun olmasından dolayı seviyoruz. O halde İstiklal Marşı'nın bestesinin bu güfteyi taşımadığını ve yeni yeni bestelerin gerekirse öğretim amaçlı, törenlerde devam etsin ama, sırf bu marşın sezdirilebilmesi, sevdirilebilmesi için yeni bestelerin de yapılması lazım. Bu konuda da akşam İsmail Hoca'mla kulaklarını çınlattık. İsmet Özel'in yaptığı bazı faaliyetleri bizim Türkçe, edebiyat öğretmenlerimizin, müzik öğretmenlerimizin biraz model alması gerekir diye düşünüyorum. Besteyle güfthenin mütenasipliği konusunda bir örnek vereceğim. Özellikle 15 Temmuz hadisesinden sonra meydanlarda İstiklal Marşı'ndan sonra en çok okunan şiir hangisiydi? Dilaver Cebeci'nin Türkiyem şiiri, değil mi? Bu şiirin bazı dörtlükleri bestelendi ve biz bugün bir şarkı, bir türkü olarak severek okuyor, dinliyoruz. Her ne kadar siyasi yönü olduğu gerekçesiyle bazıları tarafından ön yargıyla bakılsa da 15 Temmuz hadisesi gösterdi ki Türkiyem şiiri gibi şiirler biraz da bestesinin mükemmelliği hasebiyle, bizim ülkemizin güzelliklerini anlatması sebebiyle meydanlarda İstiklal Marşı'ndan sonra en çok okunan şarkı oldu, türkü oldu. Dolayısıyla İstiklal Marşı böyle güzel bir besteyle müzikal olarak da değerlendirilirse çok daha etkili olur diye düşünüyorum.

Eğitim fakültelerinde ya da insan ve toplum bilimleri fakülteleri, edebiyat fakültelerinin farklı bölümlerinde farklı dersler oluşturularak Türkçe ve edebiyat öğretmeni olacak arkadaşlarımızın çok iyi yetiştirilmesi gerekir. Özellikle şiir okuma konusunda. Öğretmenin vazifesinin liderlik, rehberlik, modellik olmasından yola çıkılarak ebeveynin etkisinden çok daha fazla olması düşünülerek eğitim fakültelerinde veya diğer fakültelerde çok iyi yetiştirilmesi gerekir diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum. Çalıştay ile ilgili görüş ve düşüncelerimi şu şekilde özetleyebilirim:

- » Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı dersi öğretim programlarında mutlaka İstiklal Marşı'nın öğretimi konusuna yer verilmelidir.
- » İstiklal Marşı'nın millî bir mutabakat metni ve kurucu bir metin olarak algılanması ve bu yönü üzerinde okullarda, ilgili derslerde (Türkçe, edebiyat, hayat bilgisi, sosyal bilgiler vb.) yeterince durulmalı.
- » İstiklal Marşı, bir edebî metin olarak Türkçe ve edebiyat ders kitaplarında ilgili derslerin öğretim programının da bir zorunluluğu

olarak uygun tema çerçevesinde yer almalı ve anlamı üzerinde öncelikle metin ve yazar merkezli, daha sonra da okur merkezli bir anlayışla durulmalıdır.

- » İstiklal Marşı'nın bir şiir olarak sevdirmesi ve şiirin arka planındaki millî şuurun bu vesileyle sezdirilmesi gerekir. Tabii burada, öncelikle çocuklara şiir türünün sevdirmesi icap etmektedir.
- » Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin bu marşın tamamını uygun bir fon müziği eşliğinde okumalı, okutmalı ve bu sayede şiirin estetik değeri ve duygusal arka planı öğrencilere hissettirilmelidir. Bu çerçevede, marşın şiir olarak tamamı (on kıtası), diksiyon ve şiir okuma çalışmalarına zemin oluşturulmalı. Özellikle lisede, edebiyat dersinde öğretmenin şiir üzerinde öncelikle sözün ezgisi (vurgu, durgu, durak, ulama, tonlama) çalışması yapması-ki bu çalışmada hassaten şiirin özel tonlamasına, mısra mısra yahut da kıta kıta önem verilmeli ve ilgili mısra veya kıta hangi duyguyu yansıtıyorsa sözün ezgisi çalışmasında karşına bu duygunun ismi yazılmalı- daha sonra da örnek okuma şeklinde şiiri yaşayarak öğrencilere okutması gerekir. Böylece İstiklal Marşı'nın duygu derinliği ve anlam zenginliği doğru ve tam olarak kavranacaktır.
- » Okullarda kahramanlık duygularının dile getirildiği şiirlerin okunduğu şiir dinletileri düzenlenmeli ve bu dinletilerde İstiklal Marşı öncelikli olarak söz korusu, grup okuma canlandırma gibi farklı okuma yöntemleri ile okunmalı.
- » Öğrencilere millî şuuru aşlamak için tıpkı Pazartesi Cuma bayrak törenlerinde ilk iki kıtasının bestesiyle okunduğu gibi, ders başlamadan önce bir ya da iki kıtasının yaşayarak okuyan bir öğrenci rehberliğinde (geçmişte andımız uygulamasında olduğu gibi) şiir şeklinde (söz korusu) okunması sağlanabilir.
- » Yine eğitim kurumlarında öğrencilerin millî şuura sahip olmaları ve edebi metinler aracılığıyla tarih bilinci kazanmaları için Akif'in Safahat'ından bir anlamda İstiklal Marşı'nın mütemmim cüzü (tamamlayıcı parçaları) diyebileceğimiz bu minvalde çeşitli mısralar, seçme beyitler tespit edilerek Türkçe ve edebiyat ders kitaplarında yer alması sağlanmalıdır.

- » Güfthenin (sözün) ancak ona en uygun beste (ezgi) ile daha bir ruh ve can kazanacağı gerçeğinden yola çıkılarak İstiklal Marşı'nın musiki yönünün gözden geçirilmesi ve eğitim kurumlarında öğrencilerin ilgisini çekebilecek bir şekilde sunumun sağlanması gerekir.
- » Öğretmen eğitimine önem verilmeli, gerek eğitim sürecinde (lisans döneminde) gerekse göreve başladıktan sonra hizmet içi eğitim seminerleri vasıtasıyla sınıf, Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin İstiklal Marşı'na bir edebi metin olarak yaklaşmaları, retoriğinin, kelime ve kavram dünyasının, hissi ve fikri arka planının farkına varmaları ve yeterince bu metnin muhtevasına nüfuz edebilmeleri sağlanmalıdır.

Teşekkür ederim.

Halit Karatay

Teklifleri alalım. Bu konunun daha ayrıntılı öğretilmesi için başka teklifi olan varsa... Buyurun Muammer Hoca'm.

Muammer Yılmaz

Biraz konuyu farklı açıdan ele alacağım.

Halit Karatay

Şöyle hocam, teklif varsa alalım. Bundan sonra sempozyum mu olsun, başka bir çalıştay mı olsun...Artık bir şeyler ortaya kondu. Bundan sonrası için ne yapalım?

Muammer Yılmaz

Evet bundan sonrası için de önerim olacak. Salim Hoca'mın konuşmasına istinaden... Hocam dedi ki şiirin öğretilmesinde İstiklal Marşı en kıymetlisi, dedi. Temeli, bu işin kaynağı temel eğitimidir. Çünkü neden? Alttan gelenlerin yazmalarında sıkıntı var. Çivi yazısı gibi. Ben şunu demek istiyorum. Okuma alışkanlığı kazanmış kişi şiir okur, metin okur. Burada dikkatinizi şuraya çekmek istiyorum. Gerçekten Türk toplumu okuma alışkanlığı gelişmiş bir toplum mu, diye sorduğumuza cevabı hayır. Gelişmiş ülkelerle kıyasladığımızda ders kitabı dışında kitap alma istatistikleri var, çok gerideyiz. Peki bunun çözümü ne? Benim yaptığım araştırmalarda okuma

öncesine, çocuk okula başlamadan önce... Bakınız okumaya alışkanlığı, okumaya başlamadan önceki aktivitelere dayanıyor. Buradan şunu çıkaracağız. Bir sonraki belki çalıştayımız şu olabilir. Neden Türk toplumu okuma alışkanlığı kazanamıyor? Bunun çareleri ne?

Halit Karatay

Teşekkür ederiz sayın hocam. Teklifi olan varsa son teklif.

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Hocam, İstiklal Marşı'nın doğru okunması üzerinde çok durduk. Ben 2010 Amasya Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği mezunuyum. Peltek bir öğrenciydim ve 2. sınıfta konuşma terapistiyle o sorunu çözdük. Ben bir sesi ağızdan değil burundan çıkarıyordum. Bunu, o güne kadar hiçbir öğretmenim fark etmedi. Sesi yanlış yerden çıkardığımı hiçbir öğretmenim fark etmedi. Üniversitede de fark edilmedi. Yani bununla alakalı, 2010 mezunuyum ve o güne kadar hiçbir eğitim almadım üniversitede. Az önce hocama sordum. Müfredatta varmış. Türkçe Öğretmenliği bölümünde diksiyon dersi varmış. Bununla alakalı çok eksiklerimiz var bence. Böyle bir eğitim, bir çalıştay yapılabilir diye düşünüyorum.

Halit Karatay

Teşekkür ederiz sayın hocam. Ahmet Hoca'm buyurun.

Ahmet Benzer

Belki bundan sonraki çalıştay için kazanımlara uygun ders metinleri ve materyalleri hazırlayabilirsek bunu millî eğitime bir rapor olarak sunabiliriz. Buradan hareketle şu ders materyalleri kullanılabilir, şeklinde öneri ile ders kitabı yazarları için konuştuklarımız ete kemiğe dönüştürmüş oluruz. Bunun için bundan sonraki çalıştay öğretmenlerin çoğunlukta olduğu bir atölye çalışması şeklinde 2--3 günlük tasarlayabilirsek bu oturumlarda İstiklal Marşı'nın konuşmayla, dinlemeyle, kelime boyutuyla alakalı ders materyallerini hazırlayabiliriz.

Halit Karatay

Teşekkür ederim hocam. İsmail Hoca'm duyduunuz. Gerçekten öğretmenlerimizin bu konuda desteğe ihtiyacı var. Öğretmen atandıktan sonra ka-

deriyle baş başa oluyor. Onu destekleyecek bir eğitim olmuyor gerçekten. Bu belki uzaktan eğitimle de olabilir. Şu anda imkanlarımız çok. Başka teklifi olan var mı?

Katılımcı Türkçe öğretmeni

Hocam İstiklal Marşı'yla ilgili yazılmış kitaplar grupta önerilebilir mi? Derinlemesine bu konuyu okuyup inceledikten sonra da paylaşabiliriz.

Halit Karatay

Tamam, olur. İki tane çalıştay grubumuz var orada paylaşalım. Var mı teklifi olan başka? Peki, teşekkür ediyoruz. İsmail Hoca'm katılım belgesi sunacak tahminimce.

İsmail Güleç

Ben hepinize çok teşekkür ederim.

**Genel
Değerlendirme
ve Sonuç**

Genel Değerlendirme ve Sonuç Raporu

Çalıştay boyunca konuşulanlar ve anlatılanlardan çıkan sonuçları maddeler halinde sıralayacak olursak;

1. Her ülkenin millî marşı o ülkenin kuruluş ilkesini ve ruhunu hatırlatır. Kurtuluş Savaşı'nda verilen büyük mücadele ve devletin ne şartlar altında kurulduğunun unutulmaması için bağımsızlık sembollerimizden İstiklal Marşı ilk ve ortaöğretim müfredatında mutlaka yer almalıdır.
2. İstiklal Marşı'nın ilk ve ortaöğretim müfredat ve ders kitaplarında nasıl yer alması gerektiği konusunda bir çalışma yapılmalıdır.
3. İstiklal Marşı'nın öğretilmesi sadece Türkçe dersleri ile sınırlandırılmamalı; tarih, müzik, hayat bilgisi, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerini de kapsayan bütüncül bir bakış içinde verilmelidir.
4. İstiklal Marşı öğretilirken sıralanan derslerde ortak bir tarih belirlenip birbirini tamamlayan etkinliklerin yaptırılması marşın hem bir şiir olarak öğretimi hem de tarihi ve sosyolojik öneminin aktarılması bakımından tutulacak etkili bir yoldur.
5. İstiklal Marşı'nın tüm kitaplarda aynı imla ile yazılmış olmasına dikkat edilmelidir.
6. İstiklal Marşı'nda yer alan kelimelerin öğretimi için bir sözlük hazırlanmalı ve bu sözlük web üzerinden kullanıma açılmalıdır.
7. Millî marşımızın yapısı ve içeriği temel dil becerilerinin tümünde etkinlikler üretilecek ölçüde zengindir. Bu yüzden İstiklal Marşı'nı konu alan etkinlikler birbirinin tekrarı ve kopyası niteliğinde ol-

mamalı, temel dil becerilerin öğretiminde farklı etkinliklerle yer almalıdır.

8. Türkçe ve edebiyat derslerinde üretilcek etkinlikleri zenginleştirmek için dilbilimin özellikle anlambilimin getirdiği imkanlardan yararlanma yolları bulunmalıdır.
9. İstiklal Marşı'nın öğretimi, sınıf içi etkinliklerle sınırlı olmamalı, okul dışı etkinliklerle de desteklenmelidir.
10. Öğretmenlerimizi lisans öğrencisi iken iyi yetiştirmek, hem İstiklal Marşı'nı edebi ve dil bilgisi bakımından eksiksiz öğretmek hem de anlamını ve ruhunu aktarmak açılarından çok önemlidir.
11. İstiklal Marşı'nı anlamak kadar güzel okumak da önemlidir. Güzel okumak her ne kadar özel bir yetenek istese de herkes doğru okuyabilir. İstiklal Marşı'nın doğru tonlama ve telaffuz ile okutulması önemlidir.
12. Öğrencilere marşı doğru okumasını öğretecek olan öğretmenlerimiz diksiyon dersi almalıdır.
13. EBA'da İstiklal Marşı'nın doğru okunması örnekleri bulunmakla birlikte sayısı azdır. Ülkemizin önde gelen bilim insanı, sporcu, sanatçı ve edebiyatçıları ile güzel okuyan çocukların okuyuşları ile zenginleştirilmelidir.
14. İstiklal Marşı öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak ezberletilmeli, ancak bu konuda zorlama olmamalıdır.
15. Ders kitapları ve müfredat gözden geçirilmeli, yukarıda sıralanan görüşler doğrultusunda güncellenmelidir.
16. İstiklal Marşı'nın besteli okunmasındaki sorunları tartışmak için müzik öğretmenleri ve müzisyenlerin katılacağı çalıştay veya benzeri bir akademik toplantı tertip edilmelidir.
17. İstiklal Marşı öğretimine dair güzel uygulamaların paylaşılacağı bir portal hazırlanmalı ve öğretmenlerin istifadesine sunulmalıdır.

FOTOĞRAFLAR

İlk ve Ortaöğretimde
İstiklal Marşı'nın Öğretimi
Çalıştayı

■ Yeni nesillerin İstiklal Marşı'nın yazıldığı dönemdeki heyecanları duyarak marşın içerisinde yer alan motifleri anlayabilmeleri için eğitim-öğretim sürecinde okul içinde ve dışında yapılabilecek faaliyetler vardır. Bu faaliyetler, iyi bir planlamayla gerçekleştirilse İstiklal Marşı askeri törenlerde, okulların açılış ve kapanışlarında, belirli gün ve haftalarda yapılan törenlerde okunan bir şiir olmanın ötesine geçerek gerçek anlamını kazanmış olacaktır. Zira İstiklal Marşı'nı yeni nesillerin illeti ve hikmetini anlamaları keyfiyetince bilinçli ve severek okumaları onun hak ettiği yeri ve değeri sağlayabilir.

Millî Marşımızın amacı, genç nesillerin atalarının bağımsızlık yolunda verdiği mücadeleleri bilmeleri, onları anlamaları ve onların sahip olduğu millî manevî değerlerle donanmalarını sağlamaktır. Bunun hikmeti onların millî bir ruhla hayatın her türlü zorluklarına karşı durabilme iradesi kazanmaları ve gerektiğinde düşünmeden bunu göstermeleridir. Keyfiyetine gelince okullarda Millî Marş'ımızın anlamına uygun okunması ve ezberlenmesi; marş olarak topluca okunduğunda musiki kurallarına uygun okunmasını sağlayacak bir eğitimin verilmesidir.

Mehmet Akif İnan Vakfı

Hacettepe Mahallesi Hamamönü Sokak No: 28 Altındağ/ANKARA

Tel : 0312 324 25 45 **Faks :** 0312 324 25 46

Web: www.maiv.org.tr - **E-Posta:** maiv@maiv.org.tr